

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KUR'AN-I KERİM OKUMA ve KIRAAT BİLİM DALI**

**KUR'AN ÖĞRETİMİNDE MATERYAL ve YÖNTEM
ANALİZİ
(Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)**

TUĞBA TAMER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi RECEP KOYUNCU**

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba TAMER
	Numarası	128106011032
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Recep KOYUNCU
	Tezin Adı	KUR'AN ÖĞRETİMİNDE MATERYAL VE YÖNTEM ANALİZİ (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)** başlıklı bu çalışma 20/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi	Recep KOYUNCU	
2	Doç. Dr.	Ali OGE	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Süleyman NAROL	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba TAMER		
	Numarası	128106011032		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	×	
		Doktora		
Tezin Adı	Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Tuğba TAMER
İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba TAMER		
	Numarası	128106011032		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	×	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Recep KOYUNCU		
Tezin Adı	Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme)			

Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi (Elifbalar Üzerine Bir İnceleme) adlı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Kur'an öğretiminin ana materyali olan Elifbalar tarihsel süreçleri içinde ele alınmıştır.

Birinci bölümde Kur'an öğretiminde kullanılan yöntemlerin (arz-sema, fem-i muhsin, koro çalışması, yazma, materyal) analizi, ikinci bölümde Kur'an öğretim materyali olan elifbaların teknik ve içerik bakımından incelenmesi ele alınmıştır.

Günümüzde Kur'an öğretiminde kullanılan Elifba cüzlerinin teknik ve içerik bakımından sorunlarını ortaya çıkarmak hedeflenmiş ve çalışmanın sonucunda da Kuran öğreticileri arasındaki farklı yöntem ve uygulamalara asgari bir birliktelik getirilebilmesinin Kur'an öğretimi açısından önemi gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Öğretimi, Elifba Cüzleri

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Tuğba TAMER		
	Student Number	12106011032		
	Department	Basic Islamic Sciences / Quranic Recitation		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Recep KOYUNCU		
Title of the Thesis/Dissertation	Material and Method Analysis in Quran Teaching (A Review on the Quran Alphabet)			

This study called Material and Method Analysis in Quran Teaching 'consists of two parts.

In the introductory part, the main material of Quran teaching, Qur'an Handwriting, is discussed in its historical processes.

In the first part, the analysis of the methods used in the Quran teaching (supply-sema, fem'i muhsin, choir study), and the second part, the study of the teaching materials of the Quran teaching material in terms of technical and content were discussed.

Today, it is aimed to reveal the technical and content problems of elifba jüzü used in Qur'an teaching and as a result of this study, it is tried to show the importance of bringing a minimum of unity between different methods and practices among Quran instructors in terms of Quran teaching.

Key words: Quran Teaching, Elifba Juzleri

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
1. Çalışmanın Konusu.....	V
2. Çalışmanın Amaç ve Önemi.....	VI
3. Çalışmada Uygulanan Metot ve Kullanılan Kaynaklar.....	VIII

GİRİŞ

1. TARİHSEL SÜREÇTE KUR'AN ÖĞRETİMİ ve ELİFBALAR.....	1
---	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE YÖNTEM ANALİZİ

1.1. Arz-Sema.....	10
1.2. Fem-i muhsin.....	11
1.2.1. Tashih-i Huruf.....	12
1.3. Koro Çalışması.....	13
1.4. Yazma.....	14
1.5. Materyal.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE ELİFBALAR BAĞLAMINDA MATERYAL ANALİZİ

2.1.Elifbaların Teknik Analizi.....	17
-------------------------------------	----

2.1.1. Yaş Aralığı Bakımından Elifbalar.....	17
2.1.2. Şekil-Renk-Zemin İlişkisi Bakımından Elifbalar.....	21
2.1.3. Teknolojik Destek Bakımından Elifbalar.....	30
2.1.4. Çalışma Yaprakları Bakımından Elifbalar.....	31
2.1.5. Yazı Puntosu-Yazı Hattı Bakımından Elifbalar.....	35
2.1.6. İçindeki Bölümlerin Sıralanışı Bakımından Elifbalar.....	42
2.1.7. Konu Başlıklarının İşlenişi Bakımından Elifbalar.....	52
2.2. Elifbaların İçerik Analizi	64
2.2.1. Harf-Ses Yöntemi Bakımından Elifbalar.....	64
2.2.2. Harflerin Mahreçlerini Tanıtması Bakımından Elifbalar.....	67
2.2.3. Türkçe İfadelere Yer Vermesi Bakımından Elifbalar.....	71
2.2.4. Harf Sayısı Bakımından Elifbalar.....	74
2.2.5. Örneklerin Miktarı Bakımından Elifbalar.....	75
2.2.6. Örneklerin Kur'an'dan Olması Bakımından Elifbalar.....	79
2.2.7. Konu Geçişlerinin Uygunluğu Bakımından Elifbalar.....	81
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	95

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
H.z.	: Hazreti
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
s.y.	: Sayı
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz, baskı tarihi yok
y.	: Yıl
by.	: Yayın yeri yok, baskı yeri yok

ÖNSÖZ

Hamd yalnızca âlemlerin rabbi olan Allah'a, selam ise Peygamberimize, âline, ashabına ve Kur'an'ın doğru okunup anlaşılması için ömürlerini harcayan kıraat âlimlerinin üzerine olsun. Kur'an-ı Kerim, son ilahi kitap olarak Allah'ın vaadi ve Peygamberimizin çabalarıyla günümüze kadar korunarak gelmiştir.

Geçmişten günümüze Elifba cüzlerinin sadece Kur'an öğretimine yönelik olmadığı, Osmanlı'nın Türkçe okuma- yazma faaliyetlerini Arap harfleriyle yapmaya başladığı günden itibaren Türkçe öğretiminde de kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla Elifba cüzleri sadece Kur'an öğretiminin değil Türkçe öğretiminin de ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Her iki öğretim için de aynı Elifba cüzlerinin kullanılmasının günümüzde yazılan Elifbalara ve Kur'an öğretimine bir yansımasının olup olmadığı araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, bu düşünceden hareketle günümüzde Kur'an öğretiminde kullanılan Elifba cüzlerinin tespit ve incelemesi yapılmaya çalışılacaktır.

Kur'an Öğretiminde Materyal ve Yöntem Analizi adlı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Kur'an öğretiminin ana materyali olan Kur'an Elifbaları tarihsel süreçleri içinde ele alınmıştır. Birinci bölümde Kur'an öğretiminde kullanılan yöntemlerin (arz-sema, fem-i muhsin, koro çalışması, yazma, materyal) analizi, ikinci bölümde Kur'an öğretim materyali olan Elifbaların teknik ve içerik bakımından incelenmesi ele alınmıştır.

Bu çalışma süresince beni destekleyen ve katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Fatma Asiye Şenat hocama, bu çalışmanın nihayete erdirilmesi konusunda yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Recep Koyuncu hocama, bu yolculuğun her aşamasında destek olan eşim Mehmet Tamer'e şükranlarımı sunuyorum.

1. Çalışmanın Konusu

Türkiye de Kur'an kursları, camiler veya seçmeli dersler vesilesiyle okullar gibi Kur'an öğretimi veren kurumlardaki öğreticilerin, Kur'an öğretimi hususunda birliklerinin olmadığı dikkat çekmektedir. Bu birliğin olmayışı pek çok yanlış okumalara neden olmaktadır. Özellikle halk arasında yerel ağızlardan kaynaklanan farklılıklar doğru bir Kur'an okuyuşunun oluşmasına engel olmaktadır. Yöresel ağız farklılıkları, öğretim konusunda bir birliğin olmaması ve Kur'an okumaya bir an evvel başlama isteği gibi etkenler mahreçler hususuna yeteri kadar önem verilmemesine neden olmakta ve olmayan mahreçler üretilmektedir. Pek çok yerde bismelenin bütün harflerinin ince sesli harfler gibi telaffuz edilmesi buna bir örnek olarak verilebilir.

Kur'an öğretim konusunda bir birliğin olmayışı öğrencilerin öğrenme hızlarını da ciddi anlamda düşürmektedir. Bir türlü sona ulaşamayan öğrenciler her sene yeniden en başa dönmekte ve bu başa dönüş çoğu zaman farklı öğreticilerle devam etmektedir. Yeni bir öğreticiyle karşılaşan öğrenci eski bildiklerinin yanlış olduğu gerekçesiyle bir önceki bildiklerini tamamen değiştirmek zorunda kalmakta ve bu nedenle sanki bu işle hiç uğraşmamış gibi yeniden ve farklı bir öğrenme gerçekleştirmek zorunda kalmaktadır. Bütün bu sebeplerle öğrenciler ya bu zorlu sürece katlanarak iki, üç, dört gibi uzun yıllar Kur'an'ı öğrenme çabasında olmaktadırlar ya da bu sürecin kendisine ağır geldiği öğrenciler bu hevesten tamamen vazgeçmektedirler. Ya da bu öğrenme sürecinde ne kadar öğrenme gerçekleştirdilerse o bilgiyle idare etmekte ve bu sebeple de ortaya yanlış okuyan ve öğreten insanlar çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Kur'an öğretiminde bir müfredat birlikteliğinin imkânı üzerinde kafa yorarak birtakım tespitlerde bulunulacak ve bu birlikteliği sağlama noktasında Elifba cüzlerinin önemli rolü üzerinde durulacaktır. Çalışmanın sınırlandırılması açısından günümüz Elifba cüzleri ve kullanılan yöntemler analiz edilecektir.

2. Çalışmanın Amaç ve Önemi

Kur'an'ı Kerim'i doğru ve hatasız okumanın birinci şartı harflerin mahreçlerini doğru telaffuz etmektir. Harflerin birbirinden ayrılmasını sağlayan mahreçleri veya sıfatlarıdır. Ancak Kur'an öğretiminin ilk aşaması olan Elifba cüzlerinde harflerin sıfatları bilgisine yer verilmemektedir. Harflerin sıfatları bilgisi, doğru ve hatasız bir Kur'an okuyuşunun ilk aşaması olmasına rağmen ileri düzey Kur'an öğretimi almak isteyenlere verilmektedir.

Türkiye'de çok sayıda Elifba kitabı bulunmaktadır. Fakat pek çok Elifba kitabının konu dizilimi birbiriyle benzerlik göstermemektedir. Elifba kitapları yaş gruplarına göre de farklılıklar içermektedir. Kur'an öğretimi esnasında Elifba cüzlerinde Türkçe ifadeler yer verilmesi de bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bize Elifbaların daha önce Osmanlı'da Türkçe öğretiminde kullanılmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Türkçe ifadeler yer verilmesi harflerin mahreçlerini fark etme ve sıfatlarını tanımaya engel olurken harfleri doğru telaffuz etme noktasında da kafaları bir hayli karıştırmaktadır.

Arap harflerinin Türkçe'ye uyarlanarak kullanılması sonucu Osmanlıda Elifba cüzleri, hem Türkçe öğretimi hem de Kur'an öğretimini birlikte yürüten bir öğretim aracı haline gelmiştir. Asırlarca öğretim aracı olarak kullanılan Elifba cüzünün yazılış amacının çocuklara Kur'an'ı okutmayı öğretmek olduğu fakat bu cüzlerle öğrenim gören çocukların uzun süre Türkçe okuma-yazmayı öğrenemedikleri gibi Kur'an'ı da öğrenmekte güçlük çektikleri ifade edilmektedir.¹ Ancak zaman içerisinde dönemin dilbilimcileri bu iki öğretim için ortak kullanılan Elifba cüzlerinin birbirinden ayrılması veya bu kitapların iyileştirilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır.²

¹ Cavit Binbaşıoğlu, "İlk Okuma ve Yazma Öğretiminin ve Alfabe Kitaplarının Tarihsel Gelişimi", *Eğitim ve Bilim*, 114, 1999, s. 9.

² Ümit Özgür Demirci, "Türk Dünyasında Latin Alfabesine Geçiş Süreci", *Türk Yurdu Dergisi*, 31, 2011, 227, Neriman Tongul, "Türk Harf İnkılâbı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 9, 33, 2004, 108.

Her ilmin kendine mahsus öğretim yöntemleri olduğu gibi Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmenin ve öğretmenin de özel yöntemleri vardır. Harflerin mahreçleri ve sıfatları (Tecvid) hususunda yeteri kadar bilgi sahibi olmayan veya bilgiye sahip olsa dahi "Fem-i Muhsin" düzeyinde bu bilgiyi uygulayacak yeterlikte olmayan pek çok kimsenin halk arasında Kur'an öğretimi verdiğini görülmektedir. Bu durumlar lahn-i celi (açık hata) derecesinde hatalar yapan okuyucular karşımıza çıkarmaktadır.

Bu çalışmada Elifba cüzlerinin teknik ve içeriğinin Kur'an öğretimine etkisi üzerine bir değerlendirme yapmak, günümüzde Kur'an öğretiminde kullanılan Elifba cüzlerinin teknik ve içerik bakımından sorunlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Kur'an öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin zorlukları, eksiklikleri, faydaları veya bu öğretimin daha kalıcı ve hızlı olmasına katkı sağlayabilecek yeni yöntem ve tekniklerin olabilirliği üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Bu sayede eksikliklerin giderilmesi ve Kur'an öğreticileri arasındaki farklı yöntem ve uygulamalara asgari bir birliktelik getirilebilmesi ile ilgili önerilerde bulunma imkânı doğacaktır.

3. Çalışmada Uygulanan Metot ve Kullanılan Kaynaklar

Çalışmanın giriş bölümünde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Elifba cüzleri ile ilgili yapılan çalışmalara başvurup Elifba cüzlerinin tarihi süreçteki yerini ortaya koyan bir analiz yapılmıştır.

Birinci bölümde Kur'an öğretimi ve Kıraat ilmi ile ilgili temel eserlere ulaşarak Kur'an öğretiminde kullanılan arz-sema, fem-i muhsin, koro çalışması, yazma ve materyal yöntemlerinin analizi yapılmıştır.

İkinci bölümde Kur'an öğretiminde kullanılan Elifba cüzleri teknik ve içerik açısından değerlendirilerek materyal analizi yapılmıştır. Teknik açıdan değerlendirme yaparken yaş aralığı, şekil-renk-zemin ilişkisi, teknolojik destek, çalışma yaprakları, yazı puntosu-yazı hattı, içindeki bölümlerin sıralanışı, konu başlıklarının işleniş başlıkları altında elifba cüzlerinin analizi yapıp benzer ve farklı yönleri karşılaştırılarak ortaya konmuştur. İçerik açıdan değerlendirme yaparken harf-ses yöntemi, harflerin mahreçlerini tanıtmaları, Türkçe ifadelerle yer vermesi, harf sayısı, örneklerin miktarı, örneklerin Kur'an'dan olması, konu geçişlerinin uygunluğu başlıkları altında Elifba cüzlerinin analizi yapıp benzer ve farklı yönleri karşılaştırılarak ortaya konmuştur.

Çalışmada, araştırmanın temelini oluşturacak olan Kur'an öğretimi ile ilgili temel eserlere ve günümüzde kullanılan Elifbalara başvurulmuştur. Elifbalar seçilirken herkesin ulaşması mümkün olan kitapçılar ve internet siteleri taranmış, karşımıza çıkan Elifba cüzlerinden yirmi bir tanesi rastgele seçilmiştir. Yetişkinlere yönelik on adet, çocuklara yönelik on bir adet Elifba seçilerek incelenen kitapların sayıları birbirine yakın tutulmuştur. İncelen Elifbalarla ilgili bilgiler aşağıdadır.

- Abdullah Açık, Alpaslan Durmuş, Hatice Işlak, *Ses Temelli Elifba*, Edam Birdirbir Kitaplığı, İstanbul, 2011.
- Zehra ARAS, *Ahmet ile Elif Kur'an Okumayı Öğreniyor*, Zaras Çocuk Kitapları, İstanbul, 2012.
- M. ve A. ÇAVUŞOĞLU, *Renkli Elif Cüzü*, Müslim Çocuk Yayınları, İstanbul, 2012.

- Muhammed Ali ENSARİ, *Neşeli Elifba Seti*, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2011\2012.
- Muhammed Ali ENSARİ, *Tecvidli Kur'an Elifbası*, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2012.
- Ahmet GÜRTAŞ, *Kur'an Okumayı Öğreniyorum*, Marifet yayınları, İstanbul, 2013.
- Ali HAYDAR, *Kur'an-ı Kerim Elifbası*, Merve yayınları, İstanbul.
- Âdem KARATAŞ, *Kur'an Elif Ba-Sı*, Özdemir Kitabevi, Konya.
- Davut KAYA, *Elif- Ba*, Sefa Yayıncılık, Ankara, 2008.
- Davut KAYA, *Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi (Elif - Ba)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Lale ÖZGÜL, *Kur'an Okumayı Öğreniyorum*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ömer Faruk PAKSU, *Kur'an Öğreniyorum*, Nesil Çocuk, İstanbul, 2010.
- Faruk SALMAN, Nazif Yılmaz, Nihat Morgül; *Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elif-Ba'sı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2013.
- Musab SÜLEYMAN, *Elifba (Kur'an Elifba'sı)*, Nakkaş Yayınları, İstanbul.
- Süleyman Hilmi TUNAHAN, *Kur'an Harf ve Harekeleri*, Fazilet Neşriyat, İstanbul, 2011.
- Birsen TURAN, Aysun Keskin; *Güzel Elifbam*, Muştu Yayınları, İstanbul 2013.
- Mehmet TÜRK, *Kur'an-ı Kerim Elifbası*, Hüner Yayınevi, Konya.
- Zehra TÜRKMEN ÇOMAKLI, Nilüfer İnan ve Gülay İntepe; *Etkinliklerle Elif Cüzü*, Ekin Çocuk, İstanbul, 2012.
- Asım UYSAL, *Boyamalı ve Alistirmalı Kur'an Elifbası*, Uysal Çocuk Kitapları, Konya.
- Hülya ÜNAL ÇALIŞKAN, Zehra Aras ve Nezafet Yıldırım; *Kur'an Öğreniyorum Seti*, Muştu Yayınları, İzmir, 2014.
- Kasım YAYLA, *Kur'an Dili Elifbası*, Merve Yayınları, İstanbul.

GİRİŞ

1. Tarihsel Süreçte Kur'an Öğretimi ve Elifbalar

Kur'an-ı Kerim, insanlığın kurtuluşu için, kulların ihtiyaçlarına göre rehber olarak gönderilen ve kıyamete kadar da hükmü geçerli olan son ilahî kitaptır. İnsanları dünya ve ahiret âleminde mutluluğa kavuşturmak amacıyla gönderilmiştir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim, İslâm dininde merkezî bir yere ve öneme sahiptir. Rasûlullah'tan günümüze kadar bütün Müslümanlar Kur'an'ı öğrenmeyi ve öğretmeyi en önemli vecibelerden biri olarak kabul etmişlerdir.

*“Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğreteninizdir.”*³ diyen Peygamberimizle başlayan Kur'an öğretimi durmaksızın yaygınlaşarak devam etmiştir. Hz. Muhammed'in vefatından sonra, Halifeler döneminde, Emeviler, Abbasiler ve ondan sonra kurulan bütün İslâm devletlerinde, Selçuklular ve onların yerini alan Osmanlı Devletinde de kesintiye uğramadan hız kazanarak devam etmiştir. Müslümanların kurduğu ve tebaasının çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı devletinde, küçük yaştan itibaren çocuklara ve ihtiyaç duyan herkese, inandıkları dinin ana kaynağı olan Kur'an öğretimini vermek asli görev sayılmıştır.

Önce yalnızca sözlü olarak ve kulaktan kulağa yapılan öğretim, Kur'an'ın yazılmaya başlanması ile yüzünden okuyarak öğrenme şekline dönüşmüştür. İlk devirlerde genellikle öğretim işi şifahen/ağız yoluyla yapılmış olsa da Arap olmayan kimselerin İslamiyet'i kabul etmesiyle Kur'an öğretiminin daha sistematik bir hale gelmesi sağlanmıştır.

Arap olmayan yabancı unsurların Araplarla karışık hale gelmesinden sonra Kur'an kıraatine “lahn” denilen hatalar, irab hataları ve bozuk telaffuzlar girmeye başlamıştır. Bu tarz hatalardan korunmak Tecvid ilmiyle mümkündür. Tecvid, harflerin mahreç ve sıfatlarına uyarak Kur'an-ı Kerim'i hatasız okumayı öğreten bir ilimdir. İbnü'l Cezeri her Müslüman'ın Kur'an okuyuşunu bu tür hatalardan kurtaracak kadar Tecvid bilmesi gerektiğinin farz olduğunu ifade eder.

³ Buhârî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 21; Ebû Dâvûd, “Salât”, 349; Tirmizî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 15; İbn Mâce, “Mukaddime”, 16; Dârimî, “Fedâilü'l-Kur'ân”.

Kur'an-ı Kerim'in doğru ve hatasız bir şekilde okunabilmesi için Arap alfabesinin öğrenilmesi gerekir. Bu nedenle bu eğitim ve öğretim çabası içerisinde Arapça bilmeyenler için Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğretmek adına tarihte ne zaman ve kim tarafından hazırlandığı belli olmayan Elifba kitapları ortaya çıkmıştır. Bu kitaplar Hz. Ali'ye kadar dayandırılmaktadır.⁴ Kur'an öğreniminde/birinci basamak Elifba öğretimidir. Elifba öğretiminde harflerin doğru ve düzgün telaffuzu çok önemlidir.

Kıraat ve tecvid âlimleri Kur'an öğretimini teorik ve pratik olmak üzere iki yönünün olduğuna dikkat çekmişlerdir. Kur'an öğretimini teorik kısmını ilk aşamada Elifba cüzleri teşkil eder. Elifba cüzleri Osmanlı döneminde Türkçe eğitimi için de kullanılmış bir alfabe olma özelliği taşır. Ancak çok eskilerden itibaren Kur'an öğretiminde kullanılan önemli bir materyal olan Elifba cüzlerinin sadece Türkçe eğitimi açısından incelenmiş olması Kur'an eğitimi açısından ise incelenmemiş olması dikkat çeken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı'dan önceki Türk devletleri çok farklı alfabeler kullanmışlardır. Üç-dört bin yıllık çok eski ve köklü bir tarihe sahip olan ve eldeki yazılı kaynaklara göre, milattan önceki yıllardan başlayarak büyük devletler ve medeniyetler kurmuş olan Türk toplumu, coğrafya koşullarının, zamanın, bağlı bulunduğu dinin, kendisini biçimlendiren sosyal-siyasi yapının ve içinde bulunduğu medeniyet alanlarının gereklerine göre, birbirinden farklı, değişik alfabeler kullanmıştır.⁵

Türkler Uygur alfabesinden sonra Arap alfabesini kullanmışlardır. Türklerin Arap alfabesine geçmesindeki neden din değişikliğidir.⁶ Onuncu yüzyılda Karahanlıların İslam'ı kabul etmesiyle Arap harfleri benimsenmiş ve Türkler arasında en fazla yaygınlık ve süreklilik kazanan alfabe türü olmuştur. Türk

⁴ Namık Kemal Şahbaz, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kadar (1839-1928) Türkiye'de İlkokuma ve Yazma Öğretimi", (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, s. 27.

⁵ Zeynep Korkmaz, "Alfabe Devriminin Türk Toplumu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri", *Turkish Studies*, Vol 4, No 3, s. 1476.

⁶ Demirci, a.g.e., s. 228.

dünyasının Anadolu bölgesinde bağlı bulunulan İslam medeniyeti çerçevesinde, XI. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Arap alfabesi kullanılmagelmiştir.⁷

İstanbul, hilafet merkezi olunca, Osmanlı Devleti daha çok İslam karakterini almış, bunun sonucunda Arapçaya daha çok önem verilmiştir. Osmanlı Devleti genişledikçe Arapça ve Farsça kelimeler dilimize daha çok girmiş, bunun sonucunda Arapça, Farsça ve Türkçeden oluşan Osmanlıca ortaya çıkmıştır.⁸

Arap harflerinin Türkçeye uyarlanarak kullanılması sonucu Osmanlıda Elifbalar, hem Türkçe öğretimi hem de Kur'an öğretimini birlikte yürüten bir eğitim aracı haline gelmiştir. Ancak zaman içerisinde dönemin dilbilimcileri bu iki öğretimi için ortak kullanılan Elifba cüzlerinin birbirinden ayrılması veya bu kitapların iyileştirilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır.⁹

“Elifba kitaplarımızın en kadimi olan ‘Elifba Cüzü’ adıyla anılan kitapların, Garp Türklerine nereden ve nasıl geçtiği bilinmemektedir. Bazıları, bunun tertip ve telifini Hazreti Ali’ye ithaf etmekle birlikte bu hususta kesin bir bilgi bilinmemektedir. Bu (Elifba cüzleri) Garp Türklerinin yegâne Elifbası olarak asırlara hâkim olmuştur.”¹⁰

Anadili öğretimi, tarihimizde üç evre gösterir: Medreselerin kuruluşundan Tanzimat’a kadar, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi, Cumhuriyet dönemi. Bu ilk dönemde Türkçe ve Kur'an öğretimi Osmanlı devletinde iç içe geçen bir hal almış hatta Kur'an öğretimi Türkçeye göre her zaman öncelenmiştir. Türkçe bir öğretim konusu olarak dahi ele alınmamıştır. Bunun sebebini Göğüş şöyle ifade etmektedir: “Medreselerde Türkçenin bir öğretim konusu olarak ele alınmamasının çeşitli nedenleri vardır: Türkçe, Türk halkı için öğrenim gerekmeden anlaşılabilir bir dildir. Bilim dili değildir. Arapça ise, önce Kur'an dilidir; Kur'an'ı anlamak için bu dili öğrenmek gerekir. Din ya da başka bilim konularında hemen bütün kitaplar Arapça

⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 1470.

⁸ Tongul, a.g.e., s. 104.

⁹ Demirci, a.g.m., s. 228, Tongul, a.g.m., s. 106, Binbaşoğlu, a.g.e., s. 32.

¹⁰ Şahbaz, a.g.e., s. 27.

yazılmıştır; hatta Türklerden yetişmiş bilginler bile eserlerini Arapça yazmışlardır. Bu nedenlerle Arapça, medreselerde başköşeyi almıştır.”¹¹

Tanzimat’a kadar bu durum böyle devam etse de, Tanzimat’la birlikte durum değişmiştir. “Tanzimat’la birlikte, dinsel okulların yanında, dünyevi okullar (yeni okullar) açılmaya başlanınca, kolay okuma ve yazma öğretimi için yeni Elifba hazırlama gereği duyulmuştur.”¹²

Osmanlı Devleti’nde 1727 yılında matbaanın kurulması, Türkçenin önem kazanmasında etkili olmuştur. XVIII. yüzyılın ilk yarısında, orduya teknik eleman yetiştirmek amacıyla sivil okullar açılmış ve bu okullarda dersler Türkçe olarak verilmiştir. III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde askeri okullarda, çeşitli Avrupa dilleri arasında Türkçeye de yer verilmiştir. Tanzimat döneminde yetişen ilk Türk aydın kuşağı, bilgilerini birikimlerini, fikirlerini halka yaymak amacıyla basın-yayın konusuna büyük önem vermiş ve ilk sivil gazetecilik girişimleri de bu dönemde başlamıştır. Basın-yayın hayatının doğmasıyla birlikte, ülkedeki okuma-yazma, dil, eğitim ve kültür sorunları gündeme gelmiş, dolayısıyla bu konulardaki en önemli araç olan alfabe ve dil aydınlar arasında tartışılmıştır.¹³

19. yüzyılın ikinci yarısında, basın ve yayın hayatının gelişmesine paralel olarak alfabe tartışmaları başlamıştır. Yazının kolaylaştırılması ya da alfabenin değiştirilmesi yönünde başlayan tartışmalar, Cumhuriyet dönemine kadar zaman zaman yoğunlaşarak devam etmiştir. 1862-1876 yılları arasında yapılan tartışmalar ve girişimler incelendiğinde, harflerin değiştirilmesini savunanlara göre, iyileştirme yanlılarının çoğunlukta olduğu görülmektedir.¹⁴

Çok eski bir tarihe dayanan “Elifba cüzü” ve yöntemi, ilköğretimin yenilemeye başladığı 1847 yılından sonra da Cumhuriyet dönemine kadar devam

¹¹ Beşir Göğüş, “Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 18, 1970, s. 124.

¹² Binbaşoğlu, a.g.m., s. 32.

¹³ Tongul, a.g.m., s. 105.

¹⁴ Tongul, a.g.m., s. 106.

etmiştir. Bu arada, bunun Türkçeye uyarlanması ve yönteminin geliştirilmesi yolunda birtakım çabalar harcanmıştır.¹⁵

Türkçe öğretimi açısından değerlendirildiğinde Elifba cüzüne ve kullanılan alfabeyle yönelik bu eleştiriler, Tanzimat'la birlikte netlik kazanmış ve artarak devam etmiştir. Bununla birlikte ülkede alfabe üzerine bir takım düzenleme ve iyileştirme hareketleri başlamıştır. Bu düzenleme ve geliştirme çabaları ise Tanzimat döneminde, harfler ve Türkçe öğretim teknikleri üzerine olmuştur.

Elifba cüzlerinin oluşturulmasında genel olarak izlenen yol şu şekildedir: Birinci sayfasında "Besmele" ve "Rabbiyessir" den sonra Arap alfabesine ait 29 harf sırasıyla verilmektedir. İkinci sayfada, tek tek harflerin üstünlü, esreli, ötreli şekilleri yazılmıştır. Üçüncü sayfada aynı harfler; bu sefer iki üstün, iki esre ve iki ötre denilen ve her harfe -en, -in, -ün seslerini kazandıran işaretlerle birlikte sıralanmıştır. Bundan sonra gelen sayfalarda eliften başlayarak harflerin ikişer ikişer ilk üç hareke yardımıyla birbirlerine nasıl çatılacakları gösterilmiştir. Bunlar dualar bölümüne kadar devam ederken eserin altında ve üstünde her harfin mahreci hakkında bilgi verilmiştir. Her sayfada ortalama 30 hece mevcuttur. Bütün harflerin mahreci ve nasıl telâffuz edileceğine dair bilgi verildikten sonra dualar verilmiştir.¹⁶

Asırlarca öğretim aracı olarak kullanılan Elifba cüzünün yazılış amacı çocuklara Kur'an'ı okutmayı öğretmektir. Fakat bu cüzlerle öğrenim gören çocukların uzun süre Türkçe okuma-yazmayı öğrenemedikleri gibi Kur'an'ı da öğrenmekte güçlük çektikleri ifade edilmektedir.¹⁷ Bu alfabelerle çocukların Türkçe kıraati öğrenememelerinin sebebi olarak, Türkçede kullanılan p,ç,j harflerinin bulunmaması, imla temrinatı ve Türkçede kullanılan hiçbir kelimenin de yer almaması gösterilmektedir.¹⁸

¹⁵ Binbaşoğlu, a.g.m., s. 10.

¹⁶ Şahbaz, a.g.e., s. 27.

¹⁷ Binbaşoğlu, a.g.m., s. 8.

¹⁸ Gizem Engin, Selçuk Uygun, "Osmanlı'dan Günümüze Okuma Yazma Öğretimi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 2011, s. 197-216. Namık Kemal Şahbaz, "Türkçe Öğretimi Açısından Elifba Kitapları", İnönü Üniversitesi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya, 2004.

Arapçada bir harfin sözcük içinde değişik yazılış şekilleri vardır. Fakat bunlar, Elifba cüzünde belirtilmemiştir. Bu dilde birçok harfin ayrı bir adı vardır. Örneğin, “A”nın adı “Elif”tir. “C”nin adı “Cim”dir. Okurken, önce bu harflerin adı söylenir. Harflerin yanında “esre”, “üstün” vb. işaretler varsa, onlar da harfin adından sonra söylenir. Sözcükteki bütün harf ve işaretler bittikten sonra, sözcük adı söylenir. Bu yöntem “adlandırma” (tesmiye) yöntemi denir.¹⁹ Bu durumun Türkçe öğretimi açısından sıkıntı oluşturduğu ve her ne şekilde olursa olsun, harflerin adını söylemeye gerek olmadığı ifade edilmektedir.

Bir başka eleştiri noktası da okuma kadar yazmaya önem verilmemesidir. Göğüş, bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Müslüman bir toplumda amaç, ibadet için Kur’an öğrenmek olduğundan ancak okumayı öğrenen öğrenci yazmaya geçirilir ve bu öğrenciler yeniden ilk harften başlatılırdı. Hangi öğrencinin yazıya geçeceğine de hoca karar verirdi. Eski toplumda okuyabilen ama yazmayı bilmeyen kişi sayısının fazla oluşu da bundandır”.²⁰

Mevcut okuma yazma kitapları iki işlevi (hem genel olarak okuma-yazma hem de Kur’an-ı Kerim okumayı öğretmek) yerine getirmek için kaleme alındığından söz konusu işlevleri tam olarak yerine getirememektedir. Bu yüzden Türkçe okuma-yazma öğretmek için ayrı; Kur’an-ı Kerim’i okutmak için ayrı eser kaleme alınmalıdır.²¹

Bütün bunlara bakıldığında Elifba cüzleri için yapılan eleştiriler genellikle Türkçe öğretimi için yeterli olmadığı yönündedir. Bu eleştiriler şöyle sıralanabilir:

- 1- Bu elifba cüzlerinde 29 harf bulunuyor, oysa Türkçe öğretimi için 35 harf gerekmektedir.
- 2- Bu Elifbalarda Türkçe öğretimine göre Hareke-i resmiye adı verilen (üstün َ, esre ِ ötre ُ) işaretleri yer alıyordu, oysa Türkçe öğretimi için Hareke-i harfiye adı verilen (ا, و, ه, ي) harfleri gerekmektedir.
- 3- Bu cüzlerle sadece okuma yapılıyor yazmaya önem verilmiyordu. Çünkü Kur’an kıraatinde sözlü nakil esastır. Kur’an’ın tecvitli olarak

¹⁹ Binbaşoğlu, a.g.m., s. 8, 10.

²⁰ Göğüş, a.g.m., s.124.

²¹ Namık Kemal Şahbaz, “Türkçe İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Ses Yöntemi ve İsmail Hakkı Elifba’sı”, *HÜTAD* 2, 2005, s. 59.

okunabilmesi, öğrenilmesi ve öğretilmesi ancak ağız (müşâfehe) yoluyla mümkündür. Dolayısıyla yazma öğretimine ihtiyaç duyulmamaktadır. Hâlbuki Türkçe öğretiminde okuma ve yazma ayrılmaz bir bütün olarak yürütülmelidir.

- 4- Elifbalarda adlandırma yöntemi uygulanmaktadır. Oysa Türkçe öğretimi açısından ses yöntemi daha hızlı ve kolay bir öğretim sağlamaktadır. Kur'an öğretimi için de bu yöntemin uygulanması mümkündür. Çünkü öğrenen kişi ya da çocuk harfleri isimleriyle öğrendikten sonra hareketlerle okumaya geçişte zorluk yaşamakta ve hareketleri harflerin adıyla birlikte söylemeye çalışmaktadır. Mesela üstün hareketli mim(م) harfini mim' e okumaya çalışması gibi.
- 5- Arap harflerinde harflerin başta, ortada ve sonda farklı yazılışları vardır. Bu harflerin nasıl birleştirileceği gösterilmeden, birleştirilmiş halde yazılan kelimelere geçilmesi öğrencilerin anlamasını zorlaştırmaktadır. Bu durum şimdiki Elifba cüzlerine de yansımıştır. Kur'an'ı öğrenmeye çalışırken harflerin birleştirme aşamalarını görmeden birleşmiş kelimelerin anlaşılması oldukça zordur.
- 6- Kullanılan örnekler anlamsız hecelerden ya da kelimelerden oluşmaktadır. Günlük hayattan örnekler verilmemesi Türkçe öğretimini yavaşlatmaktadır. Aynı durumun Kur'an öğretimi için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Eğer Kur'an da geçen kelimelerden örnekler vermez ve başta anlamsız kelimelerle kişiyi boğuşturursanız öğrenme yavaş olacaktır.
- 7- Elifba cüzlerinde okuma öğretildikten sonra dualara geçilmekte Türkçe öğretimi için gerekli alıştırma parçaları bulunmamaktadır.
- 8- Tenvin ve şedde Arapçaya mahsustur. Türkçe de ise aynı harf iki kere yazılır. Elifba cüzlerinde bu durum aydınlatılmamıştır.
- 9- Vav harfi Türkçe de dört farklı sesi (o,ö,u,ü) karşılar. Elifba cüzünde bunlara karşılık gelebilecek harf yoktur.

“Elifbadan farklı düzenlenen ilk Türkçe alfabe Kayserili Dr. Rüştü'nün yazdığı Nuhbet'ül Etfal'dir. Bu eser bir reform olarak kabul edilir. Padişah Abdülmecid'in onayı ile 1858'de yayınlanmıştır. Elifbaya bağlı olmakla birlikte harf

sayısını 29'dan 35'e çıkarmıştır. Türkçede yer alan k, g, ğ ve n harfleri ile o, ö, u ve ü sesli harfleri için yapılan öneriler bu eserde kabul edilmiştir.”²²

Bu kitapta bahsettiğimiz sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmadan sonra da pek çok farklı çalışmayla yenileme hareketi devam etmiştir. Bazı yazarlar kitapları iki bölümden oluşacak şekilde hazırlamış, bu bölümden birisini Türkçe öğretimine diğerini ise Kur'an öğretimine yönelik hazırlamıştır. Bazı yazarlar ise bu iki bölümü iki ayrı kitapçık olarak hazırlamıştır.

Tanzimat döneminde bilimsel kuruluşlar, edebî şahsiyetler ve yazarlar tarafından ele alınan alfabe ve imla sorunu, 1908 ikinci Meşrutiyet dönemini aşarak 1919 yılına kadar gelmiştir. Bu dönemde alfabe ve yazım (imla) konusunda yer alan farklı görüşler iki temel noktada özetlenebilir. Bunlar:

1.Arap alfabesinin Türk dili için yetersiz olduğu gerekçesi ile bu alfabenin düzeltilmesi yani ıslahı yönündeki eğilim ve öneriler.

2.Arap yazısının Türk dilinin yapısına uygun düşmediği ve yapılması düşünülen düzeltmelerin sağlıklı bir sonuç vermeyeceği görüşünden hareket ederek yeni bir alfabenin kabulü yönündeki öneriler.²³

Namık Kemal gibi eğitim tarihi açısından büyük öneme sahip isimlerden alfabe değişikliği önerilerine karşı bazı eleştirel görüşler gelmiştir. Namık Kemal, herkesin temel dini bilgilere ve Kur'an okumaya olan ihtiyacı ve yıllarca biriken kıymetli eserlerin yeni alfabeyle çevrilmesinin doğuracağı külfet gibi sebeplerle alfabe değişikliğine çok sıcak bakmamıştır. Ayrıca Fransızca ve İngilizce gibi pek çok dilin imlasının tüm zorluklarına rağmen okuma yazma oranının Amerika, Fransa gibi ülkelerde yüksek oluşunu örnek göstererek eksikliği öğretimimizde aramız gerektiği üzerinde durmuştur.²⁴

Sonuç olarak bu tarihî süreçte, Arap alfabesine yeni işaretler ve bazı sesleri karşılayacak yeni harfler ekleme, her harfi ayrı ayrı yazma veya okuma parçaları

²² Engin ve Uygun, a.g.m., s. 205.

²³ Korkmaz, a.g.m., s. 1472.

²⁴ Engin ve Uygun, a.g.m., s. 202-203.

ekleme gibi ıslah denemeleri de soruna bir çözüm getirememiş, Cumhuriyet dönemine kadar bu durum çözüme kavuşturulamamıştır.

Milli mücadele ve Cumhuriyet döneminde bu tartışmalar, yapılan pek çok toplantı ve kurulan komisyonlarla netleştirilmeye çalışılmıştır.1928 yılına gelindiğinde Türkçenin mantık ve gramer yapısına uygun olmadığı gerekçesiyle Arap harfleri kaldırılmış ve yerine Türkçeye uyarlanan Latin alfabesi kabul edilmiştir.²⁵

Elifba cüzlerinin tarihi sürecine baktığımızda ortaya konan araştırmalar genellikle Türkçe öğretimine yöneliktir. Kur'an öğretimi açısından ise daha çok Kur'an öğretim teknikleri ve Kur'an öğretimi veren kurumlara yöneliktir. Elifba cüzlerinin teknik, amaç ve içeriğine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Tüm bu tartışmalar ışığında günümüzde kullanılan, yayımlanmış Elifba cüzlerinden bir kısmı taranmış yirmi bir Elifba cüzü teknik ve içerik bakımından değerlendirilmiştir.

²⁵ Engin ve Uygun, a.g.m., s. 208.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE YÖNTEM ANALİZİ

1. Kur'an Öğretiminde Yöntem Analizi

1.1. Arz-Sema

Geçmişten günümüze tarihi süreçte eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrenci ve öğretmenin önemi hiçbir zaman yok sayılamamıştır. Kur'an öğretiminde de işinin uzmanı bir hoca önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. İyi bir Kur'ân eğitiminin, alanında uzman bir hocanın gözetiminde, yüz yüze (müşâfehe) yürütülmesi gerekmektedir.²⁶

Kıraat ve tecvid âlimleri, Kur'ân eğitiminde iki metodun bulunduğunu ifade etmişlerdir: Bunlardan biri hocanın okuyup öğrencinin dinlemesi (sema); diğeri ise öğrencinin okuyup hocanın onu dinlemesidir (arz).²⁷

Arz; bir şeyi sunma, bildirme ve gösterme" anlamına gelir ki Kur'an kıraatinde öğrencinin hocasına ders okuması için kullanılan bir kavramdır. Kur'an öğretiminin temel metotlarından olan bu yöntemin uygulandığı Peygamberimize dayanır. Her yıl Ramazan ayında Peygamberimizin o zamana kadar vahyedilen ayetleri Cebrail (a.s)'a arz etmesi ve vefat ettiği yılın Ramazan ayında ise baştan sona Kur'an'ın arzının iki defa gerçekleşmesi Kur'an kıraatinde arzın önemini ortaya koymaktadır. Peygamberimiz, Kur'an öğretiminde arz metodunu çok etkin bir şekilde uygulamıştır. Başta vahiy kâtipleri olmak üzere Kur'an tilavetinde önde gelen sahabelerden yazdıklarını ve ezberlediklerini kendisine okumalarını istemiştir.²⁸

Sema; işitme ve duyma yoluyla öğrenme/öğretme metodudur. Bu yöntemde hocanın okuması ve öğrencinin dinlemesi esastır. Hz. Peygamber Kur'an'ı ilk defa "sema" metodu ile Cebrail (a.s.) den almış, Kur'an'ın kendisine has bir okuma

²⁶ Mustafa Kılıç, "İmam-Hatip Ortaokul ve Liselerinde Kur'ân Eğitimi Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 214, 47, s. 69-106.

²⁷ M. A. Akdemir, "Kıraat Eğitiminde Tarikler", Kur'an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı, Adapazarı s. 165-177.s. 172.

²⁸ Nazif Yılmaz, *Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler ve Yöntem-Teknikler*, İstanbul, 2012, s. 6.

biçiminin olduğunu fiili olarak ashabına öğretmiştir. Sema metodunda hocanın okuması ve öğrencinin hocasının okuduğu şekliyle harfleri, kelimeleri ve ayetleri öğrenmesi ve kavraması gerekir.²⁹ Arz ve sema, Kur'an öğretiminin vazgeçilmez ilkelerindedir. Harflerin mahreçlerinin seslendirilmesi, revm, işmam, teshil, imale, ihtilas, sekte gibi kuralların doğru uygulanması teoriyle değil, pratikle gerçekleştirilebilir. Doğru sesin kulağa tamamen dolmasına imkân sağlayacak ölçüde "arz"a ihtiyaç vardır ki zira kulağa doğru ses dolmadan ağızdan doğru ses çıkmaz. İkinci aşamada ise hocanın öğrencinin okumasını kontrol etmesi ve değerlendirmesi gerekir. Birbirini tamamlayan bu iki adımın ihmal edilmesi durumunda güzel bir okuyuşa sahip olmak imkânsız gibidir.³⁰

1.2. Fem-i Muhsin

Kıraat ve tecvid âlimleri, Kur'ân eğitiminde en önemli unsurlardan birinin alanında uzman bir hoca; "*fem-i muhsin*" olduğunu vurgulamaktadır. Hz. Peygamber, ashabını Kur'an'ı öğrenmeleri için bu işte mahir olan sahabeye yönlendirmiştir. Bu durum Kur'ân eğitiminde ehil bir hocanın/öğretmenin önemine de vurgu yapması açısından oldukça önemlidir. Buradan hareketle Arap olmanın, Kur'an'ı usulüne uygun olarak okumak için tek başına yeterli olmadığı, onların bile bu iş için uzman bir öğreticiye ihtiyaç duydukları söylenebilir.³¹

Cebrail (a.s.), Kur'an'ı Allah'tan aldığı gibi Peygamberimize öğretmiş; Peygamberimiz de onu yine kendisine öğretildiği şekliyle ashabına okumuştur. "*Kur'an'ı sana okuduğumuzda, sen (yalnızca) onun okunuşuna uy, takip et*"³² ayeti kerimesi Kur'an'ın öğretildiği şekliyle alınmasını emrettiğini göstermektedir.

²⁹ Yılmaz, a.g.e., s. 5.

³⁰ Fatma Asiye Şenat, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersinin İşlenişine İlgili Kanaatleri Üzerine Bir Araştırma", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 2016, s. 222.

³¹ Kılıç, a.g.m., s. 77.

³² Kıyame, 75/18.

Fem-i muhsin, Kur'ân tilâvetini kurallarına uygun olarak en doğru şekilde icra eden üstat demektir. Uzman hoca veya hocalardan ders alarak kendini yetiştiren ve sonra da mükemmel bir üslup ve edâ ile Kur'an'ı okuyan ve okutan kimselerdir.³³

Kur'ân öğretiminin bir bölümü teorik bilgilerden oluşmakla birlikte, onun en temel özelliği, uygulamalı bir eğitim olmasıdır. Bu tür eğitimlerde hocanın en önemli unsur olduğu ise bilinen bir gerçektir. Bu nedenle işinin ehli bir Kur'ân hocasının olmadığı yerde sağlıklı bir Kur'ân eğitimi mümkün olmamaktadır.³⁴

Kur'ân öğreticisi, öğrenciler okurken, yanlış telâffuz ettikleri kelime veya harfleri, anında müdahale ile her harfi çıkış yerine ileterek, oradan düzgün ve doğru biçimde seslendirip telaffuz etmeli, yani gösterip yaptırma yöntemi ile öğrencilerin dimağına yerleştirmeye çalışmalıdır. Öğrencilerin, *Kur'ân harflerini* düzgün öğrenip telâffuz etmeleri, her şeyden önce bu dersin öğreticisine bağlıdır. Onu, güzel ve düzgün okuyan bir ağızdan (*fem-i muhsin*) işitmek ve görmek şarttır.³⁵ Öğrencinin yaptığı doğru onaylanmadığında başarı pekişmeyeceği gibi tespit edilmeyen hata da devamlılık gösterir, tespiti yapıp tanımlanmayan ve çözüm yolu gösterilmeyen hata karşısında öğrenci çaresiz kalır.³⁶ Bu durumların giderilmesi *fem-i muhsin* ile mümkün olur.

1.2.1. Tashih-i Huruf

Günümüzde Kur'ân okuyucuları ve öğreticileri arasında Kur'ân tilâvetinde hatalı okuyuşlara rastlanmasının temel nedeni Kur'ân kelimelerinin temel taşları olan harflerin sağlıklı bir şekilde telaffuz edilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu da Kur'an'ın tertiline ters düşmektedir. Bu tür olumsuzlukların önüne geçmek ancak Kur'ân tilâvetinin sahih ve doğru gerçekleştirilmesi, her bir harfin mahrecini, sıfatlarını ve bu konudaki uygulamaları bilmek ve uygulamakla olur. Kur'an kelimelerini oluşturan harflerin doğru telaffuzu doğru ve düzgün kıraat açısından çok önemlidir. Harflerin yanlış okunması anlamın değişmesine sebep olur. Hâlbuki ilahi

³³ Mehmet Ali Sarı, *Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Tekniği ve Kuralları*, İstanbul, s. 31-32.

³⁴ Mustafa Kılıç, "Kur'ân-ı Kerîm Eğitiminde Öğretmenin Yeri ve Kur'ân Öğretim Yöntemleri". *Din Eğitiminde İyi Örnekler Sempozyumu*, 2015, Osmaniye, s. 3.

³⁵ Mehmet Adıgüzel, "Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl, 2003, Sayı, 19.

³⁶ Şenat, a.g.m., s. 234.

kelamın indirildiği gibi okunması gerekir.³⁷ Bu anlamda Kur'an öğretiminde sık sık başvurulması gereken yöntemlerden biri de harf talimi yapmaktır. Tashih-i Hurûf çalışması olarak adlandırılan bu çalışmada asıl olan Kur'an harflerini telaffuz ederken Mehâric-i Hurûf veya Sıfât-ı Hurûfa uygun olarak okumaktır. Bunları doğru telaffuz etmek için de harf çalışması şarttır.³⁸ Kur'ân harflerinin çok değişik ve zengin özellikleri olduğu gibi başka birçok dilde olmayan yapıya sahiptir. Bundan dolayı, bu harflerden her birinin kendine has çıkış yerleri (mahreç) olduğu gibi her birinin sıfatları da vardır. Harfler bu mahreç ve sıfatlara uygun olarak telaffuz edilirse işte o zaman kelimenin taşıdığı gerçek manaya uygun olarak okunmuş olur. Eğer bu özellikler göz önünde bulundurulmaksızın okunmazsa birçok hata ortaya çıkar. Öyle ki bir harf başka bir harfin sesiyle veya sıfatıyla okunduğunda, bir hareke ve harf değişikliğinde başka anlamlara gelebilir.³⁹

1.3. Koro Çalışması

Kur'an-ı Kerim nazil olduğu günden beri okunmaktadır. Müslümanlar bazen bireysel bazen de toplu olarak Kur'an eğitimi almaktadırlar. Koro çalışması: Kur'an okumanın kural ve kaidelerine hâkim bir hoca; "*fem-i muhsin*" nezaretinde gerçekleşen, Arz, Semâ ve Edâ yönteminin bir kişiye değil de bir topluluğa uygulanan ve zamandan tasarruf sağlayan Kur'an eğitim sisteminin adıdır.⁴⁰ Kur'an öğretiminde koro çalışmasının özel bir yeri vardır. Koro çalışması, öğrencileri aktif olarak derse katan ve öğretmenden doğru okuyuşu defalarca yapmasını sağlayan bir sistemdir.⁴¹

Koro çalışması Kur'an ve kıraat alanında eğitimcilik yapabilecek vasfı kazanmış kişilerin nezaretinde en alt seviyeden en üst seviyeye kadar bütün öğrencilerin faydalanacağı, gelişme göstereceği sistemin adıdır. Koro çalışmasının

³⁷ Cemil Küçük, "Kur'ân Harflerinin Sıfatları (Sıfat-ı Hurûf)", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 64.

³⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 8.

³⁹ Küçük, a.g.e., s. 74.

⁴⁰ Osman Bayraktutan, "Kur'an-ı Kerim Derslerinin Toplu/Koro Halinde Okutulmasının Avantajları ve Dezavantajları", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, (9), 145-171.

⁴¹ Yılmaz, a.g.e., s. 7.

Kur'an öğretiminde zamanı doğru ve verimli kullanma, öğrencilerden bazılarının diğerlerine göre az veya çok okuması, öğrencilerdeki utanma duygusunun onun Kur'an okumasına engel olmasının önüne geçmesi, yanlış okuma hata yapma korkusunu ortadan kaldırması, öğrencilerin dersten başka şeylerle meşgul olmalarını engellemesi gibi önemli faydaları vardır.⁴²

1.4. Yazma

Yazarak öğrenmek pek çok eğitimde önemli bir yere sahiptir. Özellikle dil eğitimlerinde okuma-konuşma-dinleme-yazma unsurları büyük önem taşır. Kur'an-ı Kerim öğretiminde sema ve arz yöntemleri Kur'an öğretiminin en önemli unsurlarıdır. Bu yöntemler alanında uzman kişilerce uygulanır. Fem-i muhsin, Kur'an öğretiminde arz ve semayı kullandığı kadar yazdırma yöntemini de kullanmalıdır. Kur'an öğretimine yönelik yazılan kitap ya da makalelerde "yazma eğitiminden de faydalanılmalıdır" gibi çok genel bir ifade kullanılsa da aslında yazma eğitimine arz ve sema kadar önem kazandırılmalıdır.

Hız. Peygamber, Kur'an'ı Cebrail'den aldığı gibi okumuş ve sahabelerine de aynen kendi okuduğu gibi okumalarını tavsiye etmiştir. Kur'an yazılmak, ezberlenmek ya da yüzünden okunmak suretiyle eksiksiz bir şekilde indiği dönemden bugüne kadar gelmiş ve böyle de devam edecektir. Bu noktadan hareketle, onun kayıt altına alınması için yazı tekniklerine, hızlandırılması için ezberleme tekniklerine, düzgün ve güzel okunabilmesi için de, tilavet yöntem ve tekniklerine ihtiyaç duyulacağı bir gerçektir.⁴³

Kur'an'ı yazmak ve yazılan metinlerden öğrenmek, Kur'an'ın peygamberimize indirilmeye başlandığı ilk günlerden itibaren sahabeler tarafından uygulanan bir yöntemdir. Peygamberimiz sahabelere Kur'an'ı arz ve sema yöntemiyle öğrettiği ve birbirlerine de bu yöntemle öğretmelerini emrettiği gibi ezberlemelerini ve yazmalarını da emretmiştir. Yazı bilen sahabeler

⁴² Bayraktutan, a.g.e., s. 148.

⁴³ Ömer Aslan, "Kur'an Tilavetinde Tecvidin Gerekliği ve Lahn (Okuyuş Hataları)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: VII/1, 2003, s. 358.

peygamberimizden işittikleri ayetleri yazıyor ve yazdıklarından ezberliyorlardı.⁴⁴ Kur'an'ı Kerim'de Kalem suresinin bulunması ve Alak suresinde “*kalemle (yazmayı) öğreten*”⁴⁵ ifadesinin yer alması da yazmaya ve yazarak öğrenmeye daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yazı ile öğrenmek insanların hem öğrenmesini hızlandıran hem de kalıcı hale getiren bir yöntemdir. Harfleri haftalarca öğrenemeyen öğrencilere yazma yönteminin uygulanması sonucu birkaç gün gibi çok daha kısa sürede öğrenmesi mesleki tecrübelerle de sabit olan bir gerçektir. İncelenen Elifbalar içerisinde sadece çocuklara yönelik olanlarının yazı eğitimine yer vermesi bu konuya yeteri kadar ağırlık verilmediğini göstermektedir.

1.5. Materyal

Kur'an öğrenen ve öğreten sayısının İslam dünyasında artmaya başlamasıyla beraber Kur'an okumayı öğretmek üzerine çeşitli yöntem ve teknikler ortaya çıkmıştır. Bu yöntem ve tekniklere ilaveten her öğretimde olduğu gibi Kur'an öğretiminde de materyal gerekliliği vardır. Ne zaman ortaya çıktığı bilinmeyen ve Hz. Ali'ye kadar dayandırılan Elifba cüzleri⁴⁶ bu anlamda Kur'an öğretiminin en önemli materyali olmaktadır. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha farklı materyaller üretilmiştir. Konuşan kalem, konuşan kitap, konuşan seccade, CD, DVD gibi üretilen materyaller tek taraflı materyaller olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'an öğretiminde sadece dinlemek yeterli değildir. Okuduğunun doğru olup olmadığını da kontrol etmek gerekmektedir ki bu materyallerle bunu gerçekleştirmek mümkün olmamaktadır. Özellikle uzaktan öğretim konusunda yapılan araştırmalar⁴⁷ da müşâfehe usulünün önemini ortaya koymaktadır. Öğrenci öğrendiğinin doğru olup olmadığını Fem-i muhsin tarafından geri dönütüne ihtiyaç duyar. Bu bağlamda üretilen materyallerin eksik kaldığını söylemek gerekir. Oysa Elifba cüzleri

⁴⁴ Muhsin Demirci, “*Kuran Tarihi*”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 77-79.

⁴⁵ Alak, 96/4.

⁴⁶ Şahbaz, a.g.m., 2005, s. 27.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bakz. Mehmet Dağ, “İlahiyat Lisans Tamamlama (İlitam) Programlarında Kur'an Dersi - Müfredat, Materyal Hazırlama ve Karşılaşılan Sorunlar”, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl: 17 Sayı. 55, s. 51-52.

müşâfehe usulünü kolaylaştırmakta ve öğretimde takip ve düzeni sağlama hususunda en önemli faydayı sağlamaktadır. Öğretmenin öğrenciyi ödevlendirmesi, konuyla ilgili tekrar etmesinin sağlanması, öğretimdeki ilerlemesinin takibi Elifba cüzleriyle yapılmaktadır. Bu bağlamda Elifba cüzlerinin incelenmesi bu teze konu olarak tercih edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE ELİFBALAR BAĞLAMINDA MATERYAL ANALİZİ

2.1. Elifbaların Teknik Analizi

Bu bölümde Elifbaların teknik analizi (Yaş Aralığı, Şekil-Renk-Zemin ilişkisi, Teknolojik Destek, Çalışma Yaprakları, Yazı Puntosu-Yazı Hattı, İçindeki Bölümlerin Sıralanışı, Konu Başlıklarının İşlenişi) bakımından incelendiğinde aralarında bir farklılık oluşup oluşmadığına bakılacaktır. Bu analiz için “Çalışmada Uygulanan Metot ve Kullanılan Kaynaklar” başlığı altında verilen yirmi bir adet Elifba kitabına ulaşılmış ve incelenmiştir.

2.1.1. Yaş Aralığı Bakımından Elifbalar

Yukarıda bahsi geçen Elifba cüzlerinin farklı yaş gruplarına hitap ettikleri görülmektedir. Bazı cüzlerde yaş grupları ile ilgili bilgi verilirken bazılarında böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu cüzlerin bazılarında hangi yaş aralığına yönelik olduğu belirtilmiş olsa da aslında yaş aralığının doğru tespit edilmediği görülmüştür. Adları verilen cüzlerin 4-7, 7-9, 9-12 veya 12 yaş ve üzeri gibi daha büyük yaş gruplarını içerdiği görülmektedir. Bu nedenle yaş grubu tespiti; kullanılan materyaller, görseller, ödülleri ve öğretimde kullanılan yöntem üzerinden yapılmıştır. Ayrıca punto büyüklüğü ve yazı hattı da bu tespit için önemli bir etkidir. Cüzlerin içerisinde öğrenciye yönelik bilmece, bulmaca ve yazma etkinlikleri de yaş aralığı tespitinde kullanılan başka bir faktördür.

Açık ve arkadaşlarının hazırladığı “Ses Temelli Elifba” kitabında yaş aralığı hakkında bir bilgi verilmemektedir. Kitap görsellik, etkinlikler ve yazı puntosu açısından değerlendirildiğinde 9-12 yaş aralığına uygun olduğu görülmektedir. Aras hazırladığı “Ahmet ile Elif Kur'an Okumayı Öğreniyor” adlı kitabında 4 yaş ve üzeri için uygun olduğunu belirtmiştir. Çavuşoğlu ve diğerlerinin hazırladığı “Renkli Elif Cüzü” adlı kitapta herhangi bir yaş aralığı beyan edilmemiştir. Ancak puntoların

büyükülüğü ve her konunun özenle hazırlanmış tablolar eşliğinde sunulmuş olması 7 yaş ve üzeri için uygun olduğunu göstermektedir.

Ensari'nin hazırlamış olduğu “Neşeli Elifba Seti” adlı kitapta yaş aralığına dair bir bilgi verilmemektedir. İki kitaptan oluşan setin ikinci kitabı harflerin tanıtımına yer veren alıştıırma kitabıdır. Birinci kitabı ise ikinci kitaptan bir sene önce basılmış ve konu anlatımına yer vermektedir. Setin birinci kitabının ve konu anlatımlı olan ikinci kitabının farklı yaş grupları içerdđđđ görölse de genel olarak benzetme, şekil, bulmaca, yazı puntosu, örnekler açısından bakıldığında 9-12 yaş aralığına uygun olduğu söylenebilir. Özgöl'ün “Kur'an Okumayı Öğreniyorum” adlı eserinin üzerinde 5 yaş ve üzeri çocuklar için olduğu belirtilmektedir. Paksu'nun hazırladđđđ “Kur'an Öğreniyorum” adlı kitap görsellik, etkinlikler ve kullanılan öğretim yöntemi bakımından incelendiğinde 7-9 yaş aralığına uygun olduğu görölmüştür.

Turan ve Keskin'in hazırlamış oldukları “Güzel Elifbam” adlı sette yaş aralığına dair bilgi verilmemektedir. Üç kitaptan oluşan setin üçüncü kitabı faaliyet kitabıdır. Sette yer alan ödüller, çıkartmalar, hikâyelerle anlatım ve çalışma sayfalarına bakılarak 4-7 yaş aralığına uygun olduğu görölmüştür. Türkmen ve Arkadaşlarının hazırladđđđ “Etkinliklerle Elif Cüzü” adlı kitapta görsellik, harf öğretimi için yapılması istenen boyama, bulmaca, eşleştirme ve atık malzemelerle yapılması istenen etkinlikler ⁴⁸ bakımından 4-7 yaş aralığına uygun olduğu söylenebilir de yazı puntosu bakımından bu yaş aralığına çok uygun olmadığı tespit edilmiştir. Uysal'ın hazırladđđđ “Boyamalı ve Alıştıırmalı Kur'an Elifbası” adlı kitabın kapağında 6 yaş ve üzeri bilgisi yer almaktadır.

Ünal ve diğerlerinin hazırladđđđ “Kur'an Öğreniyorum Seti” adlı eserin çok fazla hikâye ve benzetme yöntemine başvurması ⁴⁹ 4-7 yaş aralığına uygun olduğunu göstermektedir. Musab Süleyman'ın kitabında belirtilen bir yaş aralığı yoktur. Ancak kullanılan bol görsel, etkinlik sayfaları ve yazı puntosu düşünöldüğünde 4-7 yaş aralığına uygun olduğu görölmektedir.

⁴⁸ Birsen TURAN, Aysun Keskin, *Güzel Elifbam*, Muştı Yayınları, İstanbul 2013, s. 2-30.

⁴⁹ Hülya Ünal Çalışkan, Zehra Aras, Nezafet Yıldırım, *Kur'an Öğreniyorum Seti*, Muştı Yayınları, İzmir, 2014, s. 4-53.

Ali Haydar'ın "Kur'an-ı Kerim Elifbası" ve Ahmet Gürtaş'ın "Kur'an Okumayı Öğreniyorum" adlı kitabı 12 yaşından büyük herkes için kullanılabilir niteliktedir. Mehmet Türk'ün "Kur'an-ı Kerim Elifbası" kitabı tablolar ve renklendirmeler bakımından okuma yazma bilenler için uygun görülse de yazı puntosu sebebiyle 12 yaş ve üzeri için uygun olduğu görülmüştür.

Kasım Yayla'nın "Kur'an Dili Elifbası", Süleyman Hilmi Tunahan'ın "Kur'an Harf ve Harekeleri" ve Davut Kaya'nın "Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi" kitaplarının herhangi bir yaş aralığı belirtilmemiş olmakla birlikte 12 yaş ve üzeri için uygun olduğu görülmüştür.

Âdem Karataş'ın "Kur'an Elif ba-sı" kitabı tablolar ve punto büyüklüğü gibi sebeplerden dolayı 9 yaş ve üzeri için uygun olduğu söylenebilir. Aynı şekilde Muhammed Ali Ensari'nin "Tecvidli Kur'an Elifbası" ve Davut Kaya'nın "Elif- Ba" adlı kitabı tablolar, renklendirme, yazı puntosu ve açıklamalar bakımından incelendiğinde 9 yaş ve üzeri için uygun olduğu görülmüştür. Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu "Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elif-Ba'sı" kitabının da tablolulu anlatımı ve kullandığı öğretim yöntemi bakımından incelendiğinde 9 yaş ve üzeri için uygun olduğu görülmüştür.

Anlatılanlar, aşağıda verilen tablo ile daha belirgin hale getirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Yaş Aralığı Bakımından Elifbalar

Yaş Aralığı Bakımından (Kitapların Adları)	Elifba Türü				Toplam
	Çocuklara Yönelik			Yetişkinlere Yönelik	
	4-7	7-9	9-12	12 +	
Abdullah Açık ve Arkadaşları “Ses Temelli Elifba”			*		
Zehra Aras “Ahmet ile Elif Kur’an Okumayı Öğreniyor”	*				
M. ve A. Çavuşoğlu “Renkli Elif Cüzü”		*			
Muhammed Ali Ensari “Neşeli Elifba Seti”			*		
Lale Özgül “Kur’an Okumayı Öğreniyorum”	*				
Ömer Faruk Paksu “Kur’an Öğreniyorum”		*			
Birsen Turan ve Arkadaşı “Güzel Elifbam” seti	*				
Zehra Ç. Türkmen ve Arkadaşları “Etkinliklerle Elif Cüzü”	*				
Asım Uysal “Boyamalı ve Alıştırmalı Kur’an Elifbası”		*			
Hülya Ç. Ünal ve Arkadaşları “Kur’an Öğreniyorum Seti”	*				
Musab Süleyman “Elifba (Kur’an Elifba’sı)”	*				
Ali Haydar “Kur’an-ı Kerim Elifbası”				*	
Mehmet Türk “Kur’an-ı Kerim Elifba’sı”				*	
Ahmet Gürtaş “Kur’an Okumayı Öğreniyorum”				*	
Kasım Yayla “Kur’an Dili Elifbası”				*	
Âdem Karataş “Kur’an Elif Ba-Sı”			*		
Muhammed Ali Ensari “Tecvidli Kur’an Elifbası”			*		
Davut Kaya “Elif- Ba”			*		
Faruk Salman ve Arkadaşları “Tecvidli Kur’an-ı Kerim Elif-Ba’sı”			*		

Süleyman Hilmi Tunahan “Kur’an Harf ve Harekeleri”				*	
Davut Kaya “Tecvidli Kur’an Okuma Rehberi (Elif - Ba)”				*	
Toplam	6	3	6	6	21

Tablo1’de kullanılan isimler kitapların üzerinde yer alan orijinal isimleridir. Tabloda her yaş grubuna hitap eden kitapların piyasada bulunabilirliği görülmektedir. Rastgele seçilen yirmi bir adet Elifba kitabından altı tanesinin 4-7 yaş aralığına, üç tanesinin 7-9 yaş aralığına, altı tanesinin 9-12 yaş aralığına ve altı tanesinin de 12 yaş ve üzerine hitap ettiği görülmektedir. Yaş aralıkları, yazı puntosuna, görselliğe, bulmaca ve bilmece tarzı oyunlara, boyama, yazma ve çizgi çalışması etkinliklerine, öğretim yöntemi ve anlatım tarzına göre şekillenmiştir.

Bazı Elifba cüzlerinin bir yaş grubuyla başladığı fakat ilerleyen konularda farklı bir yaş grubuna geçiş yaptığı gözlenmiştir. Harfleri tanıtırken büyük puntolar kullanan ve boyama tarzı etkinlikler tercih eden bir Elifba kitabının ilerleyen konularda yazı puntosunu küçük kullandığı, anlatım yöntemini değiştirdiği ve kelimelerin seçilmesinin zorlaştığı görülmüştür.

2.1.2. Şekil-Renk-Zemin İlişkisi Bakımından Elifbalar

Bu bölümde özellikle küçük yaş gruplarına yönelik hazırlanan Elifbaların şekil, renk ve zeminlerinin öğrenmeye etkileri incelenecektir. Aslında renkli ve resimli bu kitaplar küçük yaş grupları açısından dikkat çekmek, motive olmalarını sağlamak hem de eğlenerek öğrenmelerini amaçlamaktadır. Ancak bazen çok renkli ve bol resimli bu kitaplar öğrencinin dikkatini çekmek yerine dikkatini dağıtmakta ve motive olmalarını sağlamak yerine göz yorucu olmaktadır. Ayrıca şekillerin veya yazıların birbirine girmesi, koyu renklerin kullanılması öğrenciyi ilgisiz hale getirmektedir. Örnek kelimelerin eğlendirici olması adına şekillerin-resimlerin içlerine yazılmış olması bazen yazının fark edilmesini de zorlaştırmaktadır. Bu

bağlamda şekil, renk ve zemin ilişkisinin bu kitaplarda ne kadar önemli olduğunu vurgulamak, fayda-zarar dengesini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Abdullah Açıık'ın kitabı bölümlere ayrılarak hazırlanmış ve sadece bölüm başlıklarının bulunduğu iki sayfada hayvanlar ve orman resmine yer verilmiştir. Bunun dışında kitapta resim yer almamaktadır. Kitapta farklı renklerin açık tonları kullanılmış ve her bir bölüm için ayrı bir renk tonu belirlenmiştir. Kitapta koyu renklere de rastlanmıştır. Zemin olarak kullanılan sayfa kenarlarına desenler konulmuştur. Konu etkinliklerinin başlıkları farklı renkler ve yazı tipleriyle gösterilmiştir. Kitaptaki renkler ve zemin göz yorucu ve dikkat dağıtıcı değildir. Ancak bazı kelime ve metin örnekleri çok koyu renk zeminlere yerleştirildiğinden görmeyi zorlaştırmaktadır.⁵⁰ Kitabın sayfalarında harfler ve kelimeler genellikle dağınık verilirken yer yer bazı örnek kelime ve metinler kutu ya da tablo içerisinde verilmektedir.

Aras'ın kitabının tamamının sayfaları renkli zeminler olarak tasarlanmıştır. Bu renkli zeminler üzerine su damlası, elma, yunus balığı, bulut, yumruk, helikopter gibi bazı nesnelerin desenleri farklı bir renk tonuyla yerleştirilmiştir. Her sayfada farklı küçük resimler ve kitabın üzerinde adları belirtilen "Ahmet ve Elif" adlı kahramanlar yer almaktadır. Ayrıca her sayfada kahramanların düşünce bulutlarında, verilmek istenen mesaj, uyarı ya da bazı açıklamalar bulunmaktadır. Bulut, el, gülen yüz, ayaklı kollu ve yüzlü araba, tavşan, gemi, tren, çiçek, su damlası, şemsiye, yunus balığı ve elma gibi her sayfada örnekler için farklı küçük resimler tasarlanmıştır. Son sayfada Kur'an'dan bazı ayetlerin yer aldığı büyük, katlı pasta resmi yer almaktadır. Kullanılan renkler açık tonlarda tercih edilmiştir. Şekiller sayfalarda geniş alana yayılmıştır. Karşılıklı iki sayfa bir sayfa gibi kullanılmış, örneklerin yer aldığı resimler sayfada aralıklı olarak dağıtılmıştır. Örneklerin içine yazıldığı şekiller arasında belli bir oran bulunmaktadır. Belli bir sıra ve düzen içerisinde dağılım yapılmıştır. Kitapta zemin ve desen olarak farklı renk tonlarının kullanılmış olması göz yormazken; sayfa üzerinde büyük-küçük çok fazla resme yer verilmesi dikkat dağıtmaktadır.

⁵⁰ Abdullah Açıık, Alpaslan Durmuş, Hatice Işlak, *Ses Temelli Elifba*, Edam Birdirbir Kitaplığı, İstanbul, 2011. s. 53.

Çavuşoğlu'nun hazırladığı “Renkli Elif Cüzü” adlı kitabın tamamının zemin rengi mavi kullanılmıştır. Mavi zemin üzerine genellikle farklı boyutlarda kare, dikdörtgen, yuvarlak, çokgen veya kalp gibi beyaz zeminli şekillere yer verilmektedir. Bu şekiller örnek kelime ve metinlerin yazımı için kullanılmaktadır. Yazar her bir hareke ve işaret için farklı bir renk kullanmayı tercih etmiştir.⁵¹ Mesela üstün hareke için mor, ötre hareke için sarı ve esre hareke için yeşil, cezm için mavi renk kullanmış ve bunu bütün kitap boyunca örnek kelimelerin tamamında uygulamıştır. Sayfalar papatyalar içindeki Arap rakamlarla numaralandırılmıştır. Az renkli ve resimli olmasına karşılık hitap ettiği yaş grubu açısından dikkat çekicidir. Zemin rengi olarak mavi kullanılmışsa da şekillerin beyaz olması örnek kelimelerin daha rahat fark edilmesini sağlamaktadır. Kitapta her hareke veya işaret için bütün kelimelerde olmak üzere farklı bir rengin kullanılması incelediğimiz Elifbalar arasında nadir bir durum olarak görülmektedir. Bu özellik hareke ve işaretleri öğrencilerin hafızalarında tutmalarını kolaylaştırıcı bir özellik olarak karşımıza çıkarken harekelerin fark edilmesini de zorlaştırabilmektedir.

Ensari'nin; “Neşeli Elifba Seti”nin birinci kitabında koyu renk tonları tercih edilmiştir. Tüm sayfalarda çerçeve içine alınmamış; sayfaların tamamını kaplayan cami, doğa, kır resimleri kullanılmıştır. Konu anlatımlarının yer aldığı kısımlar çerçeve içine alınarak daha açık bir zemin üzerine yerleştirilmiştir. Konu anlatımlarının içine hemen her sayfaya kuş, kelebek, balon, uçurtma ve çeşitli deniz canlılarının ve kır resimlerinin sıkça yerleştirilmesi kitapta dikkat dağıtıcı bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Harflerin tanıtıldığı setin ikinci kitabında sayfa zeminlerinde açıktan koyuya farklı renk tonları ile birlikte çoğunlukla değişik çiçek desenleri kullanılmıştır. Bu durum desenlerin sayfa içinde fazla olduğu yerlerde hem resmin üzerine gelen harfin görülmesini zorlaştırmakta hem de dikkat dağıtıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Harflerin tanıtıldığı bazı sayfalarda harflerin veya örneklerin çerçeve içine alınmaması konunun bütünlük algısını bozmaktadır. Ayrıca zeminde bu kadar fazla desene yer verilmiş olması gözü yormaktadır.⁵²

⁵¹ M. A. Çavuşoğlu, *Renkli Elif Cüzü*, Müslim Çocuk Yayınları, İstanbul, 2012. s. 3.

⁵² Muhammed Ali Ensari, *Neşeli Elifba Seti*, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2011/2012. s. 15.

Özgül'ün “Kur'an Okumayı Öğreniyorum” kitabının genelinde beyaz zemin kullanılmışsa da ara ara mavi, pembe, yeşil gibi farklı renklerde zeminlere de yer verilmektedir. Renkli hazırlanan zeminlerde açıktan koyuya doğru renkler arası geçişlerde görülmektedir. Kitapta bolca resme yer verilmektedir. Özellikle harflerin öğretildiği sayfalarda çeşitli hayvanlar, meyveler, oyuncaklar, taşıtlar gibi her türlü varlığın resmine yer verilmiştir. Bu resimler büyük-küçük her boyutta kullanılmıştır. Kitabın her sayfası dolu dolu, her sayfada görülecek, çok fazla farklı renk ve resim aynı anda aynı sayfada yer almaktadır. Bu durum hitap ettiği yaş grubundaki öğrencilerin dikkatini dağıtacak bir özelliktir. Harf tanıtımının bitirilip konulara geçildiği sayfalarda resimlere yer verilmemiş ve renk çeşitliliği de oldukça azaltılmıştır.

Paksu'nun kitabında her renkten zemin kullanılmıştır. Kitabın her sayfasının zemini için koyu tonlarda farklı bir renk tercih edilmiştir. Karşılıklı sayfalarda bazen aynı bazen farklı renk zeminler kullanılmıştır. Zemin sadece renklerle değil bazen de şekillerle farklılaştırılmıştır. Kitabın bütün sayfaları sadece zemin olarak değil üzerinde yer alan resimlerde çok renkli olarak tasarlanmıştır. Kitabın her sayfasında farklı şekiller ve desenlere yer verilmiştir. Örnek kelimeler ve harfler; yaprak, çiçek, zarf, üzüm taneleri, kutular, kelebek, kuş, bahçe, anahtarlık, sincap, takvim, balon, otobüs pencereleri, duvar taşları, elma, bulut gibi pek çok farklı şeklin içerisinde gösterilmiştir. Örneklerin bu şekiller içerisinde verildiği sayfalarda ayrıca doğa resimleri veya hayvan resimlerine de süsleme amaçlı yer verilmiştir. Koyu renkli zeminler üzerinde çok çeşitli resmin ve şeklin aynı anda ve farklı tonlardaki renklerde kullanılmış olması hem göz yorucu hem de oldukça dikkat dağıtıcıdır.⁵³

Turan ve arkadaşlarının hazırladığı “Güzel Elifbam” kitap setinin harfleri tanıtan birinci kitabı hikâye kitabı gibi tasarlanmıştır. Birinci kitapta yer alan resimlerin harfler tanıtılırken anlatılan hikâyeye uygun resimler olduğu görülmektedir. Konu anlatımında kullanılan şekiller büyük ve sadedir. Setin ikinci kitabında örnekler fındık, balık, koyun, tavuk, gülen yüz, ayıcık, horoz, elma, mantar, kedi, kaplumbağa gibi pek çok farklı ve dikkat çekici resimlerin içerisinde

⁵³ Ömer Fark Paksu, *Kur'an Öğreniyorum*, Nesil Çocuk, İstanbul, 2010, s. 17, 29, 35, 38.

verilmiştir.⁵⁴ Sayfa zeminlerinde kullanılan renkler açık tonlardadır. Setin üçüncü kitabı olan faaliyet kitabı yazılıp silinebilir özellikte sayfalara hazırlanmıştır. Bu kitap da birinci ve ikinci kitap gibi çok renkli ve çok resimli olarak hazırlanmıştır. Genel bakımdan setin bütün kitaplarının renk tonlaması göz yorucu değilken özellikle ikinci kitaptaki çok farklı ve fazla resmin bir arada kullanılması dikkati başka noktalara çekebilmektedir.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı “Etkinliklerle Elif Cüzü” kitabı beyaz zemin üzerine varlıkların renkli resimleri kullanarak hazırlanmıştır. Kullanılan varlık resimlerinin üzerine örnekler siyah renkte yazılmıştır. Ancak kullanılan varlıklar desenli boyandığı için üzerine yazılan kelimeleri fark etmek biraz zorlaşmaktadır.⁵⁵ Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklar için göz yorucu ve harfleri fark etmelerini zorlaştıracak şekildedir. Bazı sayfalarda örnek kelimelerin yazılması için kullanılan resimler aynı olmasına rağmen şekilleri, boyutları ve renkleri farklıdır. Bazıları da birbirinin üzerine gelecek şekilde düzenlenmiştir. Bu durum sayfalarda karmaşa oluşturmakta ve dikkati zorlaştırmaktadır.

Uysal’ın kitabında özellikle ilk otuz sayfasında bolca renk ve resim kullanılmıştır. Zemin beyaz tercih edilmiştir. Kitap aynı zamanda çocuklar için bir boyama kitabı olduğundan bütün renkler kullanılmıştır. İlk otuz sayfadan sonra daha sade sayfalar kullanılmış, daha çok beyaz zemin üzerine kırmızı ve mavi renkler tercih edilmiştir. Harfler alfabenin her harfi bir sayfaya gelecek şekilde düzenlenmiştir. Harfin eşleştirildiği nesnelerin şekilleri oldukça büyük, kalın, boyalı ve boyasız iki şekilde verilmiştir. Aynı şekilde harfler de büyük, boyalı ve boyasız olmak üzere iki şekilde verilmiştir. Kitabın en son sayfasında bütün harfler kutular içerisinde, resimlerle ve renkli olarak toplu halde verilmiştir. Kitapta örnekler kutular içerisinde verilmiştir. Bu kutuların içerisinde yatay çizgiler kullanılırken dikey çizgiler kullanılmamıştır. Bu durum uzun olan örnek kelimelerin birbirine çok

⁵⁴ Birsen TURAN, Aysun Keskin, *Güzel Elifbam*, Muştu Yayınları, İstanbul 2013. s.44, 47, 49.

⁵⁵ Zehra Çomaklı Türkmen, Nilüfer İnan, Gülay İntepe, *Etkinliklerle Elif Cüzü*, Ekin Çocuk, İstanbul, 2012, s. 53.

yakınlaşmasına, sanki iki örnek kelimenin bir örnek kelime gibi algılanmasına yol açmaktadır.⁵⁶İlk defa gösterilen hareke veya işaretler kırmızı renkte gösterilmiştir.

Ünal ve Arkadaşlarının hazırladığı kitapta çok fazla şekil ve renk kullanılmıştır. Zemin genellikle beyaz tercih edilmiş ancak bütün zeminlerin kenarları farklı renklerle renklendirilmiştir. Kitapta genellikle kullanılan renkler mavi, yeşil, sarı ve morun farklı tonlarıdır. Bu renkler beyaz zeminin etrafını çevreleyecek şekilde kullanılmıştır. Bazen beyaz zemin yerine etrafı çevreleyen rengin soluk renkleri de zemin olarak kullanılmıştır. Kitapta çok sayıda şekil ve resim yer almaktadır. Setin birinci kitabında harflerin tanıtımı için kullanılan nesne ya da hikâyeler sebebiyle bu hikâyelere uygun büyük ve kompozisyonlu resimlere yer verilmektedir.⁵⁷ Setin ikinci kitabında; ev, araba, yaprak, elma, baloncuk, bulut, etiket, mantar, tren ya da kutucuklar içerisinde harf ve kelime örneklerine yer verilmektedir. Örnek kelimeler aynı renklerdeki şekillerin içerisinde verilmektedir. Kelime örneklerinin verildiği bu şekiller renkli olmasına karşın genellikle açık renk tonları tercih edildiği için örnekler rahatlıkla fark edilebilmektedir. Şekiller düzgün aralıklarla sıralanmıştır.

Musab Süleyman'ın kitabının tamamında beyaz ve yazılıp silinebilen kaygan bir zemin kullanılmıştır. Kitapta beyaz zemin üzerine farklı renklerdeki görsellere yer verilmiştir. Yazı çalışması için noktalarla birleştirme ve boyama için uygun görseller bulunmaktadır. Her harf için ayrılan sayfada harfin, harfle eşleştirilmiş resmin ve mahrecin nereden çıkarılacağını belirten görselin yer aldığı görülmektedir. Her harf iki görselle eşleştirilmiş ve iki görsele de yer verilmiştir. Bunun dışında kitapta çok fazla varlık ve hayvan resmine de yer verildiği görülmektedir. Kitapta iç içe geçmiş göz yorucu resim renk ya da görsel görülmemiştir.

Ali Haydar'ın Kur'an-ı Kerim Elifbası açık sarı zemin üzerine hazırlanmıştır. Kitapta sayfa kenarları açık turuncu tonla renklendirilmiştir. Verilen örnekler siyah ve kırmızı renklerdeki yatay çizgilerle ayrılmıştır. Örnekler sadece yatay çizgilerle ayrılmış olup yan yana gelen örneklerde dikey bir ayırma çizgisi kullanılmamış onun yerine örneklerin arasında sabit olmayan aralıklar bırakılmıştır. Bu durum örneklerin

⁵⁶ Asım Uysal, *Bulmacalı, Boyamalı, Oyunlu Kur'an Elifbası*, Uysal Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 33.

⁵⁷ Ünal, a.g.e., s.7.

karışmasına yol açabilmektedir. Örnek kelimeler siyah renkle yazılmakla birlikte anlatılan konuya ilişkin harf veya hareketler kırmızı renkte gösterilmektedir. Kitapta çizgiler ve kenarlıklar hariç başka bir resim veya şekle yer verilmemektedir.

Mehmet Türk'ün kitabı beyaz sayfalara hazırlanmıştır. Sayfa kenarlarında mavi, sarı ve kırmızı kullanılarak hazırlanmış tezhip sanatına yer verilmiştir. Tezhip sanatlı bu çerçevelerin içleri açık yeşil tondaki zemin üzerine farklı renkler kullanılarak hazırlanmıştır. Her konu başlığı ve örnek kelimeler kutular içerisinde verilmektedir. Konu başlığının verildiği kutularda zemin rengi olarak sarı kullanılmıştır. Örnek kelimelerin verildiği kutuların zemin rengi olarak pembe, sarı, beyaz ve mavi renklere yer verilmektedir. Yazı rengi olarak siyah kullanılmakla birlikte anlatılan konuya ilişkin harf veya hareketler kırmızı renkle gösterilmektedir. Bu kitapta sayfa kenarlarındaki tezhip dışında bir resme ve şekle yer verilmemektedir. Kitabın konularının ve örneklerinin renkli kutular içerisinde hazırlanmış olması yeni öğrenenlerin işini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Ahmet Gürtaş'ın kitabında konular, çerçeve içerisine alınmış sayfalarda verilmektedir. Çerçevelerin içerisinde konular ve örnekler yatay ve dikey çizgilerden oluşan tablolarda gösterilmektedir. Yazı rengi olarak siyah kullanılmıştır. Tanıtılan harf ve hareke için kullanılan kırmızı rengin dışında kitapta başka bir renge yer verilmemektedir. Kitapta şekil ve resim de yer almamaktadır.

Kasım Yayla'nın kitabının zemin rengi açık sarı tondadır. Kitabın sayfalarında kırmızı çerçeve içerisine alınmış tablolar yer almakta konular ve örnekleri bu tablolarla verilmektedir. Kitabın namaz hocası ilaveli olmasından dolayı namaz kılan çocuk resimlerine yer verilmektedir. Bunun dışında kitapta başka bir resme yer verilmemektedir. Yazılar siyah renkle, konu başlıkları kırmızı renkle verilmektedir.

Âdem Karataş'ın kitabının zemini beyaz renktedir. Yazılar siyah renkle verilirken konuya ilişkin harf ve hareketler kırmızı renkte, konu başlıkları kırmızıyla boyanmış kutular içerisinde verilmektedir. Kitabın tüm sayfalarında tablolar kullanılmaktadır. Konular her konuya uygun hazırlanmış tablolar içerisinde verilmektedir. Böylece konular ve örnekler daha rahat fark edilmektedir. Bütün

sayfalarda yer alan çerçevelerdeki çiçek resimlerinin dışında kitapta resim yer almamaktadır.

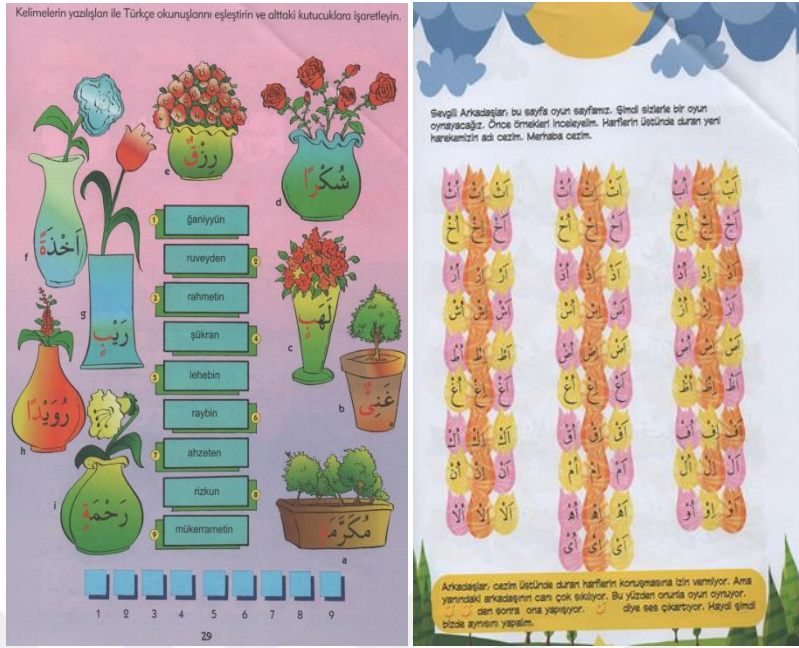
Muhammed Ali Ensari'nin "Tecvidli Kur'an Elifbası" kitabı açık sarı zemin üzerine hazırlanmıştır. Kitapta konu başlıkları tezhip sanatıyla süslenmiş kutular içerisinde verilmektedir. Konular ve kelime örnekleri tablolar halindedir. Dikkat çekilmek istenen harf ve hareketler kırmızı renkle verilmiş ve bunun dışında yazı rengi siyah olarak kullanılmıştır. Kitapta herhangi bir şekil ve resme rastlanmamaktadır.

Davut Kaya'nın Sefa Yayınlarından çıkan kitabının sayfaları açık sarı zemin üzerine hazırlanmıştır. Kitapta konular ve kelime örnekleri tablolar halindedir. Dikkat çekilmek istenen harf ve hareketler kırmızıdır, bunun dışında yazı rengi olarak siyah kullanılmaktadır. Kitapta namaz kılma ve abdest alma ile ilgili görsellere yer verilmiştir. Kitabın zemin rengi gözü yormaktadır.

Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitabın sayfaları diğer büyüklere yönelik kitaplarda olduğu gibi açık sarı zemin üzerine hazırlanmıştır. Kitap çerçeve içerisinde hazırlanmış tablolar eşliğinde verilmektedir. Kitapta yazı rengi siyah kullanılmıştır. Başka bir renk, resim ya da şekle rastlanmamaktadır.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın Kur'an Harf ve Harekeleri kitabının sayfa zemini beyaz renktir. Kitapta harflerin beşli gruplar halinde hazırlanan kelime türetmelerinin arasını ayırmak için kullanılan yatay çizgiden başka bir şekil yer almamaktadır. Yazı rengi olarak siyah dışında başka bir renge de rastlanmamıştır.

Davut Kaya'nın "Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi" kitabının sayfa zemini beyazdır. Kitabın yazı rengi siyahtır, dikkat çekilmek istenen harf ve hareketlerde ise kırmızı renk kullanılmıştır. Konu başlıkları ve örnekler tablo içerisinde verilmiştir. Ancak kitap tecvid konularını da içerdiğinden tablo halinde verilmeyen bölümler de bulunmaktadır. Kitapta harflerin mahreçlerinin ağız içerisinde nereye denk geldiğini gösteren bir görsele yer verilmektedir.

Resim: 2.1. Şekil-Renk-Zemin İlişkisi Bakımından Elifba Sayfa Örneği

Tablo 2: Şekil-Renk-Zemin İlişkisi Bakımından Elifbalar

Şekil-Renk-Zemin ilişkisi Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Beyaz zemin kullananlar	3	4
Renkli zemin kullananlar	8	6
Desenli zemin kullananlar	7	1
Desen, renk ve resimlerin çok fazla olması	11	2
Göz yorucu olması	6	5
Sade olması	5	5
Görsele yer verenler	11	5

Tablo 2’de toplam sayının verilmemesinin nedeni Elifba cüzlerinin aynı anda birden fazla özelliği buldurmalarındandır. Desen, renk ve resmi en çok küçük yaş

gruplarına yönelik Elifba kitaplarının kullandığı görülmektedir. Çocuklara yönelik Elifba kitaplarında daha çok renkli zemin tercih edildiği görülmektedir. Yetişkinlere yönelik Elifba kitaplarında az da olsa renk ve resme yer verilmiştir. Dikkat çekilmek istenen harf ve harekelerde farklı renk kullanma; mahreç, namaz ve abdest konularında görsellere yer verme tercih edilmiştir.

2.1.3. Teknolojik Destek Bakımından Elifbalar

Bu bölümde Elifbalar, CD, DVD, konuşan kalem veya bas konuş kitap gibi özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Bu özellikler mahreç öğretimi açısından önem arz etmektedir. İncelediğimiz Elifbalar içerisinde Nakkaş yayınlarından çıkan Musab Süleyman'ın hazırladığı Elifba kitabı ve Diyanet Vakfı yayınlarından çıkan Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elif-Ba'sı kitaplarının dışında teknolojik destek içeren bir kitap bulunmamaktadır. Faruk Salman ve Arkadaşlarının kitabında interaktif destekli CD, Musab Süleyman'ın kitabında DVD yer almaktadır. Örneklem olarak aldığımız Elifbalar içerisinde sadece iki kitapta teknolojik destek bulunsa da harflerin üzerine veya surelerin üzerine basıldığında seslendirme yapan kitaplar veya konuşan kalemli kitaplar piyasada mevcuttur. Ancak Kur'an öğretimi yapılan kurumlarda bu tarz kitaplar tercih edilmemektedir.

Tablo 3: Teknolojik Destek Bakımından Elifbalar

Teknolojik Destek Bakımından	Elifba Türü		Toplam
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik	
Teknolojik Desteğe Yer Verenler (CD-DVD-Konuşan Kalem-Konuşan Kitap)	1	1	2
Teknolojik Desteğe Yer Vermeyenler	10	9	19
Toplam	11	10	21

Tablo 3'e göre incelenen Elifba kitapları içerisinde biri yetişkinlere biri çocuklara yönelik olmak üzere iki kitapta teknolojik desteğe yer verilirken 19 tanesinde teknolojik desteğe rastlanmamıştır.

2.1.4. Çalışma Yaprakları Bakımından Elifbalar

Elifbalarda çalışma yapraklarından kasıt, özellikle öğrenmeyi hızlandıracak ve kalıcı hale getirecek yazı çalışmaları, konunun öğrenilip öğrenilmediğine dair geri dönüt alınabilecek bulmaca, eşleştirme ve boyama tarzı etkinliklerdir. Adı geçen Elifbalar bu açılarından incelenecektir.

Açık ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta çalışma yaprakları kitabın tamamına dağıtılmış şekildedir. Her harf ile birlikte okuma ve yazma çalışmasına, bulmaca, eşleştirme, boyama tarzı çalışmalara yarım ya da tam sayfa olarak kitapta yer verilmektedir. “Kayıp Harfi Bul, Yazalım, Hem Okurum Hem Yazarım, Birleştirerek Yazalım, Oku ve Bul, Kur'an'dan Okuyabildiklerimiz, Kutu Kutu Harfler, Önce Boya Sonra Oku, Dinleyip Yazalım, Haydi Bul, Kelimelerin Harflerini Bul ve Eşleştir” gibi etkinlikler kitaptaki çalışma yapraklarındandır. Ancak bu çalışma yapraklarından bazılarının henüz öğrenilmeyen konulardan verilmiş olması öğrenci açısından zorlayıcı olmaktadır.

Aras'ın kitabında yazı çalışmasına veya bulmaca, eşleştirme, boyama gibi geri dönüt alınabilecek herhangi bir etkinlik sayfasına rastlanmamıştır. Çavuşoğlu'nun kitabında da Aras'ın kitabı gibi çalışma yapraklarına rastlanmamıştır.

Ensari'nin hazırladığı setin ikinci kitabında her harfin tanıtımına iki sayfa ayrılarak çalışma yaprağı şeklinde düzenlenmiştir. İlk sayfada tanıtılan harfin yazma çalışmasına, ikinci sayfada ise tanıtılan harfin kelime içerisinde buldurmaya yönelik bulmaca tarzı etkinliğe yer verilmektedir. Ayrıca setle birlikte harflerin yer aldığı bir yapboz ve hem harflerin hem de çocuk resimlerinin olduğu bir çıkartma sayfası verilmektedir.

Özgül'ün kitabının altmış beşinci sayfasına kadar harfleri öğreten sayfaların tamamı çalışma yaprağı şeklinde hazırlanmıştır. Harfin ve eşleştirilen nesnenin boyanması için büyük ve boş şekiller, harflerin yazımı için boş bırakılmış bir alan,

eşleştirme ve bulmaca etkinliklerine yer verilmiştir.⁵⁸ Her harf mahreci, üç haldeki ve yalın haldeki yazımıyla tanıtıldıktan sonra yazı çalışması ve boyama, bir sonraki sayfada da öğrendiklerimizi uygulayalım etkinlikleri yer almaktadır. Etkinliklerde genellikle karışık ve uzun kelimeler verilerek tanıtılan harfi bu kelimelerin içinde bulmaları istenmektedir. Böylece tanıtılan harfin kelime içinde de tanınıp tanınmadığı kontrol edilmiş olmaktadır. Ancak kelimelerin uzun olması ve küçük puntolarla yazılmış olması hitap ettiği yaş grubu açısından zorlayıcı olduğu düşünülmektedir.

Paksu'nun kitabında konu anlatımlarından sonra bulmaca, eşleştirme, labirent ve boyama şeklindeki oyun sayfalarına yer verilmektedir. Üçlü set halinde hazırlanan "Güzel Elifbam" adlı kitapta çok sayıda çalışma yaprağı yer almaktadır. Harflerin ve konuların anlatıldığı iki ayrı kitabın yanında bir de faaliyet kitabı bulunmaktadır. Setin ikinci kitabında verilen konuyla ilgili kesik çizgileri birleştirerek veya üzerinden giderek yapılacak yazı çalışmalarına yer verilmektedir. Ayrıca birinci kitapta varlıkların arkasına gizlenen veya kelime içerisinde olan harfleri buldurmaya yönelik çalışmalar yer almaktadır.⁵⁹ Setin iki kitabının konularının tekrar çalışmasında kullanılmak için hazırlanan faaliyet kitabında yazılıp silinebilir özellikteki kaygan zeminli yapraklar kullanılmıştır. Çalışma kitabında konuların sayfa numaralarıyla yer alması ve yaz-sil özelliği, yazma çalışmalarının pek çok defa yapılmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca sette eşleştirme amacıyla kullanılacak çıkartma şeklinde harfler ve doğru okuma yapıldığında ödül olarak verilmek üzere hazırlanmış yıldız ve kupa çıkartmaları vardır.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta her harf için bir etkinlik sayfası hazırlanmıştır. Verilen resimlerin farklı materyallerle kaplanmasına imkân sağlayacak sayfalar tasarlanmıştır. Harfi temsil eden varlığın resmi farklı materyaller kullanarak el işi yapmaları istenmektedir. Mesela (ﻻ) harfi için pastel boya, oynayan göz ve renkli orlon ipele sayfa üzerindeki bebek resminin kaplanması istenmektedir. (ﻉ) harfi için verilen civciv resminin kuru boya ve yumurta kabuğuyla verilen resme

⁵⁸ Lale Özgül, *Kur'an Okumayı Öğreniyorum*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2007, s. 44.

⁵⁹ Turan, a.g.e., s. 72-79.

bakarak kaplanması istenmektedir.⁶⁰ Kitapta verilen bu tarz etkinlikler, incelenen diğer Elifba kitaplarında rastlanmayan bir çalışmadır. Harflerin etkinliklerle tanıtılması gibi verilen alıştırmaya sayfalarında da farklı bir yaklaşım tarzı görülmektedir. On sayfa olarak verilen alıştırmaya sayfaları matematiksel bir çalışma gibi sunulmaktadır. “Alıştırmalar” başlıklı bu sayfalarda; 2 kaplumbağadan 1 kaplumbağa çıkarsa 1 kaplumbağa kalır ifadesi resmedilmiştir. İfadenin altına aynı şekilde (ق) harfi yazılmış fakat sonuç boş bırakılmıştır. Öğrencinin bir (ق) kaldığını bilmesi ve harfi oraya kendisinin yazması istenmektedir.⁶¹ Bu Elifba kitabında diğer Elifbalarda olmayan farklı bir yaklaşımla hazırlanan çalışma yapraklarına rastlanmıştır.

Uysal’ın kitabının her bir sayfası çalışma yaprağı şeklinde tasarlanmıştır. Aynı sayfa üzerinde hem boyama alanları hem noktaların üzerinden gitme satırları hem de kendi el yazısıyla yazabileceği boş bir satır yer almaktadır. Bu çalışma yapraklarında birinci aşama olarak tanıtılacak olan harfle ilgili bir resim verilmektedir. Bu resimlerden biri boyalı diğeri boyanmamış haldedir. Boş olan resmi öğrencinin verilen örnek resim gibi boyaması istenmektedir. İkinci aşamada tanıtılan harfin okunuşu Türkçe ve boyalı olarak verilirken karşısına da nesnenin okunuşu boyasız olarak verilmiş ve öğrenciden nesnenin harflerini boyaması istenmektedir. Aslında bu çalışma öğrencinin kafasını karıştırabilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Boyaması istenen yazım harfin değil nesnenin okunuşudur. Üçüncü aşamada harflerin boyanması, dördüncü aşamada kesik çizgiler üzerinden gidilmesi ve beşinci aşamada da harfin bireysel olarak yazılması istenmektedir. Harflerin tanıtımı ile ilgili çalışma yaprakları sonlanınca Arapça rakamların öğretimi için de bu tarz bir çalışma yaprağı verilmektedir.⁶² Çalışma yaprakları sadece harfler için verilmektedir.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta yazı çalışmasına yer verilmemektedir. Setin birinci kitabı olan “Harfleri Öğreniyorum” kitabında boyama ve eşleştirme şeklindeki çalışma yapraklarına yer verilmiştir. Bu kitapta diğer Elifba kitaplarında rastlamadığımız oyun önerilerine yer verilmiştir. Setin birinci kitabı için

⁶⁰ Türkmen, a.g.e., s. 3-6.

⁶¹ Türkmen, a.g.e., s. 41.

⁶² Uysal, a.g.e., s. 1-30.

harf ve ödül çıkartmaları ayrıca kart oyunu için harflerin yer aldığı kartlar da bulunmaktadır. Bu harf çıkartmalarının boş bırakılan harf kutularına yerleştirmelerinin istendiği çalışma yaprakları yer almaktadır. İkinci kitapta çalışma yapraklarına yer verilmemektedir.

Musab Süleyman'ın kitabında her harf bir sayfada tanıtılmaktadır. Bu sayfalar aynı zamanda çalışma yaprağı olarak tasarlanmıştır. Harflerin öğretildiği sayfaların dışında eşleştirme, labirent bulmaca ve resim tamamlama gibi bulmaca tarzı çalışma yapraklarına da yer verildiği görülmüştür.

Örnekleme olarak aldığımız Elifbalar içerisinde çocuklara yönelik kitaplarda bolca çalışma yapraklarına ve yazma çalışmasına yer verilirken büyüklere yönelik Elifbalarda çalışma yapraklarına ve yazma çalışmalarına yer verilmemektedir. Sadece okuma çalışması yapılabilmesi için örnek kelime sayfalarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Çalışma Yaprakları Bakımından Elifbalar

Çalışma Yaprakları Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Yazı Çalışmasına Yer Verenler (çizgi çalışması, harf tamamlama, harf ya da kelime yazma, harf boyama)	7	-
Ödül Çıkartması Verenler	2	-
Harflerle Resimleri Eşleştirme Çıkartması Verenler	2	-
Harf Öğretimi İçin Farklı Materyaller Verenler (Yap-Boz, Oyun Kartları)	3	-
Oyun-Eğlence Sayfalarına Yer Verenler (bilmece, labirent, bulmaca, eşleştirme, etkinlik, eksik olanı bulma ya da tamamlama, gizlenenleri bulma, resmi tamamlama)	8	-

Tablo 4'e göre yetişkinlere yönelik Elifbalarda çalışma yapraklarına yer verilmemiştir. Ödüllendirme ve harfleri eşleştirme için çıkartma veren Elifbalar iki tanedir. Harf öğretimi için farklı materyalleri(yap-boz, harf kartları) beraberinde

veren üç Elifba vardır. Çocuklara yönelik Elifbaların yedi tanesi yazma çalışmasına yer verirken oyun ve eğlence tarzında geri dönüt alınabilecek etkinliklere sekiz Elifba kitabı yer vermektedir.

2.1.5. Yazı Puntosu-Yazı Hattı Bakımından Elifbalar

Elifba cüzlerinde yazı hattı büyük öneme sahiptir. Kur'an okumak ve ezber yapmak alışılan yazı hattında daha kolay olmaktadır. Kur'an-ı Kerim yazımında çok fazla yazı hattı mevcuttur. Özellikle ك, ر, ن ve م harfleri gibi yazı hattına göre değişiklik gösteren harfler mevcuttur. Farklı yazı hatlarını görmeyip hep aynı yazı hattından okuyan biri için bu harfleri tanımak zordur. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte el yazısı şeklinde olan hatlar yerine Kur'an-ı Kerimlerde ve Elifbalarda bilgisayar destekli yazı hatları kullanılmaya başlamıştır. Ancak bilgisayar destekli de olsa bilinen yazı hatlarına benzetilmesi söz konusudur.

Yazı hattının birbirine girmiş gibi iç içe yazılması özellikle Kur'an okumayı yeni öğrenenler için görmeyi, hareke ve işaretlerin hangi harfe ait olduğunu anlamayı ve harfleri tanımayı zorlaştırmaktadır. Bu başlık altında incelenecek olan ise yazı hattının kime ait olduğu değil nasıl olduğudur. Yazı puntosu da yeni öğrenenler ve çocuklar için başka bir öneme sahiptir. Yazı puntosunun küçük olması harfleri tanımayı ve işaretleri fark etmeyi zorlaştırmaktadır.

yazılması harflerin fark edilmesini zorlaştırmaktadır.⁶³ Yazı puntosunda bir standart yoktur. Harfler için büyük puntolar kullanılırken bazı örnek kelime veya metinler için çok küçük puntolar tercih edilmiştir.

Aras'ın kitabında yazı hattı için özel bir bilgi verilmemekle birlikte, bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır. Kitabın genelinde açık ve anlaşılır olan yazı hattı son sayfalarda yer alan surelerde özellikle hareke ve işaretlerde iç içe girmiş gibi görünmektedir. Kitapta sayfalar arasında yazı puntoları arasında bir standart yoktur. Her sayfa kendi içerisinde farklı puntolarda yazılar bulundurmaktadır. Yazı puntosu, verilen örneklerin uzunluğu, verilmek istenen harf çalışması veya resimlerin içerisine örneklerin sığdırılması gibi durumlara göre farklılık göstermiştir.⁶⁴

Çavuşoğlu'nun kitabında yazı hattı ile ilgili bir bilgi verilmemekle birlikte Elifba cüzlerinin genelinde tercih edilen bilgisayar destekli yazı hattı olarak tercih edilmiştir. Yazı puntosu, harfleri tek başına gösteren bazı sayfalarda büyük, örneklerin yer aldığı sayfalarda diğerine göre daha küçük kullanılmıştır. Kitapta, dualara geçmeden hemen önce farklı yazı hatlarına ait kelime örnekleri yer almaktadır. Yazar bu sayfada bazı Kur'an-ı Kerimlerde karşımıza çıkabilecek harflerin farklı yazım şekillerine göz atmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Neşeli Elifba Setinin konuların anlatıldığı birinci kitabında puntolar yaş aralığına göre olması gerekenden küçüktür. İkinci kitapta harfler tanıtılırken uygun puntolar kullanılmış ancak çalışma yapraklarında puntolar tekrar küçülmüştür. Sette Ahmed Hüsrev hattı kullanıldığı belirtilmiştir.⁶⁵ Yazı hattı anlaşılır olmakla birlikte açık değildir. Harflerin birbirlerine çok yakın olması, bazı harflerin farklı karakterlerde yazılmış olması, hareke ve işaretlerin birbirlerine yakın olması gibi sebepler yazı hattındaki bazı zorluklardır.

Özgül'ün kitabında yazı hattına dair bir bilgi mevcut değildir. İncelediğimiz diğer Elifbaların birçoğunda kullanılan bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır denilebilir. Boyama için yazılan harfler hariç kitap boyunca kelimeler küçük

⁶³ Açık, a.g.e., s. 23.

⁶⁴ Zehra Aras, *Ahmet ile Elif Kur'an Okumayı Öğreniyor*, Zaras Çocuk Kitapları, İstanbul, 2012. s. 27.

⁶⁵ Ensari, a.g.e., s. 32.

puntolarla yazılmıştır. Üstelik bu kelimeler okuma alıştırmaları için değil, tanıtılan harfin kelimedede bulunup bulunmadığını anlamalarını belirleyecek bulmacalarda yer almaktadır. Beş yaş ve üzeri için hazırlanan bir kitabın yazı puntosunun bu şekilde küçük kullanılması hem göz yormaktadır hem de kelimeler içerisinde harflerin bulunması istenen etkinliklerde öğrencilerin işini zorlaştırmaktadır.

Paksu'nun kitabında yazı hattı belirtilmemiştir. Bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır. Yazı hattı açık ve anlaşılır şekildedir. Yazı puntosu genellikle büyük kullanılmaya çalışılmıştır ancak puntolarda bir standart yoktur. Örnek kelimeler farklı şekillerin içerisinde sığdırılmaya çalışıldığı için puntolarda sayfalar arası farklılıklar göze çarpmaktadır.

Turan ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta yazı hattının kime ait olduğu ile ilgili bir bilgi verilmemekle birlikte bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır. Sette harf ve kelimeler büyük puntolarla yazılırken dua ve sureler daha küçük puntolarla yazılmıştır. Bu kitapta da diğer Elifba kitaplarında rastladığımız gibi şeklin içerisinde örnek sığdırılmaya çalışıldığı için puntolar arası bir standart yoktur.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitabın hattı Ali Sıtkı Özalp'a aittir. Harflerin ve hareketlerin birbirine yakın olması uzun kelimelerde ve ayetlerde harfleri ve hareketleri fark etmeyi zorlaştırmakta ve göz yormaktadır. Yazı puntosunda sayfalar arası farklılıklar göze çarpmaktadır. Harflerin tanıtımında harfler büyük puntolarla yazılmıştır. Ancak şekillere sığdırılmaya çalışılan örneklerde her şekle göre farklılık gösteren küçük puntolar kullanılmıştır.

Uysal'ın kitabında yazı hattı ile ilgili bir bilgi verilmemekle birlikte açık ve anlaşılır bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır. Harflerin tanıtımında oldukça büyük puntolarla başlanmakta ama her satırda gittikçe küçülmektedir. Puntolar küçülse de çocukların rahatlıkla fark edebileceği büyüklükte kalmaya devam etmektedir. Harflerin puntosu bir standart dâhilinde verilmemiş, sayfalarda kutular içerisinde sığdırmak için farklı büyüklükte puntolar kullanılmıştır.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta bilgisayar destekli yazı hattı kullanılmıştır. Setin birinci kitabı “Harfleri Öğreniyorum” da harfler oldukça büyük puntolarla yazılmıştır. İkinci kitapta puntolar arasında belli bir standart olmamakla

birlikte birinci kitaba göre daha küçük yazılmıştır. Puntolar örnek kelimelerin içerisine yazıldığı şekillerin büyüklüğüne göre farklılık göstermektedir. Elmaların içine sığması için daha küçük punto tercih edilirken arabaların içine yazılan örnek kelimeler için biraz daha büyük punto kullanılmıştır.⁶⁶ Kitabın sonunda yer alan dua ve surelerde ise yazı puntosu daha küçük tercih edilmiştir.

Musab Süleyman'ın kitabında yazı puntosu farklılık göstermektedir. Aynı sayfa içerisinde büyük ve küçük yazı puntosunun bir arada kullanıldığı görülmektedir. Üzerinde çalışma yapılacak harfler büyük punto ile yazılırken birleşme hallerini gösteren yazı puntosu küçük tercih edilmiştir. Yazı hattına dair bir bilgi bulunmamasıyla birlikte açık ve anlaşılır bir yazı hattı kullanıldığı görülmektedir.

Ali Haydar'ın "Kur'an-ı Kerim Elifbasında" örnek kelimelerin ve harflerin yazı puntosu büyük tercih edilmişken dua ve surelerin yazı puntosu küçük tercih edilmiştir. Kitapta bilgisayar hatlı yazı kullanıldığı belirtilmiştir. Mehmet Türk'ün "Kur'an-ı Kerim Elifbası" kitabının tamamında küçük yazı puntosu kullanılmıştır. Yazı hattına dair bir bilgi verilmemesiyle birlikte karışık olmayan açık bir yazı hattı kullanılmıştır.

Ahmet Gürtaş'ın "Kur'an Okumayı Öğreniyorum" kitabında yazı puntosunda bir standart yoktur. Aynı sayfa içerisinde küçük ve büyük yazı puntosunun aynı anda kullanıldığı görülmektedir. Harflerin tanıtıldığı ve örneklerin az olduğu sayfalarda yazı puntosu büyük kullanılırken örneklerin çok olduğu, dua ve surelerin yer aldığı sayfalarda yazı puntosu küçük kullanılmıştır. Kitabın yazı hattı Hüseyin Öksüz'e aittir. Harfler farklı karakterlerde yazılmış, kelimelerin içerisinde bazı harflerin fark edilmesi biraz zorlaşmaktadır.

Kasım Yayla'nın Kur'an Dili Elifbası kitabının yazı hattına dair bir bilgi verilmemektedir. Ancak yazı hattı açık ve anlaşılır görünmektedir. Yazı puntosunda bir standart olmamasıyla birlikte genellikle büyük yazı hattı tercih edilmiştir. Âdem Karataş'ın Kur'an Elif Ba-Sı kitabında harfler ve kısa örnek kelimeler için yazı puntosu büyük tercih edilirken uzun kelime örnekleri, dua ve sureler için yazı

⁶⁶ Ünal, a.g.e., s. 34-35.

puntosu küçük kullanılmıştır. Yazı hattına dair bir bilgi verilmemekte ancak bilgisayar hattı kullanıldığı fark edilmektedir.

Muhammed Ali Ensari'nin Tecvidli Kur'an Elifbası kitabında yazı hattına dair bir bilgi bulunmamasıyla birlikte karakteristik bir özelliği olan ve diğerlerinden kolayca ayrılan Ahmet Hüsrev hattı kullanıldığı görülmektedir. Kitabın genelinde yazı puntosu küçük kullanılmıştır.

Davut Kaya'nın kitabında yazı hattına dair bir bilgi bulunmamasıyla birlikte açık ve anlaşılır bilgisayar hattı kullanılmış olduğu görülmektedir. Kitabın genelinde harfler ve kısa örnek kelimeler için yazı puntosu büyük tercih edilirken uzun kelime örnekleri, dua ve sureler için yazı puntosu küçük tercih edilmiştir.

Davut Kaya'nın Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan kitabının yazı hattına dair bir bilgi bulunmamasıyla birlikte bilgisayar hattı olduğu söylenebilir. Genellikle Diyanet'in çıkarmış olduğu Kur'an-ı Kerimlerde görmeye alışkın olduğumuz bu yazı hattında özellikle ح, خ, ج ve م harflerinin yazımı sebebiyle öğrencilerin zorlandığı görülmekte bu yüzden de çok açık ve anlaşılır olduğunu söylemek biraz zor olmaktadır. Ayrıca kitapta surelerin verildiği yazı hattı ise daha iç içe girmiş bir yazı hattı kullanılmıştır. Yazı puntosu kelimelerin uzunluğuna veya kısalığına göre değişkenlik göstermektedir. Genellikle küçük punto tercih edilmiştir.

Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta hattın M. Arif Vural'a ait olduğu belirtilmiştir. Yazı hattının, bazı harflerin üst üste gelmesi nedeniyle çok açık olduğu söylenemez. Yazı puntosu büyük tercih edilmiştir. Süleyman Hilmi Tunahan'ın Kur'an Harf ve Harekeleri kitabında yazı hattının Hâmid hattı olduğu belirtilmektedir. Yazılar çok fazla iç içe ve üst üste gibi görünmekte bu nedenle de harflerin ayırt edilmesi zorlaşmaktadır. Yazı puntosu küçük tercih edilmiştir.

Resim: 2.4. Yazı Puntosuna Dair Elifbalardan Örnek Sayfalar

Tablo 5: Yazı Hattı Bakımından Elifbalar

Yazı Hattı Bakımından	Elifba Türü		Toplam
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik	
Yazı Hattı Açık ve Anlaşılır Olan	8	3	11
Yazı Hattı Karışık ve Anlaşılması Zor Olanlar	3	7	10
Yazı Hattı Hakkında Bilgi Verenler	2	3	5

Tablo 5’de çocuklara yönelik Elifbalardan iki tanesi, yetişkinlere yönelik üç tanesi yazı hattına dair bilgi vermektedir. Çocuklara yönelik Elifbaların sekiz tanesinde, büyüklere yönelik Elifbaların ise üç tanesinde açık ve anlaşılır bir yazı hattı kullanılmıştır. Yetişkinlere yönelik Elifbaların yedi tanesinde, küçüklere yönelik olanların ise üç tanesinde yazı hattı daha karmaşık kullanılmıştır.

Tablo 6: Yazı Puntosu Bakımından Elifbalar

Yazı Puntosu Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Yazı Puntosunu Büyük Kullananlar	6	2
Yazı Puntosunu Küçük Kullananlar	-	2
Yazı Puntosunu Bazen Büyük Bazen Küçük Kullananlar	5	6
Toplam	11	10

Tablo 6'ya göre çocuklara yönelik elifbaların altı tanesi, yetişkinlere yönelik iki tanesi yazı puntosunu büyük kullanmıştır. Yetişkinlere yönelik elifbaların iki tanesi yazı puntosunu küçük kullanırken, çocuklara yönelik elifbalarda yazı puntosunu küçük kullanan yoktur. Elifbalar içerisinde duruma göre yazı puntosunu büyük ya da küçük kullanan çocuklara yönelik beş elifba kitabı varken yetişkinlere yönelik altı elifba kitabı tespit edilmiştir.

2.1.6. İçindeki Bölümlerin Sıralanışı Bakımından Elifbalar

Kur'an öğretimi için öğrenilmesi gereken belli başlı konular vardır. Ancak bu konular bütün Elifba cüzlerinde aynı sırayla verilmemektedir. Bu konuların içerisinde bir konuyu öğrenmeden diğer konuya geçilmesi uygun olmayan konular vardır. Mesela hareke konusu öğrenilmeden cezm konusuna geçmek uygun değildir. Çünkü cezm konusunun örnekleri harekeli olmak zorundadır ve hareketleri tanımayan birinin bu örnekleri okuması zordur. Bazı konular ise böyle bir sıkıntı doğurmaz. Mesela zamir konusu ya da Lafzatullah konularının ikisinden birinin önce öğretilmesi sorun oluşturmaz.

Elifba cüzlerinde sıralama konusunda belli bir düzen olmakla birlikte her cüzde aynı konu sıralaması görülmemektedir. Mesela bazı Elifba cüzlerinde uzatma konusu cezm, şedde ve tenvin konularından sonraya bırakılırken bazı cüzlerde

harekelerden hemen sonra verilmekte veya her hareke için bir uzatma harfi öğretilmektedir. Ya da genellikle cezm konusundan sonra şedde konusu verilirken bazı Elifba cüzlerinde tenvin konusu gelmekte veya hem cezm hem de şedde konusundan önce tenvin konusu öğretilmektedir. Elifba cüzlerinde özellikle şedde, harflerin başta, ortada, sonda halleri, tenvin ve uzatma harfleri konularının çok farklı sıralarda verildiği görülmüştür. Bu bölümde konuların farklı sıralamayla öğretilmesi üzerinde durulacaktır.

Bazı Elifba cüzlerinde zamir, Lafzatullah, elif-lam takısı, huruf-u mukattaa, duraklar gibi konuların hiç verilmediği gözlenmiştir. Konuların her Elifba cüzünde aynı isimle verilmediği de gözlenmiştir. Elif-lam takısı konusuna; belirlilik takısı, kameri harfler ve şemsi harfler, idğam-ı şemsiyye ve izhar-ı kameriyye, lam-ı tarif, okunan ve okunmayan elif, el takısı gibi isimler verilmektedir. Asar ve çeker konularına; kısa med, üstün çeker (Asar) ve esre çeker (Çeker), uzatma işaretleri, gizli elif, yazılmadan okunan harf-i medler veya her ikisine de çeker isimleri verilmektedir. İncelenen Elifbalarda konu başlıklarının isimleri kitapta geçtiği isimlerle verilmiştir.

Açık ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta bildiğimiz sistemin dışında bir yol izlenmiştir. Konular arka arkaya değil onun yerine gruplandırılan harfler üzerinden verilmiştir. Kitapta harfler hepsi birden ve bilinen sıralamayla değil gruplar halinde verilmektedir. Harfler altı gruba ayrılmıştır. Her harf grubu için kitapta bir bölüm hazırlanmıştır. Konular harfler üzerinde gösterilerek öğretilmeye çalışılmıştır. Kitap farklı bir öğretim yöntemi uyguladığından konuları şu sırayla verdiğini söylemek mümkündür. Cezm, harekeler (üstün, esre, ötre), uzatma harfleri, tenvin ve en son şedde gösterilmektedir. Ancak bu konular gruplar ilerledikçe eklenmektedir. Mesela şedde konusu dördüncü grupta eklenen bir konudur. Birinci gruptaki örnek kelimelerin içerisinde elif-lam takılı ve şeddeli, dördüncü gruptaki örnek kelime ve ayetlerin içerisinde elif-lam takılı örneklerin daha önceki gruplarda tanıtılmadığı halde yer aldığı görülmektedir.⁶⁷Dördüncü bölümden itibaren sure örneklerine yer verildiği görülmektedir. Zamir konusuna beşinci bölümün sonunda yer verilmektedir.

⁶⁷ Açık, a.g.e., s. 14-49.

Bu kitapta elif-lam takısı, zamir, uzun med işareti, huruf-u mukattaa, Lafzatullah gibi bazı konulara yer verilmemiştir.

Aras'ın kitabında önce harfler tanıtılmaktadır. Harflerin yalın hallerinden sonra başta ortada ve sonda halleri verilmektedir. Harflerden sonra harekeler verilmektedir. Harekelerden sonra cezm, şedde, med harfleri sırasıyla verilmektedir. Med harfleri konusunun hemen arkasından asar ve çeker konu başlığı verilmektedir. Asar-çeker konusunun ardından konu başlığı verilmemiş olsa da hu zamiri ile alakalı örnekler verilmiştir. Tenvin konusu bu konulardan sonraya bırakılmıştır. Tenvin konusundan sonra uzun med konusu ve duraklar konusu verilmiştir. Duraklar konusundan sonra Lafzatullah konusuna yer verildiği görülmektedir. Görüldüğü gibi konu başlıkları farklı bir sıralama takip etmiştir. Ayrıca elif-lam takısı, huruf-u mukattaa gibi verilmeyen konu başlıkları da vardır. En son sayfada dua ve surelerin tamamına değil bazı surelerden bazı ayetlere yer verilmiştir.

Çavuşoğlu'nun kitabında harfler, harflerin başta, ortada, sonda yazılışlarının tanıtımı ve harekeler konusu arka arkaya yer almaktadır. Harekeler konusu med konularıyla ortak işlenmiştir. Her med harfi, kendinden önce gelmesi gereken harekeden sonra verilmektedir. Mesela üstün hareke ve elif med harfi arka arkaya verilmektedir.⁶⁸ İçindeki bölümler cezm ve şedde konuları ile devam etmektedir. Şedde konusundan sonra tenvin konusu yer almaktadır. Tenvin konusu da tamamlanınca uzatma işaretleri başlıklı bir konuya yer verilmektedir. Bu başlık altında isimleri verilmese de asar-çeker, uzun med ve huruf-u mukattaaların tanıtıldığı örnek kelimeler yer almaktadır. Bu bölümün ardından hemze ve zamir konularına yer verilmektedir. Hemze ve zamir konu başlıklarından sonra okunan elif-lam ve okunmayan elif-lam başlıklı konulara yer verilmektedir. Bazı kitaplarda izhar-ı kameriyye ve idğam-ı şemsiyye olan bu konuların adları okunan ve okunmayan elif-lam olarak verilmiştir. Bu konudan sonra geçiş ve duruş konu başlığı yani duraklar konusuna yer verilmiştir. Geçiş-duruş, kapalı te, Lafzatullah konu başlıklarına arka arkaya yer verilmektedir. Sonraki sayfada alıştırmalara ve dualara yer veren kitap Fatiha suresiyle sonlandırılmaktadır.

⁶⁸ Çavuşoğlu, a.g.e., s. 9-10.

Neşeli Elifba Setinde harfler ve harflerin başta, ortada ve sonda yazılışları verilip hareketlere geçilmektedir. Bütün hareketler konu başında gösterildikten sonra üstün-uzatan elif, esre-uzatan ye, ötre-uzatan vav şeklinde birlikte verilmektedir. Bunlardan sonra sırasıyla cezm-şedde, med-çeker, yuvarlak te-okunmayan vav ve ye harfleri, zamir-Lafzatullah konuları ikili şekilde aynı sayfada işlenmektedir. İki üstün, iki esre, iki ötreten sonra okunmayan elif, med-kasır, huruf-u mukattaa konuları sıralanmaktadır. Tenvin konusu bu kitapta oldukça arkalara bırakılmıştır. İzhar-ı kameriyye ve idğam-ı şemsiyye ile birlikte konuların işlenişi bitmektedir. Namaz duaları, Amentü, Ezan-ı Muhammedi ve kısa namaz surelerine yer verilmiştir. Ayrıca diğer Elifba kitaplarına göre bu kitapta pek çok konu işlenmiştir. Duraklar konusu bu kitapta işlenmeyen bir konudur.

Özgül'ün kitabı iki bölümden oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Birinci bölüm Harfleri öğreniyorum, ikinci bölüm ise okumayı öğreniyorum şeklinde adlandırılmıştır. Okumayı öğreniyorum kısmında Kur'an öğretimine yönelik konulara yer verilmiştir. Harfler öğretilirken beraberinde bitişme halleri de tanıtılmıştır. Ancak bazı Elifba kitaplarındaki gibi başta, ortada, sonda şeklinde değil bitişirken değişikliğe çok fazla uğrayanlar verilmiştir.⁶⁹ Harfler, bitişme halleri ve hareketler konusu aynı anda verilmektedir. Hareketlerden sonra cezm, şedde, uzatma harfleri konuları arka arkaya verilmektedir. Bu kitapta med harfleri hareketlerden hemen sonra değil cezm ve şedde konularından sonra verilmektedir. Med harfleri konusundan hemen sonra tenvin konusuna yer verilmektedir. Kitapta verilen konular bunlardır. Elif-lam takısı, Lafzatullah, hu zamiri, duraklar, okunmayan elif, hemze, huruf-u mukattaa, med işaretleri gibi pek çok konuya yer verilmemekle birlikte kitabın sonunda yer alan örneklerde bunların hepsine yer veren örnekler bulunmaktadır. Kitap Fatiha suresi ile bitirilmektedir.

Paksu'nun kitabı "Kur'an Dersi" adlı açıklama bölümüyle başlamaktadır. Arkasından Kur'an harflerinin yalın halleri bilinen sıralamayla verilmektedir. Harflerden sonra hareketler öğretilmektedir. Harflerin başta, ortada, sonda halleri hareketler öğretildikten sonra verilmektedir. Harfler, hareketler ve bitişme halleri konularını cezm, şedde ve tenvin konuları izlemektedir. Bu kitapta tenvin konusu

⁶⁹ Özgül, a.g.e., s. 69.

uzatma harfleri konusuna göre öncelenmiştir. Tenvin konusundan sonra med (uzatma) harfleri, çeker (kısa med) konu başlıkları verilmiştir. Bu konuları, zamir olan he'nin okunuşu, uzun med, med ve kasr işaretleri, huruf-u mukattaa, kameri harfler, şemsi harfler, Lafzatullah, duruşlar başlıklı konular izlemektedir. Uzatma harfleri bu kitapta harekelerle birlikte verilmemiştir. Onun yerine uzatma ile ilgili konular tenvin konusundan sonra arka arkaya verilmektedir. Elif-lam takısı konusu, şemsi ve kameri harfler başlığıyla verilmektedir. Duruşlar konusundan sonra esreli küçük nun, sekte, durak işaretleri gibi daha çok tecvid kitaplarında olan konulara yer verilmiştir.⁷⁰ Kitapta Kur'an öğretiminde ihtiyaç duyulabilecek konuların neredeyse tamamına yer verilmektedir. Kitap namaz sureleri ve dualarıyla sonlandırılmaktadır.

Turan ve arkadaşlarının hazırladığı setin birinci kitabında harfler tanıtıldıktan sonra harflerin başta, ortada, sonda halleri verilmektedir. Setin ikinci kitabında harekeler, dualar ve sureler yer almaktadır. Konular üstün hareke ile başlayıp esre, ötre, cezm, şedde, med harfleri, tenvin şeklinde devam etmektedir. Tenvin den sonra hemze, asar, çeker, uzun med işareti, zamir, elif-lam takısı, Lafzatullah, duraklar, huruf-u mukattaa konu başlıkları sırasıyla verilmektedir. Uzun med konusu verilmeden hemze konusunda uzun med işaretinin yer aldığı kelime örneklerine yer verilmektedir. Kelime ve ayet örneklerinden sonra namaz dua ve sureleri verilerek kitap sonlandırılmaktadır. Verilen sıralamada med işaretleri tenvin konusundan önce verilmektedir. Kur'an öğretiminde ihtiyaç duyulabilecek konuların neredeyse tamamına yer verilmiştir.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitap öncelikle harfleri tanıtmaktadır. Harflerin tanıtıldığı sayfada harekeler beraber verilmektedir. Bu kitapta harflerin başta, ortada, sonda halleri gösterilmemiştir. Harfler ve harekeler konuları verildikten sonra med harfleri konularına geçilmiştir. Med harfleri konusunun arkasından cezm, tenvin, şedde, uzatma harfleri, Allah lafzı, hu zamiri, huruf-u mukattaa, lam-ı tarif konuları verilmektedir. Genellikle cezm ve şedde konuları arka arkaya verilirken bu kitapta tenvin konusu bu iki konunun arasına alınmıştır. Elif-lam takısı en sona bırakılmıştır. Uzun med, asar-çeker, duraklar gibi konular kitapta işlenmemiştir. Kitap Fatiha suresiyle bitirilmektedir.

⁷⁰ Paksu, a.g.e., s. 47.

Uysal'ın kitabında harfler, hareketler ve bitişme halleri olmak üzere üç konu aynı tabloda verilmektedir. Bu konulardan sonra cezm, med (uzatma) harfleri, tenvin, şedde, Allah lafzı, uzun med konuları verilmektedir. Uzun med konusundan sonra harf-i medler başlığı altında asar, çeker, hu zamiri konuları verilmektedir. Bu başlıktan sonra okunmayan med ve kasr işaretleri, belirlilik takısı (elif-lam) konularına yer verilmiştir. Belirlilik takısı konusu altında şemsi ve kameri harfler konusu da anlatılmıştır. Bu kitapta cezm ve şedde konularının arasına sırasıyla med harfleri ve tenvin konusu girmiştir. Şedde konusu tenvin konusundan sonraya bırakılmıştır. Elif-lam takısı konusu ise en sona bırakılmıştır. Duraklar ve huruf-u mukattaa gibi konulara yer verilmemiştir. Bu son konudan sonra Sübhaneke duasından başlayarak sırasıyla Tahiyat, Salli, Barik ve Kunut dualarına yer verilmiştir. En sonda da Fatıha suresi verilmiş ve bölümler bu şekilde sonlandırılmıştır.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı sette harflerin tanıtımı için ayrı bir kitap yer almaktadır. Birinci kitapta sadece harflerin yalın hallerine yer verilmektedir. Setin ikinci kitabı ise hareketlere, dua ve surelere ayrılmıştır. İkinci kitapta ilk olarak harflerin mahreçlerine yer verilmiştir. Harflerin mahreçleri konusuna yer verilmesi diğer çocuklara yönelik Elifba cüzlerinde pek rastlamadığımız bir durumdur. Harflerle ilgili ayrıntılı bir mahreç bilgisine yer verilmiştir. Mahreç tanıtımından sonra harflerin başta, ortada, sonda yazımlarına yer verilmiştir. Mahreçler, harflerin birleşme halleri ve hareketlerden sonra uzatmalar (okunmayan elif, okunmayan ye, okunmayan vav) konusuna yer verilmiştir. Uzatmalar konusunun arkasından üstün çeker (asar), ve esre (çeker) konularına yer verilmiştir. Bu konuları uzun med, tenvin, cezm, şedde, elif-lam takısı, duraklar, Lafzatullah ve huruf-u mukattaa konuları takip etmiştir. Bu konulardan sonra namaz surelerine, Fatıha suresine, namazda okunan dualara ve bu dualara ilaveten Amentü, ezan ve yemek dualarına da yer verilmektedir. İçindeki bölümlerde uzatmalar konusunun hareketlerden hemen sonra yer aldığını görmekteyiz. Uzatmalarla ilgili tüm konuların arka arkaya verilerek diğer konulara geçmeden bitirildiğini görüyoruz. Asar-çeker ve uzun med konusu diğer kitaplarda daha ileriye bırakılırken burada uzatma harfleri konusunun hemen arkasında verilmiştir. Cezm ve şedde konuları tenvin konusundan sonraya bırakılmış,

tenvin konusu ise uzatmalar konusunun arkasından verilmiştir. Elif-lam takısı ve Lafzatullah genellikle arka arkaya verilirken bu kitapta araya duraklar konusu girmiştir. Ayrıca kitapta diğerlerinde sıklıkla yer alan zamirler konusuna yer verilmemiştir.

Musab Süleyman'ın kitabının daha çok harfleri tanıtmaya yönelik olduğu görülmektedir. Kur'an'ı öğrenmek için gereken konular tek bir sayfada birer satırla tanıtılmaktadır. Harekeler, cezm, şedde, tenvin, uzatma harfleri, yuvarlak te, yuvarlak he, uzun med, çeker, Lafzatullah konuları bu isimler ve bu sırayla tek bir örnekle verilmektedir. Ayrıca kitapta Arap rakamları tanıtılmaktadır. Kitabın sonunda bulmaca tarzı çalışma yaprakları yer almaktadır.

Ali Haydar'ın kitabında önce harfler, harflerin başta, ortada ve sonda halleri verilmektedir. Harfler harekelerle ve tenvin işaretiyle yazılmış şekilde tekrar verilmektedir. Harekeler konusu ile alakalı örnek kelimeler bu harf alıştırmalarından sonra gelmektedir. Uzatma harfleri konusu harekeler konusu ile aynı anda verilmektedir. Harekeler ve uzatma harfleri konusunu cezm konusu takip etmektedir. Cezm konusundan sonra iki ötre başlığıyla alakalı örnek kelimelere yer verilmekte ancak araya şedde konusu girdikten sonra iki üstün ve iki esre konularına yer verilmektedir. Tenvin konusu tamamlandıktan sonra Allah Lafızları, zamir ve med (uzun) başlıklarına yer verilmektedir. Konu başlığı verilmeden elif-lam takısı konusu ile alakalı örnek kelimelere yer verilmektedir. Kitapta dualara yer verilmemiştir. Namaz surelerinin ise tamamına yer verilmekle birlikte Asr ve Hümeze sureleri de ilave edilmiştir. Kitapta dağınık bir sıralama görülmektedir. Cezm konusu uzatma harfleri konusundan sonraya bırakılmış, şedde konusu da tenvin konularının arasına girmiştir. Ayrıca tenvin konusunu iki üstün, iki esre, iki ötre sıralamasıyla değil; iki ötreyi başa alarak vermiştir. Kitabın huruf-u mukattaa, duraklar ve Elifba kitaplarında sıklıkla yer alan asar-çeker konularına da yer verilmediği görülmektedir.

Mehmet Türk'ün Ali Haydar tertibinde hazırladığını ifade ettiği kitabında aynı sıralamanın takip edilmediği ve başka konulara da yer verildiği görülmektedir. Sırasıyla harfler, harflerin başta, ortada, sonda halleri, harekeler ve cezm konuları verilmiştir. Uzatma harfleri konusuna cezm konusundan sonra yer verilmiştir. Ali Haydar'ın kitabında ise Uzatma harfleri konusu harekeler konusuyla birlikte

verilmiştir. Cezm ve uzatma harfleri konusunu tenvin ve şedde konuları takip etmektedir. Oysa Ali Haydar'ın kitabında şedde konusu tenvin konularının arasında verilmiş ve tenvin konusu da sondan başa doğru iki ötre ile başlatılmıştır. Tenvin ve şedde konularını asar-çeker ve uzun med konuları takip etmektedir. Ayrıca kitapta hemze-i vasl, Lafzatullah, harf-i tarif, kameri ve şemsi harfler, huruf-u mukattaa, sekte başlıklı konulara da bu sırayla yer verilmektedir. Kitabın sonunda namaz dua ve surelerine, Ayete'l Kürsi ve Amene'r Resulü, Bakara suresinin bir kısmı ve Yasin suresine de yer verildiği görülmektedir.

Ahmet Gürtaş'ın kitabında harfler, harekeler, cezm, şedde ve harflerin bitişik yazılışı konuları bu sırayla verilmektedir. Bu konuların ardından birbirine karışma ihtimali olan harflerle ilgili örnek kelimeler verilmekte ve uzatma harfleri konusuna geçilmektedir. Uzatma harfleri konusunu şemsi ve kameri harfler, vasl hemzesi, elif okunan vav ile ya, yazılmadan okunan harf-i medler (asar-çeker), uzun med, Lafzatullah, yazıldığı halde okunmayan harfler, huruf-u mukattaa konuları takip etmektedir. Ayrıca kitapta bu konulardan sonra vakf, secavend konularına da yer verilmiştir. Kitap namaz dua ve sureleriyle sonlandırılmıştır. Kitap harflerin bitişme hallerini bütün işaretleri öğrettikten sonra vermektedir. Ayrıca uzatma konularını da harekelerle birlikte vermek yerine harflerin bitişme kurallarından sonraya bırakmıştır.

Kasım Yayla'nın kitabında harflerin mahreçleri tek tek tanıtıldıktan sonra harfler bilinen sırayla bir daha verilmektedir. Harflerin başta, ortada, sonda yazılışları harflerin tanıtımından hemen sonra verilmiş ve harekelerin öğretimi ile devam edilmiştir. Cezm, şedde, tenvin ve uzatma harfleri konuları harekelerden sonra bu sırayla verilmiştir. Uzatma harfleri konusunu yuvarlak te ve he'nin okunuşu, uzun med ve mukattaa harfleri konu başlıkları takip etmiştir. Kitapta bu konulardan sonra Allah lafzı ve elif-lam takısı konularına dair bir başlık bulunmamakla birlikte örneklerine çokça yer verilmektedir. Kitap, namaz dua ve surelerine, namaz ile ilgili bilgilere yer verilerek bitirilmektedir. Kitapta kısa med, zamir ve duraklar konularına da rastlanılmamaktadır.

Âdem Karataş kitabının başında harflere ve harflerin kalın, ince, yarı kalın okunanlarına yer vermiştir. Kitapta harfler, harflerin yazılışları ve harekeler birlikte

tanıtılmıştır. Bu konuları uzatma harfleri, cezm, şedde ve tenvin konuları takip etmektedir. Tenvin konusundan sonra “birbirine karışma ihtimali olan harfler” başlığıyla bazı harflerin kelime içindeki yazımına yönelik bir konu başlığına yer verilmiştir. Bu konu başlığını gizli elif (çeker), uzun med, elif yerine yazılan vav ve ya, zamir, Lafzatullah, harf-i tarif, huruf-u mukattaa, hemze, yuvarlak te konu başlıkları takip etmektedir. Kitap, namaz dualarına ve Fatiha suresine yer verilerek bitirilmiştir. Kitapta duraklar konusu hariç diğer Elifba kitaplarında yer verilmeyen pek çok konu başlığına yer verilmiştir. Uzatma harfleri konusu cezm, şedde ve tenvin konularından önce verilmiştir.

Muhammed Ali Ensari'nin kitabında harfler ve harflerin yazılış halleri arka arkaya verilmektedir. Bu konulardan sonra gelen hareketler konusu uzatma harfleriyle birlikte verilmiştir. Cezm ve şedde konusu arka arkaya verilirken tenvin konusu uzun ve kısa med, yuvarlak te, elif-i maksure, zamir, Lafzatullah konularından sonraya bırakılmıştır. Tenvin konusundan sonra vasl hemzesi, huruf-u mukattaa, izhar-ı kameriyye ve idğam-ı şemsiyye konuları kitapta verilmiştir. Duraklar konusuna bu kitapta da yer verilmemektedir. Kitapta namaz dua ve surelerinin yanı sıra tecvid bilgisine de yer verilmiştir. Elif-i maksure konusu diğer Elifbalarda pek rastlanmayan bir konu başlığıdır.

Davut Kaya'nın kitabında harfler gösterildikten sonra diğer Elifba kitaplarında pek yer verilmeyen harflerin mahreçleri bilgisine tek tek yer verilmiştir. Bu kitaptaki “okunuşlarında benzerlik olan harfler” başlığı da diğer kitaplarda pek yer almayan bir konu başlığıdır. Harekeler başlığı altında bütün işaretler verilmiş daha sonra üstün, esre ve ötre ile yazılı harfler tek tek gösterilmiştir. Harflerin harekeli örnek kelimeleri ise harflerin birleşme halleri ile birlikte vermiştir. Bu konulardan sonra tekrar kalın, ince ve peltek okunan harflerle ilgili örnek kelimelere ayrı bir başlık altında yer vermektedir. Bu durumda kitap, harfler, mahreçler, hareketler, harflerin birleşme halleri, harflerin kalın, ince ve peltek okunanları konularını arka arkaya vermiş olmaktadır. Bu konuları cezm, şedde ve tenvin konuları takip etmektedir. Kitapta uzatma konularına bu konuların arasında yer vermediği görülmektedir. Bazı konu başlıklarının bu kitapta tecvid başlığı altında verildiği görülmektedir. Uzatma harfleri, elifin yerini tutan vav ve ye, kısa med

işareti, uzun med işareti, izhar-ı kameriyye, idğam-ı şemsiyye, zamir, Allah lafzı, huruf-u mukattaa, duraklar konuları tecvid konu başlığı altında yer verilen konulardır. Kitapta pek çok kitapta yer verilmeyen ُ harfinin okunuşu konu başlığına da tecvid konuları içerisinde yer verilmiştir.

Davut Kaya'nın Diyanet Yayınlarından çıkan bu kitabı diğer kitabıyla kısmen benzerlik göstermesine karşın diğer başlıklarda değinilecek olan önemli konularda farklılıklar bulunması nedeniyle incelemeye alınmıştır. Bu kitapta harflerin mahreçleri bir görselle desteklenmektedir. Ses benzerliği olan harflere bu kitapta şekil benzerliği olan harfler konu başlığı da eklenmiştir. Harfler, harekeler ve harflerin birleşme şekillerinden sonra cezm, şedde ve tenvin konuları diğer kitaptaki gibi aynı sıralamayı takip etmektedir. Diğer konu başlıkları bu kitapta da Tecvid bölümünde anlatılmaktadır. Ancak tecvid konularının veriliş sıralaması bu kitapta farklılık göstermektedir. Uzatma harfleri vav, ya ve elif sıralamasını takip etmektedir. Uzatma işaretlerinin (kısa ve uzun med)hepsi bir arada tanıtılmaktadır. Ayrıca izhar, ihfa gibi tecvid konuları araya girmeden Elifba cüzlerinde olması gereken konular bu kitapta arka arkaya verildikten sonra diğer tecvid konularına yer verilmektedir. Kitap namaz dua ve surelerine yer verilerek bitirilmektedir.

Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta harfler ve harekeler arka arkaya tanıtılmaktadır. Harflerin mahreç bilgisine yer verilmemektedir. Ancak kitap cd desteğiyle birlikte sunulduğundan mahreç bilgisine orada yer verildiği görülmüştür. Harflerin birleşme halleri, hareke tanıtımından sonra verilmektedir. Cezm konusu ve uzatma harfleri konuları arka arkaya verildikten sonra şedde ve tenvin konularına yer verilmektedir. Tenvin konusundan sonra, çeker, vav ve ya şeklinde yazılan elif, zamir, el takısı, okunmayan elif ve elif-lam, Lafzatullah konuları arka arkaya bu sırayla verilmiştir. Lafzatullah, huruf-u mukattaa ve uzun med aynı sayfada birlikte tanıtılmaktadır. Duraklar konusuna yer verilmediği görülmektedir. Kitapta namaz dua ve surelerine yer verildikten sonra tecvid bilgisine de yer verildiği görülmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabında konu başlıklarına yer verilmemektedir. Harfler ayrı bir şekilde tanıtılmamaktadır. Bütün işaretler, harekeler, tenvin, cezm, şedde, uzun med, kısa med, med harfleri bu sıralamayla bir arada gösterilmiştir.

Harfler gruplandırılarak verilmekte ve bu gruptaki harflerden kelimeler türetilmektedir. Kitapta namaz dualarına ve bazı surelere yer verilmektedir.

2.1.7. Konu Başlıklarının İşlenişi Bakımından Elifbalar

Elifba cüzlerinin bazılarında konu başlıkları yer almamaktadır. Onun yerine hemen konu ile alakalı örneklere yer verilmektedir. Konu başlıkları olan Elifbaların bazılarında ise konuya dair herhangi bir açıklama yapılmadan konu örneklerine geçilmektedir. Bazı Elifba cüzlerinde ise konu ile ilgili açıklama konu başlığıyla beraber bir örnekle yapılmaktadır. Konu başlıklarının altında uzun anlatımlara yer verdikten sonra konuyla ilgili örneklere geçen Elifbalarda bulunmaktadır. Ayrıca Elifbaların bazılarında işaret ve harekeler bütün harfler üzerinde tek tek gösterilirken bazı Elifbalar doğrudan örnek kelimelere geçmektedir. Özellikle çocuklara yönelik hazırlanmış Elifbalarda konular dikkat çekici hale getirilmek için farklı anlatımlarla verilmeye çalışılmıştır. Esre harekeyi güldürmek, ötre harekeyi ağlatmak bu anlatımlardandır. Ayrıca harfleri tanıtırken 'harfini elmaya, ب harfini beşiğe benzetmek de bu farklı anlatımlara örnek verilebilir. Bu başlık altında Elifbalarda konuyu kavratmaya yönelik farklı uygulamalar ve yukarıda bahsettiğimiz durumlar incelenecektir.

Açık ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta klasik Elifba hazırlama düzeninden farklı bir yaklaşımla hazırladığından konu başlıklarına yer verilmemektedir. Kitap harflerin gruplanmasıyla bölümlere ayrılmış ve bu bölümlerde harfler, harekeler, cezm, şedde, uzatma, tenvin işaretleriyle tek tek gösterilmiştir. İlk bölümde 'harfi sırasıyla bütün harekelerle yazılmıştır. Karışık olarak bir daha yazılmış ve okunması istenmiştir. Daha sonra “yazalım, birleştirerek yazalım ve dinleyip yazalım” çalışmalarına yer verilmiştir. Birleşmeyen harflerde, birleştirerek yazalım bölümüne yer verilmemiştir. ' harfinden sonra gruptaki diğer harf olan 'harfi' harfi ile cezm edilmiştir. Böylece ' harfinin cezmlı ve harekeli halleri verilmiştir. Gruptaki diğer harflerde aynı şekilde 'harfi ile birleştirilerek cezmlı ve harekeli halleri verilmiştir.⁷¹ Verilen işaretler gruplara göre farklılık göstermektedir. Mesela ilk ve ikinci gruptaki

⁷¹ Açık, a.g.e., s. 6-7.

harflerin harekeli ve cezmlı halleri verilirken üçüncü gruptaki harflerin uzatmalı hali eklenmiş, dördüncü beşinci ve altıncı gruptaki harflere tenvinli ve şeddeli halleri de eklenmiştir. Böylece bu üç gruptaki harflerin beş hali de gösterilmişken üçüncü gruptaki harflerin üç hali, bir ve ikinci gruptaki harflerin de iki hali verilmiş olmaktadır. Bu kitapta harfler de genelde bilinen sırayla verilmemektedir. Harfler şu sırayla ve şu gruplar halinde verilmiştir.

Birinci grup: ا, ل, ه, ن, م

İkinci grup: ي, ك, ر, ذ

Üçüncü grup: ف, ع, د, س, ب

Dördüncü grup: ق, ش, ص, ت, ح

Beşinci grup: ج, ض, ز, غ

Altınca grup: ث, ط, ظ, خ

Harflerin neden bu şekilde gruplandırıldığına veya bu sırayla verildiğine dair bir bilgi verilmemektedir. Her bölümde okuyalım-yazalım, birleştirerek yazalım, dinleyip yazalım etkinlikleri bulunmaktadır. Harfin başta, ortada, sonda halleri birbirine birleştirilerek yazmaları istenmektedir. Dinleyip yazalım bölümü öğretmenin tercihi bırakılmıştır. Bu başlığa kadar öğrenilenler öğretmen tarafından söylenerek öğrencilerden yazmaları istenmektedir. Bu dört temel başlıktan sonra her bölümde her harf için farklı bir etkinliğe yer verilmektedir. Özellikle “Aşağıdaki kelime gruplarını oku, harflerini ayrı ayrı yaz.” başlıklı etkinlik, harflerin kelime içerisinde tanınıp tanınmadığına dair önemli bir geri dönüt sağlamaktadır.⁷² Kitabın ilk üç bölümünde gruptaki harflerin tanıtımı bittikten sonra “Kur’an’dan okuyabildiklerimiz” başlığıyla kelime veya kısa ayet örneklerine yer verilmektedir. Özetlemek gerekirse kitapta konu başlıklarına veya açıklamalarına yer verilmemekte daha çok etkinlikler ve okuma çalışmalarıyla konular kavratılmaya çalışılmaktadır. Bu başlıkların anlatılması da öğreticiye bırakılmıştır.

Aras kitabında harfleri varlıklarla eşleştirmektedir. Yazar kitabın başında harfleri tanıtmak maksadıyla harfleri eşleştirdiği varlıkların içinde geçtiği bir hikâye

⁷² Açık, a.g.e., s. 25.

anlatmıştır.⁷³ Hikâyede “annesi hemen feneri ف getirdi.” şeklinde cümleler yer almaktadır. Bu hikâyeden sonra harfleri toplu olarak bir daha vermektedir. Kitapta konu başlıklarına her zaman yer verilmemektedir. Daha çok öğrenciyle konuşma havasında olan bir tarzda, konu başlıkları hissettirilmeye çalışılmaktadır. Kitaptaki kahramanların düşünce balonlarıyla konular tanıtılmakta, verilmek istenen bilgiler orada verilmektedir. Kitapta “ötreyi gördüğünüz zaman dudaklarınızı komşuya yollayın”, “esre harfi güldürür.”, “ben yanına geldiğim harfi iyice uzatırım” gibi ifadelerle konular kavratılmaya çalışılmıştır. Kitabın farklılığının konu anlatımlarında kullanılan sloganik ifadeler olduğu bildirilmiştir. Mesela cezm konusunu anlatırken "sıkı tut" şedde konusunu anlatırken "tut bırak" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Harfler, harekeler ya da işaretler kitabın çocuk kahramanlarının ağzından kişiselleştirilerek verilmektedir. Kitapta çok fazla benzetme yöntemine başvurulmaktadır.⁷⁴Bütün harekeler önce harflerle tek başlarına daha sonra da örnek kelimelerle tanıtılmaktadır. Kitapta konular tanıtıldıktan sonra örneklerle devam edilmektedir. Verilen örnekler iki, üç ve daha fazla harfli kelimeler olarak sıralanmıştır. Ayrıca kelime örneklerinin Türkçe anlaşılabilen “ez, üz, ben, bin, kim, Meryem” şeklinde okunan kelimelerden seçilmiş olması dikkat çeken bir husustur.

Çavuşoğlu'nun kitabında konu başlıklarına Osmanlıca olarak yer verilmekle birlikte konu anlatımlarına yer verilmemiştir. Konu anlatımları öğreticiye bırakılmaktadır. Yazar kitabında öğrenmenin en iyi yolunun öğrencinin hocasını taklit etmekten geçtiğini söylemektedir.⁷⁵ Kitapta her hareke ve işaret bir renkle gösterilmektedir. Kitabın sonuna kadar bütün örnek kelimelerde her işaret farklı bir renkle gösterilirken kitabın sonunda renksiz bir örnek sayfasına yer verilmektedir. Konulardaki örnek kelimeler uygulama yapmayı artırmayı amaçlamaktadır. Mesela cezm konusunda bütün harfler önce ı harfiyle sonra da ۛharfiyle tek tek cezm edilerek gösterilmiştir. Kolaydan zora doğru bir yol izlenmiş ve önce ikili, sonra üçlü daha sonra da uzun kelime örneklerine yer verilmiştir. Şedde konusu da aynı şekilde işlenmektedir. Bunun dışında med harfleri ve tenvin konularında da harfler tek tek işaretlerle gösterilmekte ve tekrar sayısının artırılması amaçlamaktadır. Kolaydan

⁷³ Aras, a.g.e., s. 2.

⁷⁴ Aras, a.g.e., s. 8, 14, 18, 22, 31.

⁷⁵ Çavuşoğlu, a.g.e., s. 3.

zora doğru bir yöntem tercih edilmiştir. Kitapta dikkat çeken hususlardan biri zamir konusunda uzatılması gereken zamirlerin altına küçük bir vav yazılmış olmasıdır. Bu işaretle bu harfin uzatılması gerektiği belirtilmiş olmaktadır. Bu durum Osmanlıca öğretiminde kullanılan bir yöntem olup Elifba cüzünde kullanılmış olması dikkat çekmektedir.

Ensari'nin hazırladığı “ Neşeli Elifba” setinin birinci kitabında konu başlıklarının altında kısa açıklamalara yer verilmektedir. Bu açıklamalar işaretin nasıl okutacağını bildirmek şeklindedir. “zamir-Lafzatullah, med-çeker, şedde-cezm, yuvarlak te-okunmayan vav ve ye harfleri” gibi birbirine yakın olduğu düşünülen konu başlıkları aynı sayfada birlikte verilmektedir. Bu konu başlıkları aynı satırda farklı sütunlarda verilmektedir. Konulara ait örnek kelimeler de konu başlıklarının verildiği sırayla alt alta verilmektedir. Örnek kelimeler verildikten sonra bu örnek kelimelerin içinde geçtiği ayetlere yer verilmektedir. Her konu, sayfa başında kısaca açıklandıktan sonra örneklere geçilmektedir. Örneklerin hemen altında konuyla ilgili kısa ayetlere yer verilmektedir. Harflerin tanıtıldığı setin ikinci kitabında harfler varlıklarla eşleştirilmiş ve yazı çalışmasına yer verilmiştir. Farklı bir yöntem uygulaması göze çarpmamakla birlikte, bulmacalardaki örnek kelimelerin içerisinde harfin bulunmasının istenmesi, iyi bir geri dönüt çalışmasıdır.

Özgül'ün iki bölümden oluşan kitabında her harf için iki sayfa ayrılmıştır. Bu sayfalardan ilkinde harfin boyamasına ve yazı çalışmasına yer ayrılmışken, ikinci sayfasında ise harfin, verilen kelimeler içerisinde tespitine yönelik bulmaca hazırlanmıştır. Harfler öğretilirken birleşme halleri de gösterilmektedir. Kitapta öğrenciyle konuşma havası içerisinde anlatımlara yer verilmektedir.⁷⁶ Harfleri Öğreniyorum kısmında bulmacalarda tanıtılan harflerin, resimler içerisinde verilen kelimelerden bulmaları ve onları kare, yuvarlak, üçgen gibi şekillerin içine almaları veya belirtilen renklere boyamaları istenmektedir. Böylece farklı duyu organlarının aynı anda çalışmasının sağlandığı yazar tarafından ifade edilmektedir. Kitapta konu başlıkları “tanışalım” ve “okuyalım” şeklinde ikiye ayrılmıştır. Her konu başlığı altında kısa bir açıklama mevcuttur. Bu açıklamalar işaretin kendisi ve kitabın kahramanı bal arısı tarafından verilmektedir. Konu başlıklarının altında verilen kısa

⁷⁶ Özgül, a.g.e., s. 11.

açıklamalar öğrenciyle sohbet havasında verildikten sonra kolaydan zora doğru örneklere geçilmektedir. Çocuklar açısından dikkat çekmeye çalışıldığı için farklı tanımlamalara bu kitapta da yer verilmektedir. “Ayağa basmak, gıdıklamak, kollarından tutup çekmek, öpücük kondurmak, gülümsetmek” gibi ifadeler kitapta kullanılan dikkat çekici ifadelerdir.⁷⁷

Paksu'nun kitabında harfler, isimleriyle gösterildikten sonra hareketlerle tek tek gösterilmektedir. Harflerin birleşme halleri verilmeden örnek kelimelere geçilmiş ve hareketli kelime örnekleri birleşmeden yazılmıştır. Birleşme halleri bu örneklerden sonra ayrı bir başlık altında verilmiştir. Her harf üç farklı kelime içerisinde başta, ortada ve sondaki halleri görülmesi için farklı bir renkle tekrar verilmektedir. Cezm ve şedde konularında örneklere çok hızlı geçiş yapılmıştır. Bütün harflerin elifle ya da başka bir harfle tek tek cezmedilmesi ya da şeddelenmesi gibi örnek hecelere yer verilmemiştir. Bir iki adet iki harfli örnek kelimelerden hemen sonra çok harfli örneklere geçilmiştir. Harflerin birleşme halleri, tenvin konusu ve med harfleri konusunda durum böyle değildir. Her harf tek tek örneklendirilmiştir. Duruşlar konusunda verilen her örnek durulduğunda ve geçildiğinde ifadeleriyle birlikte verilmektedir. Böylece kelime durulduğunda ve geçildiğinde nasıl okunmalı daha iyi anlaşılmaktadır. Kitapta bütün konular ayrı bir başlık altında verilmektedir. Bütün başlıkların altında konulara ilişkin kısa ya da uzun açıklamalara mutlaka yer verilmektedir. Kitapta cevap anahtarına yer verilmesi dikkat çeken bir husustur. Bu cevap anahtarı Türkçe okunuşu yanında verilmeyen örnek kelimeler içindir. Örnek kelimelerin tamamı numaralandırılmıştır. Böylece öğrenci Arapçasından okuduğu kelimenin doğru olup olmadığını Türkçe okunuşlar başlıklı cevap anahtarından kontrol edebilmektedir.

Turan ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu setin birinci kitabında harfler hikâyeleştirilerek verilmektedir. Her harf için önce bir hikâye anlatılmakta, sonra hikâyenin altında o harfin yalın hali ve başta, ortada, sonda yazılışları yer almaktadır. Hikâyenin anlatıldığı sayfanın karşısında o hikâyeye uygun bir resim konmuştur. Anlatılan tüm hikâyeler alfabe'deki ilk harf olan 'isim'le aynı adı taşıyan bir kız karakter olarak tanıtılmış ve onun başından geçen olaylar olarak tasarlanmıştır.

⁷⁷ Özgül, a.g.e., s.71, 73, 79, 83.

Kitapta kalın ve peltek harfler öğretilmektedir. Harflerin birleşmesi ayrı bir başlıkta tekrar verilmektedir. Harflerin başta, ortada ve sonda hallerinin öğretiminde harfleri varlıkların arkasına saklanmış ama bir kısmı gözükür şekilde bırakarak aslında harflerin formlarının değişmediğini göstermek istemiştir. Böylece en fazla kafa karıştıran harflerin birleşme konusunun daha kolay anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Setin ikinci kitabında konuların başlıkları ve başlıklar altında açıklamaları verilmiştir. Açıklamalar ayrıntılı olarak Elif karakterinin ağzından konuşma havasında verilmiştir. Bu kitapta da dikkat çekici anlatımlara yer verilmiştir. Tenvin konusunda “araba sürmek ister misiniz?”, ۷ uzatma harfinde “yapalım dudakları horoz gibi”, ۱ uzatma harfinde “havaya kaldıralım işaret parmağımızı”, gibi ifadelerle dikkat çekilmektedir. Cezm, şedde, tenvin ve uzatma harfleri konularında bütün harfler tek tek bu işaretlerle gösterilerek okuma çalışmaları verilmiştir. Bu çalışmalardan sonra örnek kelimeler verilerek konular tamamlanmıştır. Kitabın sonunda namaz duaları ve kısa surelere yer verilmektedir.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta konu başlıkları verilmemektedir. Ancak konularla ilgili açıklamalara ve örneklere yer verilmektedir. Açıklamalarda yine hitap ettiği yaş grubu nedeniyle dikkat çekici ifadeler kullanılmaktadır. Mesela ۷ uzatma harfinde “harfleri uzun uzun ağlatalım”, ۷ uzatma harfinde “civcivleri uzun uzun güldürelim”, iki üstün örneklerinde “güneş bize parlсын” gibi dikkat çekici ifadeler kullanılmıştır.⁷⁸ Bütün harfler her konuda öğretilmek istenen işaretle tek tek gösterilmektedir. Daha sonra uzun kelime örneklerine yer verilmektedir. Kitapta Kur’an öğretiminde gerekli konuların çoğuna yer verilmektedir. Ancak harflerin birleşmeleri ile ilgili konu öğretilmeden birleştirilmiş kelime örneklerine yer verilmiştir. Kitap Fatiha suresiyle sonlandırılmaktadır.

Uysal’ın kitabında konu başlıkları ve her konu ile ilgili kısa açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalar öğrenciye yönelik yapılmaktadır. Kitap harflerin tanıtımıyla başlamaktadır. Kalın harfler ve söylenişi birbirine benzeyen harfler tanıtılmıştır. Harflerin birleşme halleri verildikten sonra üstün esre ötre ve cezm konuları kısa açıklamalar ve örneklerle yer almıştır. Ancak harflerin birleşme halleri

⁷⁸ Türkmen, a.g.e., s. 49, 51, 57.

verildiği halde harekeli ve cezmlı kelime örneklerinde harfler birleştirilmeden yazılmıştır. Bu konuların ardından harflerin bitişik yazılışı konusuna tekrar yer verilmektedir. Harflerin bitişik yazılışı başlığı altında harfler ayrı ayrı örneklendirilmiş, her harf için üç kelime örneği verilmiştir. Her harf ve her harf için verilen kelime örnekleri tabloluşturulmuştur. Ayrıca her harf için verilen kelime örneklerinin başında, ortasında ve sonunda bu harfin bulunmasına dikkat edilmiş ve tanıtılan harf farklı bir renkle kelimedeki yerini almıştır. Yuvarlak te için özel bir bilgiye yer verilmektedir.⁷⁹Med (uzatma) harfleri konu başlığında her harf için ayrı bir başlık açılmış, bu başlıklar altında açıklamalar yapılmış ve konuyla ilgili örneklere yer verilmiştir. Her örnek kelimedeki yer alan uzatma (med) harfi kelime içerisinde farklı bir renkle gösterilmiştir. İki üstün, iki esre, iki ötre ve şedde başlıklı konular med harfleri konusundaki gibi açıklamalar ve örneklerle verilmiştir. Allah lafzı konusu herhangi bir açıklamaya yer verilmeden sadece örneklerle kitaptaki yerini almıştır. Daha önce med (uzatma) harfleri başlığıyla verilen konuya rağmen uzun med konusundan sonra tekrar “Harf-i Medler (Yazılmadan okunan uzatma harfleri)” başlıklı bir konuya yer verilmektedir. Kitapta yer alan bu konular genellikle Elifba cüzlerinde asar-çeker ve zamir başlıklarıyla yer almaktadır. Kitapta duraklar ve huruf-u mukattaa gibi bazı konulara yer verilmemektedir. Cezm, şedde, tenvin gibi konularda bütün harfler tek tek örneklendirilmemiştir. Örnek kelimeler uzun ve karışık şekilde verilmektedir.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı setin birinci kitabında “Kur’an harflerini nasıl öğretilim” başlıklı bir yazıya yer verilmektedir. Bu yazıda öğreticiye hem kitabın nasıl kullanılacağından hem de en uygun öğretim yöntemi ve zamanlarından bahsedilmektedir. Bu yazıdan sonra her bir harf bir varlıkla eşleştirilmiş ve bir mâni yazılarak tanıtılmıştır. Arkasından eşleştirilen bu varlık ve harflerle ilgili hikâyeler yazılmış, hikâyelerden sonra da harfler ve varlıkları eşleştiren boyama gibi etkinlikler verilmiştir. Hikâyelerde verilen harf grupları yazımları birbirine benzeyen harflerden oluşmaktadır. Bütün harflerin tanıtımı bittikten sonra öğrencilerden harflerin tamamının verildiği çıkartmalar kullanılarak sırasıyla tabloyu doldurmaları istenmektedir. Bu etkinlikten sonra harflerin kalın ve peltek olanları tanıtılmaktadır.

⁷⁹ Uysal, a.g.e., s. 42.

Setin ikinci kitabında konu başlıklarına ve açıklamalara yer verilmektedir. Bu kitapta bazı konu başlıkları “uyutan işaret üstün”, “güldüren işaret esre”, “öttüren işaret ötre” gibi dikkat çekici ifadeler yer almaktadır. Kitap, konu başlıklarının altında açıklamalara yer vermektedir. Bu açıklamalardan sonra harflerin tamamı verilen hareke ya da işaretlerle tek tek gösterildikten sonra örnek kelimelere geçilmektedir. Konu başlıklarının altında yapılan açıklamalar benzetim içermektedir. Mesela şedde bir tarağa, cezm bir topa benzetilmektedir. Üstünün ninni söyleyerek uyuttuğu, esrenin güldürdüğü, ötrenin de öttürdüğü benzetimleri kullanılmaktadır. Her konu için benzetim yöntemi uygulanamamıştır. Duraklar ve elif-lam takısı bunlardandır. Bu konular öğrencilere nasıl okunması gerektiği bilgisi verilerek anlatılmıştır. Harekeler konusunda; verilen örnek kelimeler hem harfler birleştirilmeden hem de birleştirilerek iki farklı şekilde yazılmaktadır. Üstteki ayrık yazılan örnek, öğrencilerin birleşmiş hallerini öğrenmekte gecikmelerine yol açabilir. Bu kitapta diğer Elifba kitaplarında olmayan “mahreçler” konu başlığına yer verilmektedir. Kitapta mahreçler; boğaz ve boğaz boşluğundan, dil teması ile azı dişlerinin hizasından, ön dişlerden, alt ön dişlerden, dil ucundan çıkanlar ve dudaktan okunanlar şeklinde yedi grupta verilmektedir.⁸⁰ Kitap namaz dua ve surelerine yer verilerek bitirilmektedir.

Musab Süleyman’ın kitabının ilk iki sayfasında çizgi çalışmasına yer verilmiştir. Her harf bir sayfada gösterilmiştir. Sayfalarda her harf için üç satır yazma çalışması yer almaktadır. Harflerin üstünlü, esreli ve ötreli halleri, boyama ve çizgi birleştirme çalışmasıyla yazdırılmaktadır. Her harfin mahreciyle ilgili görsele yer verilmektedir. Ayrıca harflerin birleşme halleri her harf için ayrılan sayfanın en altında verilmektedir. Böylece öğrenci bir harfin mahrecini, harekeli hallerini ve birleşme hallerini aynı anda öğrenmiş olmaktadır. Kur’an’ı okumak için gerekli diğer konuların ise karşılıklı iki sayfada tekbir örnekle anlatıldığı görülmektedir.

Ali Haydar’ın kitabında önce harfler tek tek isimleriyle gösterilmekte daha sonra karışık olarak bir daha verilmektedir. Harflerin yazımdaki farklı halleri tek tek her harf üzerinden gösterilmemiş onun yerine toplu olarak verilmiştir. Bu şekilde olması, hangi harfin hangi durumuna ait olduğunun anlaşılması zorlaşmaktadır.

⁸⁰ Ünal, a.g.e., s. 6-9.

Kitapta konu başlıklarının altında çok kısa açıklamalara yer verilmektedir. İşaretlerin ne işe yaradıkları ve nasıl bir sesle okunması gerektiğine dair kısa açıklamalar yapılmıştır. Bazı konularda ise bu açıklamalar da yoktur. Harekeler ve tenvin işareti bütün harflerle tek tek gösterilmiştir. Cezm ve şedde için ise böyle bir uygulama yapılmamış işaretler örnek kelimeler üzerinden tanıtılmıştır. Harekeler tek tek harflerle gösterildikten sonra örnek kelimelerle tekrar ettirilmiştir. Her hareke örneklerinden sonra o hareke ile ilgili med harfinin örnek kelimelerine de yer verilmiştir. Elif-lam takısı konusu kitapta farklı bir şekilde işlenmektedir. Konu anlatılmamış onun yerine her harfle ilgili bolca uzun ve kısa kelime örneklerine yer verilmiştir.⁸¹ Kitapta, anlatılan konuyla ilgili işaret, kırmızı renkle gösterilmiştir.

Mehmet Türk'ün kitabında harfler tek tek gösterildikten sonra her harf için ayrı ayrı yazımdaki farklı halleri tablo içerisinde verilmektedir. Konu başlıklarının altında kısa açıklamalar ve nasıl okunması gerektiğine dair bilgiler yer almaktadır. Harf-i tarif ve huruf-u mukattaa konularında herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Konular örnekler üzerinden tanıtılmaktadır. Kitapta anlatılan konuyla ilgili işaretin üzerinde yer aldığı harf ve işaret kırmızı renkle gösterilerek daha kolay ayırt edilmesi sağlanmıştır.

Ahmet Gürtaş kitabında harfleri bir sayfada, okunuşlarını ise diğer bir sayfada, tablo halinde vermiştir. Bu durum hangi okunuşun hangi harfe ait olduğunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Kitapta söylenişleri birbirine benzeyen ve kalın okunan harfler ayrı bir sayfada tekrar gösterilmektedir. Kendilerinden sonra gelen harflerle birleşmeyen harflerin bu kitapta ayrı bir şekilde gösterilmesi, diğer Elifba kitaplarında rastlamadığımız bir durumdur. Kitapta konu anlatımlarına uzun ve ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir. Öğrenciler tarafından fark edilmesi istenen harf veya işaret, kırmızı renkle gösterilmektedir. Harf ve işaretlerin kırmızı renkle gösterilmediği kelime örneklerine de yer verilmektedir. Vakf ve secavend konusu her bir örnekte açıklama yapılarak verilmiştir. Mukattaa harflerinin nasıl okunacağı harflerin açılımı yazılarak gösterilmiştir. Bu anlatım da pek çok Elifba kitabında rastlamadığımız bir durumdur.

⁸¹ Ali Haydar, *Kur'an-ı Kerim Elifbası*, Merve Yayınları, İstanbul, s. 21-25.

Kasım Yayla, kitabında harfleri toplu halde vermeden önce mahreçleri ile ilgili tek tek bilgi vermiştir. Kitap, harflerin mahreç bilgisine ayrıntılı olarak yer vermesine karşılık harflerin Türkçe okunuşlarına ve bütün konu başlıklarında yer alan kelime örneklerinin Türkçe okunuşlarına da yer vermiştir. Kitapta konu başlıkları verilmekte ve konu başlıklarının altında sadece işaretin hangi seslerle okutulacağı bilgisine yer verilmektedir. Kitapta diğer kitaplardan farklı bir anlatım veya öğretim tarzına rastlanmamıştır.

Âdem Karataş kitabında harfleri toplu halde tanıttıktan sonra ince, kalın, peltek ve yarı kalın okunan harflere birlikte yer vermiştir. Hangi hareke tanıtılıyorsa o hareke, harfler üzerinde tek tek gösterildikten sonra kelime örneklerine yer verilmektedir. Kitapta harflerin başta, ortada, sonda yazılışı ile ilgili örnek kelimeler hareketlerin tanıtımından sonraya bırakılmıştır. Dolayısıyla hareketlerle ilgili örnek kelimelerin tamamı ayrı yazılarak verilmiştir. Aslında bu durum öğrencilerin yeniden harfleri tanıma sürecine girmelerine sebep olacak bir uygulamadır. Harflerin halleri konusunda her bir harf için bir tablo hazırlanmıştır. Bu tabloda harfin her haline göre bir kelime örneğine yer verilmiş, kelime hem ayrı hem de birleşik olarak gösterilmiştir.⁸²Harekeler, uzatma harfleri ve tenvin konularında bütün harfler, işaret ve harflerle tek tek gösterildikten sonra örneklere geçilirken, şedde ve cezm konusunda ise doğrudan örnek kelimelere yer verilmiştir. Kitapta şedde, tenvin ve huruf-u mukattaa konularında kelimenin açılımı yazılarak nasıl okunacağı gösterilmiştir. Neredeyse bütün konu başlıklarına ve bu konu başlıklarının altında az ya da çok bir açıklamaya mutlaka yer verildiği görülmektedir.

Muhammed Ali Ensari'nin kitabında konu başlıkları ve altlarında çok kısa açıklamalar yer almaktadır. Harfler toplu halde verilirken kalın okunması gereken harfler mavi renkle belirtilmiştir. Harflerin başta, ortada, sonda halleri tek tek ve birer kelime örneğiyle birlikte tablo halinde verilmiştir. Ancak kelime örnekleri, herhangi bir hareke kullanılmadan verilmektedir.⁸³Bu durum başka kitaplarda daha önce karşımıza hiç çıkmayan bir özelliktir. Dikkat çekilen harf veya işaretler mavi veya kırmızı renkle birkaç defa örnek içerisinde gösterildikten sonra hepsi aynı

⁸² Adem Karataş, *Kur'an Elif Ba-Sı*, Özdemir Kitabevi, Konya, s. 6-10.

⁸³ Muhammed Ali Ensari, *Tecvidli Kur'an Elifbası*, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2012, s. 4.

renkte verilerek renksiz olduğunda da fark edilmesinin istendiği görülmektedir. Konuların anlatımı genellikle işaretin ne işe yaradığının bilgisi verilmek şeklindedir. Her konudan sonra konuyla ilgili kelimelerin çokça yer aldığı bir ayet örneği verilmektedir.

Davut Kaya'nın kitabında konu başlıkları iki bölümde verilmektedir. Kur'an okumak için gerekli olan konu başlıklarının bir kısmı Elifba kısmında bir kısmı da tecvid bilgisi kısmında yer almaktadır. Med harfleri, kısa ve uzun med, elifin yerini tutan vav ve ya, zamir, Allah lafzı, huruf-u mukattaa, duraklar, elif-lam takısı konuları kitabın tecvid bilgisi kısmında yer alan konulardır. Kitapta çok fazla açıklama yer almaktadır. Öğretici öğrenciyle konuşuyormuş ya da sınıfta ders anlatıyormuş havasında her bilgiye yer verilmeye çalışılmıştır. Kitapta harflerin mahreçleriyle ilgili tekrar tekrar başlıklar açılmış, kalın, ince ve peltek okunan harflere dair bilgiler verilmiştir. Harfinin kalın ve ince okunması gereken harflerin ikisinde de yer almadığı dikkat çeken bir husustur. Harfine "ra"nın hükmü" konusu olarak kitabın tecvid bilgisi kısmında yer verildiği görülmektedir. Ayrıca kitapta Ğ ve Ç harflerinin de ince okunması gereken harfler sınıfına dâhil edildiği görülmektedir. İşaretlerin hepsi bir arada aynı sayfada tek tek tanıtılmakta daha sonra harfler üzerinde gösterilmektedir. Dikkat çekilmek istenen harf veya işaret kitap boyunca kırmızı renkle gösterilmektedir. İşaretler tek tek bütün harflerde gösterilmiş daha sonra örneklere geçilmiştir.

Davut Kaya'nın Diyanet yayınlarından çıkan kitabı da Sefa yayınlarından çıkan kitabıyla çok fazla benzerlik göstermektedir. Ancak fark edilmesi istenen harflerin ve hareketlerin kırmızı renkle yazılmasının bütün kitap boyunca devam etmemesi dikkat çeken bir husustur. Bu kitapta da uzun anlatımlar yer almaktadır. Harflerin öğretiminde "ses benzerliği ve şekil benzerliği olan harfler" konusu diğer kitapta olmayan bir konudur.

Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta, konu başlıklarına ve kısa açıklamalara yer verilmektedir. Her işaret veya harf tek tek bütün harflerle gösterildikten sonra örnek kelimelere yer verilmiştir. Harflerin birleşme halleri örnek kelimeler üzerinden hem ayrı hem de birleşik halde yazılarak gösterilmiştir. Lafzatullah, uzun med ve huruf-u mukattaa konuları tek başlık altında verilmektedir.

Kitabın teknolojik desteği olduğundan gerekli açıklamalar ve okuyuşlar CD’de yer almaktadır.

Süleyman Hilmi Tunahan’ın kitabında konu başlıklarına yer verilmemiştir. Okumaya yarayan hareketler ve işaretler isimleriyle birlikte toplu halde gösterilmiştir. Bunun dışında kitapta başka bir açıklamaya rastlanmamaktadır. Kelime örnekleri, verilen harf grubundaki harflerden işaretler tek tek kullanılarak türetilen kelimelerdir. Kitapta bunun dışında kelime örneğine yer verilmemektedir.

Tablo 8: Konu Başlıklarının İşleniş Bakımından Elifbalar

Konu Başlıklarının İşleniş Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Konu Başlıklarında Uzun Anlatımlara Yer Verenler	4	3
Konu Başlıklarını Kısa Anlatanlar	6	6
Konu Başlıklarını İşlerken Hikâye Yöntemine Başvuranlar	4	-
Konu Başlıklarını Vermeden Örneklerine Yer Verenler	3	1
Harfleri Bölüm Haline Getirerek Konu Başlığı Vermeden Anlatanlar	1	1

Tablo 8’e göre yetişkinlere yönelik Elifbalarda hikâye yöntemine başvurulmamıştır. Yetişkinlere ve çocuklara yönelik Elifbaların altışar tanesinde konu anlatımları kısa tutulmuştur. Yetişkinlere yönelik bir, çocuklara yönelik üç Elifba da konu başlıklarına yer verilmediği görülmektedir. Yetişkinlere yönelik üç, çocuklara yönelik dört Elifbada uzun anlatımlara yer verilmiştir. Harfleri gruplandırarak konu başlığı vermeden anlatan her iki yaş grubunda da birer Elifba kitabı bulunmaktadır.

2.2. Elifbaların İçerik Analizi

Bu bölümde Elifbaların içerik analizi (Harf-Ses Yöntemi, Harflerin Mahreçlerini Tanıtması, Türkçe İfadelere Yer Vermesi, Harf Sayısı, Örneklerin Miktarı, Örneklerin Kur'an'dan Olması, Konu Geçişlerinin Uygunluğu) bakımından incelendiğinde aralarında bir farklılık olup oluşmadığına bakılacaktır. İçerik analizinde de teknik analiz bölümünde incelenen Elifba kitapları incelenmiştir.

2.2.1. Harf-Ses Yöntemi Bakımından Elifbalar

Dil öğretiminde farklı öğretim metotları kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden harf ve ses temelli öğretim metotları Kur'an öğretiminde de kullanılmaktadır. Harflerin isimleri öğretilerek başlanan yöntem harf temelli yöntem olarak adlandırılırken harflerin sesleri öğretilerek başlanan yöntem ses temelli yöntem olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda harfleri hareketlerle tanıtan Elifba cüzlerinin ses temelli yöntemi kullandıklarını, harfleri isimleriyle tanıtan Elifba cüzlerinin de harf temelli yöntemi kullandıkları söylenebilir. Bu başlık altında Elifba cüzlerinin hangi yöntemi kullandıkları tespit edilecektir.

Açık ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu "Ses Temelli Elif-Ba" adından da anlaşıldığı üzere ses yöntemine göre hazırlanmıştır. Yazar kitabında bu kitabın bu yöntemle hazırlanması için uzun bir süreç geçirdiklerini ifade etmektedir. Harfler isimleriyle değil hareketlerle ve diğer işaretlerle okunuşlarına yer verilerek başlanmıştır. Aras'ın kitabının ise harf yöntemine göre hazırlandığı görülmektedir. Kitabın başında bütün harfler bir hikâye içerisinde tek tek tanıtılmaktadır. Bu tanıtım da herhangi bir hareke kullanılmamaktadır.

Çavuşoğlu ve arkadaşının hazırladığı kitapta harf temelli yöntem kullanılmaktadır. Kitabın başında bütün harfler yalın halleri ve birleşme halleriyle harekesiz olarak gösterilmektedir. Kitap harf tanıtım yöntemini uygulamaktadır. Önce o harfin başında olduğu kelime ve kelimenin resmi, daha sonra da harfin kendisi ismiyle verilmektedir. Elif harfi için önce ezan kelimesi ve minare resmi daha sonra elif harfi ve ismi sayfada yer almaktadır.

Özgül'ün kitabında ses yöntemi kullanılmaktadır. Harfler eşleştirilen varlıktan yola çıkılarak sesi tanıtılmaktadır. ١ harfi için elmanın “e”si, ج harfi için cevizin “ce”si, ٨ harfi için nenenin “ne”si denilerek harflerin sesleri tanıtılmaktadır.⁸⁴

Paksu'nun kitabı harf yöntemine göre hazırlanmıştır. Harfler toplu halde ve isimlerinin Türkçe okunuşları harflerin altlarında yazılarak tanıtılmaktadır. Harekeler daha sonra tanıtılmaktadır. Turan ve arkadaşının hazırladığı kitapta ses yöntemi kullanılmaktadır. Harfler hikâye içerisinde ve bir nesneyle eşleştirilerek tanıtılmaktadır. ج harfi için; “ce’ dir adım benim, cevizi çok severim”, ص harfi için; “sad’ dır adım benim salyangoza benzerim.” gibi ifadelerle harflerin seslerinin tanıtıldığı görülmektedir.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı Elifbada harf etkinliklerinin yapıldığı kısımda harfler, hareketlerle birlikte verilmektedir. Ancak konuların anlatılmaya başlandığı sayfada harfler harekesiz yazılmış ve “şimdi bu harfleri sırasıyla tanıyalım” ifadesine yer verilmiştir. Kitap, harflerin hareketlerle seslendirilmesini daha önce vermektedir. Bu durumda ses yöntemini tercih ettiği görülmektedir.

Uysal'ın hazırlamış olduğu kitap harf yöntemine göre hazırlanmıştır. Harfler, eşleştirilen nesnenin ve kendisinin tek tek boyanması etkinliğiyle verilmektedir. Ayrıca bu boyama etkinliği içerisinde hem eşleştirilen nesnenin ismine hem de harflerin isimlerinin Türkçe okunuşlarına yer verilmiştir. Ancak yazar kitabının son sayfasında harflerin toplu olarak ses tanıtımına da yer vermektedir. Diğer Elifba cüzlerindeki gibi eşleştirilen nesnenin baş harfiyle harfi eşleştirilmiştir. ٢ harfi için kaplumbağanın “ka” sı, م harfi için mısırın “m” si şeklinde ifade edilmektedir.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı kitap harf yöntemine göre hazırlanmıştır. Harflerin tanıtıldığı birinci kitapta her harf manilerin içerisinde isimleriyle tanıtılmaktadır. ج harfi için; “Tek noktayı severim. Penguene benzerim. Adım cim’dir benim.”, س harfi için; “Uzun kuyruğumla gezerim. Sincaba çok benzerim. Adım sin’dir benim.” şeklinde mâniler hazırlanmıştır. Musab Süleyman'ın kitabında harflerin nasıl okunacağı Türkçe okunuşlarıyla gösterilmiştir. Bu bağlamda kitapta harf yöntemi kullanılmaktadır.

⁸⁴ Özgül, a.g.e., s. 5, 14, 56.

Ali Haydar'ın, Mehmet Türk'ün, Ahmet Gürtaş'ın ve Kasım Yayla'nın kitaplarının harf yöntemine göre hazırlandığı görülmüştür. Kitabın başında harfler toplu halde verilmekte ve harflerin isimleri Türkçe okunuşlarıyla verilmektedir.

Âdem Karataş'ın, Muhammed Ali Ensari'nin, Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapların da harf yöntemine göre hazırlandığı görülmektedir. Harfler en başta toplu halde verilmekte ancak Türkçe okunuşları verilmemektedir. Harflerin isimlerinin öğretici tarafından öğrenilmesi istenmektedir. Davut Kaya'nın Sefa yayınlarından ve Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan iki kitabının da harf yöntemine göre hazırlandığı görülmektedir. Ancak Sefa yayınlarından çıkan kitabında harflerin isimlerinin Türkçe okunuşları verilirken Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan kitabında harflerin isimlerinin Türkçe okunuşları verilmemiştir. Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabında harfler, harekeli halleri ve isimlerinin Türkçe okunuşları aynı tabloda gösterilmektedir. Ancak isimler önce yazıldığı için harf yöntemine göre hazırlanmıştır.

Tablo 9: Harf-Ses Yöntemi Bakımından Elifbalar

Harf - Ses yöntemi Bakımından	Elifba Türü		Toplam
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik	
Harf Yöntemi Kullananlar (Harfleri isimleriyle tanıtanlar)	6	10	16
Ses Yöntemi Kullananlar (Harfleri hareketleriyle tanıtanlar)	5	-	5

Tablo 9'a göre yetişkinlere yönelik hazırlanan Elifbaların tamamında harf yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Çocuklara yönelik Elifbaların altı tanesinin harf yöntemine, beş tanesinin ses yöntemine göre hazırlandığı görülmüştür. Kur'an öğretiminde ses yöntemi, günümüzde denenen ve tabloda görüldüğü üzere çok fazla kullanılmayan bir yöntemdir. Yapılan analiz sonucu daha çok çocuklara yönelik öğretimlerde başvurulan bir yöntem olduğu görülmüştür.

2.2.2. Harflerin Mahreçlerini Tanıtması Bakımından Elifbalar

Her dilin fonetik özelliği vardır. Kur'an alfabesinin fonetiği çok önemlidir. Mahreç, harfin çıktığı ve başka harflerden ayrıldığı yerdir. Harfleri birbirinden ayıran mahreçleri ya da sıfatlarıdır. Mahreçleri aynı olan harflerin birbirlerinden ayırt edilebilmeleri sıfatları ile mümkündür.⁸⁵ Bu anlamda Kur'an alfabesinin harflerini mahreçlerine uygun söylemek gerekmektedir. Elifbalarda mahreç konusunda genel bazı hataların yapıldığı dikkat çekmektedir. Kalın olan harfler ince, ince harfler kalın, peltek harfler bilgisi de eksik verilebilmektedir. ح, ع, ر, ل harfleri için Elifbalarda farklı bilgiler verilmektedir. Bazı harflerin Türkçe okunuşları hı, tı, zı, sın ve şın gibi yanlış verilmektedir. Bu bölümde isimleri verilen Elifba cüzlerinin mahreç veya sıfat bilgisine yer verip vermediği incelenecektir.

Açık ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta mahreç bilgisine yer verilmemiştir. Konularla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmeyen kitapta harflerin kalınlık, incelik veya peltekliklerinden de bahsetmemektedir. Aras'ın hazırladığı kitapta mahreç bilgisine ayrı bir başlık açılmamıştır. Ancak mahreçlerinden hiç bahsetmemiş denilemez. Kitap harfleri bir hikâye içerisinde tanıtırken çıkarılması istenen sese yakın bir varlık resmiyle eşleştirmektedir. Ayrıca bazı harflerin altına da not düşmüştür. ض harfi için; "Harf yazıldığı gibi okunmaz. Eğitici bu harfi okurken yan azı dişlerine değdirerek vermeli." notu verilirken ق harfi için; "Boğaz harfidir. Patlatarak çıkartılır. Dil ve boğaz kökünden çıkar." notu düşülmüştür.

Çavuşoğlu'nun kitabında harflerin mahreçlerine yönelik herhangi bir açıklama ya da görsel yer almamaktadır. Mahreç öğretimi tamamen öğreticiye bırakılmıştır. Kitabın başında yer alan Mukaddime kısmında yazar talebenin hocasını taklit etmesi gerektiğini ifade ederek bunu açıkça ifade etmektedir.⁸⁶ Ensari'nin kitabında harflerin sıfat ve mahreçlerinin tanıtılmasına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir. Ancak harfler öğretilirken çıkarılması istenen sese yakın bir varlık resmiyle eşleştirilmektedir.

⁸⁵ İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, s. 194-196.

⁸⁶ Çavuşoğlu, a.g.e., s. 3.

Özgül'ün kitabında mahreç veya sıfat bilgisine yer verilmemektedir. Yine bu kitap da harfleri, çıkarılması istenen sese yakın olan varlıklarla eşleştirmiştir. Harfleri tanıtırken kalın ve ince bilgilerine yer verilmediği halde Kur'an öğretimi kısmında hareke seslendirmelerini yaparken kalın harfler ve ince harflerin farklı okunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Paksu'nun kitabında harflerin mahreç veya sıfat bilgisine yönelik herhangi bir görsel ya da açıklama bulunmamaktadır. Ancak verilen bulmaca etkinliklerinde öğrencilerden peltek ve kalın harflerin bulunması istenmektedir. Bu durum mahreç bilgisinin öğreticiye bırakılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Turan ve arkadaşının hazırladığı kitapta harflerin mahreç veya sıfatlarıyla ilgili özel bir tanıtım yapılmamıştır. Ancak peltek harflerin peltek olduğuna ve ç harfinin hırıltılı olduğuna dikkat çekilmiştir. Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta mahreç ve sıfat bilgisine yer verilmemektedir. Harflerin tanıtımı için resimlerle eşleştirmiştir. Ancak resimlerin ya da harflerin Türkçe okunuşuna yer verilmemiş, seslendirme öğreticiye bırakılmıştır. Uysal kitabında harflerin mahreç veya sıfat bilgisine özel bir başlık altında yer vermemiştir. Ancak harflerin toplu halde verildiği sayfada peltek olan ve kalın olan harflerin altına küçük notlar düşmüştür.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı kitap çocuklara yönelik hazırlanan kitaplar içerisinde mahreç bilgisine ayrıntılı olarak yer veren nadir kitaplardan biridir. Kitap harflerin mahreçlerini yedi gruba ayırarak tek tek ele almaktadır. Kitapta mahreçler; boğaz ve boğaz boşluğundan, dil teması ile azı dişlerinin hizasından, ön dişlerden, alt ön dişlerden, dil ucundan çıkanlar ve dudaktan okunanlar şeklinde yedi grupta verilmektedir.⁸⁷

Musab Süleyman'ın kitabında mahreç ve kısmen sıfatlar bilgisine yer verdiği görülmüştür. Her harfin ağız içerisinde nereden çıkaracağını gösteren bir resme yer verilmektedir. Resmin altında harfin Türkçe okunuşu yazılarak karşısına mahrecinin nasıl olacağına ilişkin açıklamaya yer verilmiştir. Mahreç açıklamalarında Türkçede ki şu harfe benzer gibi ifadeler yer almaktadır. Harflerin kalın, peltek ya da ince okunması gerektiği vurgusu her harf için yapılmamıştır. ط harfinin peltek olduğu

⁸⁷ Ünal, a.g.e., s. 6-9.

bilgisine yer verilmemiştir. خ, ط, ظ, ر, غ, ل, ش harflerinin Türkçe okunuşları hı, tı, zı, gayın, rı, lam ve şın şeklinde verilmiştir. د ve ذ harfleri için ince vurgusu yapılmış olmasına rağmen Türkçe okunuşları dal ve zal olarak verilmiştir.

Ali Haydar'ın kitabında mahreç ve sıfat bilgisine özel olarak yer verilmediği görülmektedir. Tablo halinde verilen harfler içerisinde peltek olan harflerin kırmızı renkle belirtildiği görülmektedir. Kitapta Türkçe okunuşları verilen harflerden خ harfinin hı, ط harfinin tı, ظ harfinin zı, س harfinin sın, ش harfinin şın ve ل harfinin de lam şeklinde verildiği görülmüştür.

Mehmet Türk'ün kitabında sıfatlar veya mahreçler konusuna ayrı bir başlık açılmamıştır. Tablo halinde verilen harflerin kalın olanları kırmızı renkte gösterilirken peltek olan harflerin yanlarına da peltek olduğu yazılmıştır. Peltek harflerden olan ظ harfinin yanına diğer peltek harfler gibi peltek olduğu yazılmamıştır. خ harfinin yanına parantez içerisinde hırıltılı olduğu yazılmıştır. İnce harflerden olan د ve ذ harflerinin Türkçe okunuşları dal ve zal olarak verilmiştir. Yine Türkçe okunuşları kalın harflerden ط harfinin tı, ظ harfinin zı şeklinde verilirken duruma göre kalın veya ince okunan ر harfinin Türkçe okunuşunun ise pek rastlanmayan bir şekilde re olarak verildiği görülmüştür.

Ahmet Gürtaş'ın kitabında da mahreç ve sıfatlar bilgisine yer verilmemiştir. Hı, tı, zı, ifadeleri kullanılmamış س ve ش harfleri ince olarak sin ve şın şeklinde yazılmış ancak diğer kitaplarda Türkçe okunuşlarının ince olarak gösterildiği bazı harfler kalın olarak verilmiştir. Kitapta pek çok harfin Türkçe okunuşlarının birbiriyle aynı yazıldığı, ince harflerin dahi a sesiyle verildiği görülmüştür. Doğru okunuşun ise hocadan öğrenilmesi gerektiği ifade edilmiştir. ب harfinin ba, ت ve ط harflerinin ikisinin de ta, ث harfinin sa, د ve ذ harflerinin dal ve zal, ز harfinin zay, ف harfinin fa, ك ve ق harflerinin ikisinin de kaf, ل harfinin lam, ح, خ, ve ه harflerinin üçünün de ha şeklinde yazıldığı görülmüştür.

Kasım Yaylanın kitabında harflerin mahreç bilgisine özel olarak yer verilmiştir. Hatta harflerin mahreçlerini, sıfatlarının da fark edilmesini sağlayacak ifadelerle anlatıldığı görülmektedir. Ancak kitapta bütün kelimelerin Türkçe okunuşlarının da verilmesi dikkat çeken bir husustur. Sefa yayınlarından çıkan Davut

Kaya'nın kitabında da Kasım Yayla'nın kitabındaki gibi bir uygulama olduğu görülmektedir. Harflerin mahreçleri bilgisine ayrıntılı olarak yer verilmiş ancak kelime örneklerinin tamamının Türkçe okunuşlarına da yer verilmiştir.

Âdem Karataş'ın kitabında harflerin mahreç bilgisine ayrıntılı olarak yer verilmediği fakat harfleri ince, kalın, peltek ve yarı kalın olmak üzere dörde ayırarak verdiği görülmektedir. Diğer Elifba kitaplarında pek rastlanmayan yarı kalın harfler başlığı altında ح, ع ve ر harfleri verilmiştir.

Muhammed Ali Ensari'nin kitabında harflerin mahreçleri bilgisine ayrıntılı olarak yer verilmese de bazı bilgilerin verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Harflerin verildiği tabloda kalın olan harflerin koyu mavi renkle yazılması harflerin mahreçlerine yönelik bir vurgudur. ع ve ح harflerinin daha açık tonda bir maviyle gösterilmesi bu harflerin farklı okunması gerektiğine dikkat çekmek içindir. Aynı şekilde ر harfinin koyu mavi renkle yazılması, üzerine konan üstün ve ötre hareketlerinden bu harfin üstünlü ve ötreli iken kalın okunması gerektiğine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır.

Davut Kaya'nın Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan kitabında da diğer kitabında ki gibi harflerin mahreçleri bilgisine ayrı bir başlık açılmıştır. Bu kitapta diğer kitaptan farklı olarak harflerin mahreçleriyle ilgili bir görsele de yer verilmiştir. Faruk Salman ve arkadaşlarının kitabında mahreçler veya sıfatlar bilgisine yer verilmemiştir ancak kitapla birlikte verilen CD'den doğru okunuşun öğrenilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabında harflerin mahreçlerine veya sıfatlarına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak harflerin yanlarına Türkçe okunuşları yazılmıştır. خ harfi hı, د harfi dal, ر harfi rı, ش harfi şın, ط harfi tı, ظ harfi zı ve ل harfi de lam olarak yazılmıştır. Şimdiye kadar diğer kitaplarda ra ve re şeklinde yazıldığı görülen ر harfinin bu kitapta "rı" olarak yazılması dikkat çekmektedir.

Tablo 10: Harflerin Mahreçlerini Tanıtması Bakımından Elifbalar

Harflerin Mahreçlerini Tanıtması Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Harflerin Mahreçleri Bilgisine Yer Verenler	2	4
Harflerin Mahreçleri Bilgisine Yer Vermeyenler	9	6
Harflerin Mahreçlerini Tanıtırken Görsele Yer Verenler	1	2
Harflerin İsimlerini Türkçe İfade ile Verirken Mahrecini Yanlış Verenler (kalın harfleri ince yazmak, ince harfleri kalın yazmak, peltek harflerin peltek olduğunu belirtmemek gibi)	5	6

Tablo 10'a göre çocuklara yönelik iki, yetişkinlere yönelik dört kitapta mahreç bilgisine yer verilmiştir. Diğer on beş Elifba da mahreç bilgisi verilmemiştir. Mahreç bilgisine yer veren çocuklara yönelik iki kitaptan birinde görsele yer verilirken, yetişkinlere yönelik dört kitaptan ikisinde görsele yer verilmiştir. Çocuklara yönelik on bir kitaptan beşinde mahreç bilgisiyle ilgili yanlış ifadeler yer alırken, yetişkinlere yönelik on kitaptan altısında yanlış ifadeler bulunmaktadır.

2.2.3. Türkçe İfadelere Yer Vermesi Bakımından Elifbalar:

Kur'an harflerinin mahreçlerini Arap dili fonetiğine uygun seslendirmek gerekir. Kur'an harflerini Türkçe fonetiğine göre seslendirmek doğru değildir. Bu bağlamda harfleri tanıtırken Türkçe ifadelere başvurmak, harfleri Türkçe kelimelerle eşleştirmek, mahreçleri yanlış okumaya sebep olur. Harflerin mahreçlerinin seslendirilmesinde Türkçe ifadelere başvurmak, Elifbaların daha önce Türkçe öğretiminde kullanılmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Ülkemizde Kur'an Elifbalarının dışında Yasin kitapları adı altında Kur'an okumayı bilmeyenler için surelerin Türkçe okunuşları verilmektedir. Ayetlerin okunuşlarının Türkçe verilmesi,

mahreç ve sıfatlardan yoksun bir okuma meydana getireceğinden lahn-i celi derecesinde hatalar ortaya çıkaracaktır. Elifbaların birçoğunun harflerin tanıtımında, seslendirilmesinde, örnek kelimelerin veya ayetlerin okunuşunda Türkçe ifadeler başvurduğu görülmüştür. Bu başlık altında Elifbalar Türkçe ifadeler bakımından incelenecektir.

Açık, ses temelli hazırlamış olduğu kitabında mahreçler, harflerin tanıtımı, örnek kelime veya ayetlerin okunuşunda Türkçe ifadeler yer vermemiştir. Aras, hazırlamış olduğu kitabında harflerin tanıtımında Türkçe ifadeler yer vermiştir. Her harfi bir varlıkla eşleştirerek eşleştirdiği varlığın ilk hecesi gibi söylenmesini sağlamıştır.⁸⁸

Çavuşoğlu ve arkadaşı, harflerin öğretilmesinde veya örneklerin seslendirilmesinde Türkçe ifadeler başvurmamış olmakla birlikte kitabın sonunda verilen duaların başlıklarını Türkçe ifadelerle vermiştir. Ayrıca kitapta konu başlıklarının tamamı Osmanlıca verilmiştir. Ensari'nin hazırladığı kitap Türkçe ifadeler yer vermektedir. Özellikle harfler tanıtılırken her harf Türkçe bir kelimeyle eşleştirilerek verilmiştir. Harflerin tamamının isimleri Türkçe okunuşuyla verilmektedir. Özgül, kitabında Türkçe ifadeler yer vermektedir. Harfler tanıtılırken eşleştirilen varlıkların ilk hecelerinin harflerin mahreci olarak verildiği görülmektedir.

Paksu hazırladığı kitabın başından sonuna kadar Türkçe ifadeler yer vermiştir. Hatta kitabın sonunda “Türkçe Okunuşlar” başlığıyla kitap boyunca verilen örneklerin Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir. Böylece okunamayan örnek kelimeler arkadaki sayfadan bulunarak Türkçe ifadesiyle okunabilir olmaktadır. Turan ve arkadaşı hazırladığı kitapta Türkçe ifadeler yer vermektedir. Harflerin tanıtımı konusunda harfler varlıklarla eşleştirilerek tanıtılmaktadır.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta Türkçe ifadeler yer verilmemekle birlikte bütün harfler bir varlıkla eşleştirilerek tanıtılmakta bu durum da yine Türkçe ifadelerden yazıyla değil görsel olarak faydalandığı görülmektedir.

⁸⁸ Açık, a.g.e., s. 1-2.

Uysal hazırladığı kitapta Türkçe ifadelere çokça yer vermektedir. Harflerin tanıtımında ve seslendirilmesinde Türkçe ifadeler kitapta yer almaktadır.

Ünal ve arkadaşları hazırladıkları kitapta harfleri tanıtırken Türkçe ifadelere yer vermiştir. Dikkat çeken önemli bir husus da mahreç bilgisine tek yer veren bu kitabın, harflerin mahreçlerini tanıtırken Türkçe ifadelere yer vermiş olmasıdır. Mahreç bilgisi verilen sayfalarda harflerin Türkçe okunuşları yanlarına yazılmıştır. Musab Süleyman kitabında Türkçe ifadelere yer vermektedir.

Âdem Karataş'ın, Süleyman Hilmi Tunahan'ın, Muhammed Ali Ensari'nin, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan Davut Kaya'nın, Faruk Salman ve arkadaşlarının yazdıkları kitaplarda Türkçe ifadelere yer verilmemiştir. Ali Haydar'ın, Ahmet Gürtaş'ın ve Mehmet Türk'ün hazırlamış olduğu kitaplarda ise Türkçe ifadelere yer verilmiş, harfler toplu halde gösterilirken Türkçe okunuşları da altlarına ya da karşılıklarına yazılmıştır. Kasım Yayla'nın ve Sefa yayınlarından çıkan Davut Kaya'nın kitaplarında da Türkçe ifadeler yer verilmiştir. Bu kitaplarda sadece harflerin Türkçe okunuşlarına değil verilen örnek kelimelerin tamamının da Türkçe okunuşlarına yer verilmiştir.

Tablo 11: Türkçe İfadelere Yer Vermesi Bakımından Elifbalar

Türkçe İfadelere Yer Vermesi Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Türkçe İfadelere Yer Verenler	6	6
Türkçe İfadelere Yer Vermeyenler	5	4

Tablo 11'e göre çocuklara yönelik on bir kitabın altı tanesi Türkçe ifadelere yer vermiştir. Yetişkinlere yönelik on kitabın da altı tanesi Türkçe ifadelere yer vermiştir. Türkçe ifadelere yer verenlerin sayısı, Türkçe ifadelere yer vermeyenlere göre daha fazladır.

2.2.4. Harf Sayısı Bakımından Elifbalar

ﻻ;ﻝveﻝharflerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Kur'an harflerinin öğretiminde ﻻ'ın bir harf olup olmadığı tartışmalı bir durumdur. Elifba cüzlerinin bazıları ﻻ'ı Kur'an harflerine dâhil etmiş bazıları ise dâhil etmemiştir. Bazı Elifba cüzleri de ﻻ'ın ﻝ ve ﻝ harflerinin birleşmesinden meydana geldiği ifadesine yer verdiği halde harflere dâhil etmiştir. Bu durumda bazı Elifba cüzleri Kur'an harflerini 29 adet, bazıları ise 28 adet olarak vermektedir. Bu bağlamda adları verilen Elifba cüzlerinde harf sayıları incelenecektir.

Açık ve Çavuşoğlu ve arkadaşı kitaplarında harf sayısını ﻻ'ı dâhil etmeyerek 28 adet olarak göstermiştir. Aras, Ensari, Özgül, Paksu, Turan ve arkadaşı, Türkmen ve arkadaşları, Ünal ve arkadaşları, Uysal ve Musab Süleyman kitaplarında ﻻ'ı harflere dâhil etmiş ve harfleri 29 adet olarak vermiştir.

Büyüklerle yönelik Elifba hazırlayan Âdem Karataş, Süleyman Hilmi Tunahan, Muhammed Ali Ensari, Ali Haydar, Mehmet Türk, Kasım Yayla, Faruk Salman ve arkadaşları kitaplarında ﻻ'ı dâhil ederek Kur'an harflerini 29 adet olarak vermiştir. Ahmet Gürtaş kitabında Kur'an harflerine ﻻ'ı dâhil etmeyerek 28 adet olarak vermiştir

Bunların içerisinde çocuklara yönelik Elifba hazırlayan Ömer Faruk Paksu ve yetişkinlere yönelik Elifba hazırlayan Davut Kaya, harfleri 29 adet olarak göstermiş ve ﻻ'ın müstakil bir harf olmadığı notunu düşmüşlerdir.

Tablo 12: Harf Sayısı Bakımından Elifbalar

Harf Sayısı Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
29 Harf(ﻻdahil)	9	9
28 Harf (ﻻ hariç)	2	1

Tablo 12'ye göre toplamda yirmi bir Elifba kitabının üç tanesi hariç tamamı Kur'an harflerini yirmi dokuz adet olarak vermiştir. Bunlardan dokuz tanesi

çocuklara yönelik, dokuz tanesi de yetişkinlere yönelik Elifba kitabıdır. Yetişkinlere yönelik bir kitap, çocuklara yönelik iki kitap Kur'an harflerini yirmi sekiz adet vermiştir.

2.2.5. Örneklerin Miktarı Bakımından Elifbalar

Pek çok konuda olduğu gibi Kur'an öğretiminde de tekrar çok önemlidir. Kur'an okumayı yeni öğrenen birinin öğrendiği konuyu pekiştirmesi açısından yeter miktarda örnek kelimelerle tekrar etmeye ihtiyacı vardır. Örnek kelimelerin ne hafızada tutmayı zorlaştıracak kadar az olmaması ne de öğrenciyi sıkacak kadar çok olmaması gerekmektedir. Bu başlıkta adları verilen Elifba cüzleri örnek miktarı bakımından incelenecektir.

Açık hazırladığı kitabı bölümler halinde hazırlamıştır. Her bölüm belli sayıda harf içermektedir. Aynı gruptaki harfler ve önceki gruptaki harfler birbirleriyle hece ve kelimeler oluşturacak şekilde hazırlanmıştır. Bu sebeple her harfe özel kendi içerisinde birkaç satır tekrar hecesi oluşturulmuştur. Ayrıca her bölümde yarım ya da tam sayfa örnek kelimelere yer verilmiştir. Aras, kitabında verdiği konu başlıkları için konuların zorluk derecesine göre yarım, tam ya da iki sayfa kadar örnek kelimeye yer vermektedir.

Çavuşoğlu kitabında verdiği konular için bir tam sayfa örneğe yer vermektedir. Cezm ve şedde gibi pratiğe daha fazla ihtiyaç duyulan konularda örnek miktarı üç hatta dört sayfaya kadar çıkarılmıştır. Ensari'nin çocuklara yönelik hazırlamış olduğu kitapta verilen örnekler, konulara göre farklılık göstermektedir. İlk konularda örnek miktarı yarım ya da tam sayfa verilmişken ilerleyen konularda örnek miktarı bir iki satıra kadar düşmüştür. Ancak konuların zorluk dereceleri düşünüldüğünde verilen örneklerin yeter miktarda olduğu görülmektedir.

Özgül'ün kitabında konulara göre verilen örnek kelimelerin farklılık gösterdiği görülmektedir. Özellikle harekeler, uzatma harfleri, şedde, cezm gibi konularda bütün harfler bu işaretlerle gösterilmiş ardından karışık örnek kelimelere yer verilmiştir. Dolayısıyla konulara göre örneklerin miktarı yeter düzeydedir.

Paksu'nun hazırladığı kitapta harflerin birleşmesini göstermek maksadıyla her harf için üç örnek kelime verilmektedir. Cezm ve şedde konularında ise her harf tek tek cezme ve şedde ile gösterilmek yerine iki harfle başlayan kolaydan zora doğru kelime örneklerine yer verilmiştir. Tenvin konusunda ise harfler tek tek tenvinle gösterilmiş ve bunun haricinde konuyla ilgili üç sayfa örnek kelimeye yer verilmiştir. Diğer konularda da birer tam sayfa örnek kelimeye yer verildiğini görülmüştür. Konulara göre farklılık gösteren kitapta yeter miktarda örnek kelimeye yer verildiği görülmektedir.

Turan ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta her konuyla ilgili bolca örnek kelimeye yer verilmiştir. Konuların zorluk derecesine göre örnek miktarı değişmektedir. Verilen örnek kelimeler üç, dört ve beş harfli şeklinde kolaydan zora doğru verilmektedir. Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta örnekler konulara göre farklılık göstermektedir. Harfler tek tek hareketlerle gösterildikten sonra karışık olarak bir sayfa daha verilmiş ve sonra üç sayfa kelime örneklerine yer verilmiştir. Med harfleri, cezme, şedde ve tenvin konuları için de hareketlerdeki gibi tek tek gösterilmiş ve kelime şeklinde bolca örnek kelime verilmiştir. İlerleyen konularda ise örnek kelime sayısı azaltılmıştır.

Uysal hazırladığı kitabında her konu için en az üç satır ve dört sütun olacak şekilde örnek kelime hazırlamıştır. Örnek kelimeler konular arasında farklılık göstermektedir. Konuların zorluğuna göre örnek miktarı da çoğaltılmış ya da azaltılmıştır. Cezme konusunda verilen örnek kelimelerin çok az olduğu görülmektedir. Konu başlığının altında sadece iki heceli kelimelerden oluşan üç satır örneğe yer verilmiştir. Şedde konusunda da uzun kelime örneklerine yer vermediği görülmektedir. Ayrıca örnek kelimelerin dağılık verildiği görülmektedir. Bir konu başlığının altında verilecek örnek kelime tamamlanınca sayfada kalan yere önceki konularla ilgili örnek kelimelere yer verilmektedir.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta her harf konu başlığına göre bütün işaretlerle tek tek gösterildikten sonra kolaydan zora doğru kelime örneklerine yer vermektedir. Her konuyla ilgili iki sayfa kadar örnek verilmektedir. Son konularda örnek miktarı azaltılmıştır. Bu anlamda örnekler pekiştirmek için yeterli miktardadır. Musab Süleyman kitabında her konu için sadece bir adet kelime örneğine yer

vermektedir. Özellikle küçük yaş gruplarına yönelik bir kitap olduğu düşünülünce örnek miktarı oldukça yetersizdir.

Ali Haydar'ın kitabında bir kaç konu hariç örneklerin miktarı bir ya da iki sayfa olarak verilmektedir. Hiç örnek verilmeyen konularda bulunmaktadır. Mehmet Türk'ün kitabında konulara verilen örneklerin miktarı yarım ya da bir sayfa şeklindedir. Konuların bitiminde bütün konuları içine alabilecek kısa ayet örneklerine yer verilmiştir.

Ahmet Gürtaş'ın kitabında her konuya bir sayfa ayrılmış ve her konu için ayrılan sayfada konuyla ilgili örnek kelimelere yer verilmiştir. Harflerin bitişmesi ile ilgili konu, pek çok konudan sonraya bırakılmış ve bu konuyla ilgili kolaydan zora doğru dört sayfa kadar örnek kelimelere yer verilmiştir. Kasım Yayla'nın kitabında konu başlıklarının altında yarım sayfa kadar örnek kelime verilmiştir. Bazı konu başlıklarına müstakil olarak yer verilmemiş, başka konularla ortak beş sayfa kadar örnek kelimeye yer verilmiştir. Âdem Karataş'ın kitabında örneklerin miktarları konu başlıklarına göre farklılık göstermektedir. Anlaşılmasının kolay olacağı düşünülen konularda örnek kelime az verilirken anlaşılmasının zaman alacağı düşünülen konularda ise yarım ya da tam sayfa kadar örnek kelimeye yer verilmiştir. Lafzatullah konusunda üç satır örnek kelimeye yer verilirken, cezm ve şedde konusunda tam sayfa örnek kelimeye yer verilmiştir.

Muhammed Ali Ensari'nin yetişkinlere yönelik kitabında örneklerin miktarı farklılık göstermektedir. Harekeler ve med harfleri konusunda örneklerin miktarı bir sayfa kadar kitapta yer alırken sadece iki ya da üç satır kadar örnek verilen konularda bulunmaktadır. Özellikle cezm ve şedde konuları için verilen örnek kelimeler üç satır, kısa med ve Lafzatullah konuları için verilen örnek kelime sayısı beştir. Bu konular için verilen örnek miktarları tekrar bakımından oldukça yetersizdir. Davut Kaya'nın Sefa yayınlarından çıkan kitabında harfler, harekelerle tek tek verilmiş böylece bütün harfler hareke ile tekrar ettirilmiştir. Bu tekrar sayfalarından sonra konuyla ilgili kelime örneklerine bir sayfa kadar yer verilmiştir. Ancak tecvid bölümünde anlatılan uzatma harfleri, kısa med, uzun med, Lafzatullah konuları için verilen örnekler bir ya da iki satır kadar verilmiştir. Bu örnek miktarı pekiştirme açısından yetersiz kalabilir. Davut Kaya'nın Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından

çıkan kitabında verilen örnek miktarı tekrar ve pekiştirme açısından bakıldığında yeter düzeyde görülmektedir. Bu kitapta tecvid bölümünde anlatılan uzatma harfleri, kısa med, uzun med, Lafzatullah konuları için Sefa yayınlarından çıkan kitabına göre örnek miktarına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta tenvin işareti hariç diğer işaretlerle harflerin okunuşu tek tek gösterilmektedir. Bu uygulama, harflerin işaretlerle okunuşlarına alışkanlık kazandırma açısından önemlidir. Bu uygulamadan sonra konuların zorluk derecesine göre bir ya da iki sayfa örnek kelimeye yer verildiği görülmektedir. Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabında harflerden hareketlerle kelime türetme şeklinde bir öğretme yöntemi takip edildiğinden sadece üretilen kelimeler yer almaktadır. Ayrıca bu türetilen kelimeler, belli işaretleri içermekte ve her işaretle yazılı örnek kelime yer almamaktadır. Bu nedenle örnek kelime miktarı yeter düzeyde verilmemiştir.

Tablo 13: Örneklerin Miktarı Bakımından Elifbalar

Örneklerin Miktarı Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Örneklerin Miktarı Yeter Düzeyde Olanlar	9	5
Örneklerin Miktarı Yeter Düzeyde Olmayanlar (örnekleri bir adet veya birkaç satır olarak verenler)	2	5

Tablo 13'e göre çocuklara yönelik dokuz kitapta örnek kelime miktarı yeter düzeyde iken, yetişkinlere yönelik kitapların beşinde örnek kelime miktarı yeter düzeydedir. Çocuklara yönelik iki, yetişkinlere yönelik beş kitapta örnek kelime miktarının yeter düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Bu tabloya göre çocuklara yönelik tekrarın daha çok önemsendiği, yetişkinlere yönelik tekrarın ise daha az önemsendiği sonucuna ulaşılabilir.

2.2.6. Örneklerin Kur'an'dan Olması Bakımından Elifbalar

Kur'an öğretiminde verilen örneklerin Kur'an'dan olması önemlidir. Bazı Elifba cüzlerinde verilen örnekler Türkçe kelimelere benzetilmeye çalışılmakta ve yazarları tarafından bu durumun öğrencinin dikkatini ve motivasyonunu artıracak ifade edilmektedir. Bazı Elifba cüzlerinde anlamsız kelime ve hece örneklerine rastlanmaktadır. Örnek kelimeler Kur'an'dan seçildiği takdirde dil bu kelimelere alışacak ve Kur'an okumaya geçtiğinde zorlanmayacaktır. Bu bağlamda bu başlık altında verilen örneklerin Kur'an'dan olup olmadığına bakılacaktır.

Açık hazırladığı kitabında örneklerin Kur'an'dan seçildiğine özellikle vurgu yapmaktadır. Aras'ın kitabında Kur'an'dan örneklere yer verildiği gibi Arap harfleriyle yazılan ama Türkçe olan kelimelere de çokça yer vermektedir. Hatta yazar kitabının arka kapağında bu kelimelerin öğrencilerin ilgilerini arttırdığını gözlemlediklerini açıkça ifade etmektedir. Ancak bu örnek kelimeler öğrencilerin daha sonra Kur'an'a geçtiklerinde ayetlerdeki kelimeleri Türkçe kelimelere benzetmeye çalışarak okuma eğilimi göstermeleri söz konusu olabilir. Kitapta anlamsız kelimelere de rastlanmaktadır.⁸⁹

Çavuşoğlu'nun kitabında örnek kelimelerin Kur'an'dan seçildiği görülmüştür. Hatta ilerleyen konularda verilen örnek kelimelerin surelerde geçen ayetlerin birer parçası olduğu görülmektedir. Ensari'nin kitabında verilen örneklerin anlamlı kelimeler ve Kur'an'dan seçilen kelimeler olduğu görülmüştür.

Özgül'ün kitabında örneklerin Kur'an'dan olmasına özen gösterilmiştir. Örnek kelimelerin yer aldığı sayfa sonlarında ayetlerdeki kelime ve kelime gruplarına yer verilmektedir. Böylece öğrencilerin Kur'an okumaya geçtiklerinde aynı ifadelerle rastlamaları sağlanmıştır. Hatta ayetlerden verilen örneklerin mahreçleri birbirine yakın harflerden oluşan ve zor okunan kelimeler olması, daha uzun ve Kur'an'da sonlarda yer alan surelerden tercih edilmiş olması da dikkat çeken bir husustur.

⁸⁹ Aras, a.g.e., s. 9.

Turan ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta Kur'an'dan örneklere yer verilmektedir. İki harfli hecelerde “bir, biz, beş” gibi Türkçe kelimelere yer verilmiş olsa da daha uzun kelimelerde Kur'an'dan örnekler tercih edilmektedir. Türkmen ve arkadaşları kitaplarında verilen örnek kelimelerin Kur'an'dan olmasına özen göstermişlerdir. Kitapta Türkçe kelimelere rastlanmamaktadır. Uysal'ın ve Ünal ve arkadaşlarının kitaplarında da seçilen örneklerin Kur'an'dan olduğu görülmektedir. Musab Süleyman'ın kitabında kullanılan örneklerin Kur'an'da var olan kelimelerden olduğu görülmüştür.

Yetişkinlere yönelik Elifbalar içerisinde Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabı hariç, verilen örneklerin, özellikle ilerleyen konularda Kur'an'dan olmasına dikkat edildiği görülmektedir. Süleyman Hilmi Tunahan'ın kitabında ise aynı gruptaki harflerle Kur'an'dan olmayan anlamsız kelimeler türetildiği pekiştirmenin bu şekilde amaçlandığı görülmüştür. Kur'an'dan kelime örneği vermeyen tek Elifba kitabı bu kitaptır.

Tablo 14: Örneklerin Kur'an'dan Olması Bakımından Elifbalar

Örneklerin Kur'an'dan Olması Bakımından	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Örnekleri Kur'an'dan Verenler	5	3
İçerisinde Kur'an'dan Olmayan Örnek Bulunduranlar	6	7

Tablo 14'e göre çocuklara yönelik Elifbaların beş tanesinin, yetişkinlere yönelik Elifbaların üç tanesinin örneklerini sadece Kur'an'dan seçmeye özen gösterdikleri gözlenmiştir. Çocuklara yönelik Elifbaların altı tanesinde, yetişkinlere yönelik Elifbaların yedi tanesinde Kur'an'dan olmayan kelime örneklerine de yer verildiği görülmektedir.

2.2.7. Konu Geçişlerinin Uygunluğu Bakımından Elifbalar

Öğretim yöntemlerinde kolaydan zora doğru bir sıra takip etmek öğrenmeyi kolaylaştıran bir durumdur. Bu bakımdan Kur'an öğretiminde de önce öğrenilmesi gereken bir konunun arkaya bırakılması hem öğrenmeyi zorlaştıracak hem de yavaşlatacaktır. Elifba cüzlerinin konu başlıklarında bir birliktelik söz konusu değildir. Her Elifba kitabında konu başlıkları farklı bir sıralamayla verilmektedir. Bazen bu farklılık, konular arası geçişlerde uyumsuzluk ortaya çıkarmaktadır. Harflerin birleştirilmesi öğretilmeden birleşik yazılan kelime örneklerine geçilmesi konu geçişleri bakımından uygun değildir.

Elifba cüzlerinde dikkat çeken bir diğer önemli husus med harflerinin nerede verildiği hususudur. Neredeyse her kitapta med harfleri farklı bir yerde tanıtılmaktadır. Med harflerinin hareketlerle birlikte veya hareketlerden hemen sonra verilmesi öğrencilerin uzatmalar konusunda yanlışlar yapmalarına neden olabilmektedir. Uzatmaları öğrenen öğrencinin her kelimeyi uzatarak okumaya başladığı ve yeni konuları öğrenirken zorluk yaşadığı görülmektedir. Tenvin konusu, uzatma harfleri konusundan önce verildiğinde, iki üstünlü kelimelerdeki elifin neden kelimenin sonunda yer aldığını öğrencilere açıklamak zorlaşmaktadır. şedde ve cezm konularının arasına başka bir konunun girmesi de şeddeyi öğretirken zorluklar yaşanmasına neden olabilmektedir. Genellikle Elifba cüzlerinde birbirini takip eden bu iki konudan şeddenin öğretiminde şeddeli kelimenin açılımını vererek yazmak cezm konusunu hatırlattığından öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ancak bazen bu iki konu arasında başka konular verilmekte ve bu nedenle şedde konusunun öğretilmesi zorlaşmaktadır.

Elifba kitaplarında bazı konular hiç verilmeden Kur'an'a geçiş yapmak da sıkıntı oluşturmaktadır. Elif-lam takısını, huruf-u mukattaayı veya duruşları öğrenmeden Kur'an'a geçen bir öğrenci bu kelimelerle, harflerle veya duraklarla karşılaşınca zorlanmaktadır. Bu başlıkta adları verilen cüzler konu geçişleri bakımından incelenecektir.

Açık'ın hazırladığı kitap, ses temelli hazırlandığı için konular arası geçişten bahsedilemez. Yazar bütün harfleri gruplar halinde ve sırayla bütün işaretlerle vermektedir. Bu sıralamada cezm, hareke, uzatma, tenvin ve şedde sıralaması takip edilmiştir. Kitapta henüz verilmeyen harf, örnek kelimelerde kullanılmamaktadır.

Aras'ın kitabında ilk konular, harf tanıtımı, harekeler ve ilgili örnek kelimeler, cezm ve ilgili örnek kelimeler, şedde ve ilgili örnek kelimeler şeklinde verilmiştir. Harekeler, üstün, esre, ötre sıralamasıyla verilmemiş ötre esreden önce verilmiştir. Şedde konusunu med harfleri, asar ve çeker konuları takip etmektedir. Tenvin konusu uzatmalardan sonra verilmektedir. Med harfleri, asar-çeker konularıyla yine bir uzatma konusu olan uzun med konularının arasına tenvin konusu girmiştir. Kitap uzun med, duraklar ve Lafzatullah konusuyla bitirilmektedir. Lafzatullah konusu duraklardan sonraya bırakılmıştır. Duraklar konusunda verilen örneklerin içinde elif-lam takılı örnekler bulunmaktadır. Ancak böyle bir konuya yer verilmemiştir. Ayrıca zamir, elif yerine kullanılan ye ve vav gibi konulara da yer verilmeyen kitapta, surelerden örnek ayetler verilmektedir. Ayetlerde, verilmeyen bu konulara ilişkin kelimeler bulunmaktadır. Dolayısıyla konu geçişleri bakımından eksik konular sebebiyle Kur'an'a geçişte öğrencilerin yetersiz kalma durumları ortaya çıkacaktır.

Çavuşoğlu'nun kitabında harfler ve harflerin başta, ortada, sonda halleri en başta tanıtılan konulardır. Bu kitapta med harfleri harekelerin aralarına yerleştirilmiştir. Üstün harekeden sonra med harfi ى, esre harekeden sonra med harfi ى, ötre harekeden sonra med harfi ى verilmiştir. Bu konuları sırasıyla cezm, şedde ve tenvin izlemektedir. Tenvin konusu tamamlandıktan sonra uzatma işaretlerinden asar-çeker, uzun med ve huruf-u mukattaa konuları arka arkaya verilmiştir. Huruf-u mukattaa konusu Elifbalarda genellikle en sonda verilen bir konu olmakla birlikte bu kitapta zamir, hemze ve elif-lam takısı konularından önce verilmiştir. Lafzatullah konusu duraklar konusundan sonra en son konu olarak verilmektedir. Elif-lam takısı öğretilmeden uzatma işaretleri konusunda elif-lam takılı örnekler yer vermek, Lafzatullah öğretilmeden elif-lam takısı konusunda Lafzatullahın yer aldığı örnek kelimelere yer vermek konu geçişleri bakımından uygun değildir.

Ensari'nin küçüklere yönelik kitabında da Çavuşoğlu'nun kitabındaki gibi med harflerinin hareketlerle birlikte tanıtıldığı görülmektedir. Üstün harekeden sonra med harfi, esre harekeden sonra med harfi, ötre harekeden sonra med harfi verilmiştir. Konu geçişleri bakımından kitapta dikkat çeken bir husus, birbirine yakın olduğu düşünülen konu başlıklarının birlikte verilmesidir. Mesela cezm ve şedde konu başlıkları beraber verilmiştir. Aynı şekilde uzun med ve çeker konu başlığı birlikte verilmektedir. Yuvarlak ve okunmayan ve harfleri konusu da kitapta med konularından sonra birlikte verilen iki konudur. Bu konu başlıklarının altında verilen örnek kelimelerde zamir ve elif-lam takısı konularıyla alakalı örnekler görülmektedir. Bu konulardan sonra zamir ve Lafzatullah konuları birlikte verilmektedir. Önceki konularda örnekleri görülen elif-lam takısı konusu, kitapta en sonda yer verilen bir konu başlığıdır. Zamir ve Lafzatullah konularının birlikte verilmesinden sonra tenvin konu başlığına yer verilmektedir. Görüldüğü gibi diğer Elifbalara göre bu kitapta tenvin konu başlığı çok arkalara bırakılan bir konu olmuştur. Okunmayan elif, med-kasr, huruf-u mukattaa konuları da birlikte verilen konular arasındadır. Birlikte verilen konu başlıklarının aynı anda öğretilmesinin öğretimi kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Okunmayan vav ve ye konu başlığı ile okunmayan elif konu başlığının arka arkaya ya da birlikte verilmemesi de dikkat çekmektedir.

Özgül'ün kitabında harfler tek tek tanıtılmaktadır. Her harf tanıtıldıktan sonra “öğrendiklerimizi uygulayalım” ve “eşleştirelim” çalışmalarında çeşitli konu başlıklarından kelime örneklerine yer verilmektedir. Öğrencilerden bu kelimelerin içerisinden, tanıtılan harflerin bulunması istenmektedir. Harflerin kelime içerisinde de tanınmasını sağlayacak olan bu uygulama olumlu olmakla birlikte beş yaş ve üzeri için hazırlanmış öğrencilerin kafalarını karıştıracak bir uygulama haline gelebilir. Çok büyük puntolarla tanıtılan harfin, işaretlerin çoğunu içeren ve oldukça küçük puntolarla yazılmış kelimelerden bulunmasını istemek bu yaş grubundaki öğrenciler için zor olabilmektedir. Harf tanıtımı bittikten sonra hareketler, cezm, şedde, uzatma harfleri ve tenvin konuları bu sırayla verilmektedir. Bu konuların ardından “öğrendiğimizi uygulayalım” konu başlığı içerisinde tanıtımı yapılmamış pek çok konu örneklerine yer verildiği görülmektedir. Özellikle küçük yaş grubuna hitap eden

bir kitap için böyle hızlı bir geçiş uygun olmamaktadır. Zamir, huruf-u mukattaa, uzun med, duraklar gibi pek çok konu kitapta hiç anlatılmamıştır. Öğrenci Kur'an'dan okumaya geçtiğinde bu anlatılmayan konularla ilgili kelimelerle karşılaştığında uygulama sıkıntısı yaşaması gayet tabii olacaktır.

Paksu'nun kitabında da konu geçişleri farklılık göstermektedir. Önce harfler sonra harekeler daha sonra birleştirmeler verilmektedir. Öğrenci önce harekelerle okumaya alıştırmakta daha sonra birleştirmeler gösterilmektedir. Birleştirmelerin hareke konusundan sonraya bırakılması bazı öğrenciler için ciddi sorunlar oluşturabiliyor. Bu sorun genellikle konularda ne kadar ileriye gidilirse gidilsin özellikle noktalı harfleri karıştırmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitapta cezme, şedde ve tenvin konuları arka arkaya verilmektedir. Med harfleri konusu tenvin konusundan sonraya bırakılmaktadır. Med harfleri konusunun arkasından çeker, zamir ve uzun med konu başlıklarına yer verilmektedir. Bu kitapta da Ensari'nin kitabında olduğu gibi asar ifadesine yer verilmemiş onun yerine çeker(kısa med) konu başlığı kullanılmıştır. Med harflerinin arkasından med işaretlerine yer verilirken araya zamir konusunun girmesi dikkat çekmektedir. Oysa bu konular arka arkaya öğretilip daha sonra zamir konusuna yer verilebilirdi. Uzatma konularından olan med ve kasr, huruf-u mukattaa konuları, uzun med konusundan sonra verilmektedir. Uzatmalarla ilgili olan konu başlıkları bitirildikten sonra elif-lam takısı konusu, kameri harfler ve şemsi harfler başlıklarıyla verilmektedir. Lafzatullah ve duruşlar konu başlıklarıyla beraber konular tamamlanmaktadır.

Turan ve arkadaşlarının hazırladıkları setin birinci kitabında harfler ve harflerin başta, ortada ve sonda halleri birlikte verilmektedir. Setin ikinci kitabı harekeler konusuyla başlamaktadır. Ancak harfler ve birleşme halleri setin birinci kitabında öğretildiği halde ikinci kitapta harekeler tanıtılırken bütün harflerin yalın hallerinin yazı çalışmasıyla tekrar ettirilmesi geriye dönüş olmaktadır. Harekeler konusundan sonra cezme, şedde, med harfleri ve tenvin konularına bu sırayla yer verilmektedir. Tenvin konu başlığını pek çok Elifba cüzünün yer vermediği hemze konu başlığı takip etmektedir. Bu konu başlığı Çavuşoğlu ve arkadaşının hazırladığı kitapta da görülmektedir. Hemze konu başlığından sonra bazı kitapların hiç yer vermediği asar konu başlığı çeker konu başlığıyla birlikte aynı sayfada ayrı başlıklar

olarak verilmektedir. Uzun med işareti bu konu başlıklarının arkasından verilmektedir. Zamir, elif-lam takısı, Lafzatullah, duraklar ve huruf-u mukattaa bu sırayla verilen son konulardır. Bu kitapta elif-lam takısı konusu, diğer kitaplara göre sonlara bırakılmamıştır.

Türkmen ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta konu geçişleri bakımından sorun oluşturan durum, harflerin birleşme halleri tanıtılmadan birleşik yazılan örnek kelimelere geçilmesidir. Kitapta harekeler ve med harfleri konuları bazı kitaplardaki gibi bir arada değil ayrı konu başlıkları halinde arka arkaya verilmektedir. Harekeler ve med harflerini, cezm, tenvin, şedde, konuları takip etmektedir. Bu konulardan sonra Allah lafzı konu başlığından başka bir konu başlığına yer verilmemektedir. Ancak kısa med işareti, zamir, huruf-u mukattaa ve elif-lam takısı konularının örneklerine bu sırayla birer sayfa yer verilmektedir.

Uysal'ın kitabında harflerin tanıtımından sonra başta, ortada, sonda halleri verilmiştir. Arkasından harekelerin ve cezm konusunun tanıtımına ve örneklerine geçilmiştir. Ancak birleşme halleri en başta gösterildiği halde örnek kelimeler ayrı yazılarak verilmiş ve bu örneklerden sonra “harflerin bitişik yazılışı” başlığıyla konuya dair örnek kelimelere yer verilmiştir. Bu durum tekrara ve başa dönmeye girmektedir. Bu konuların ardından med harfleri, tenvin, şedde, Allah lafzı, uzun med, harf-i medler, uzatan elif gibi okunmayan vav ve ye, okunmayan med ve kasr işaretleri, belirlilik takısı konularına bu sırayla yer verilmiştir. Görüldüğü üzere bu kitapta da şedde konusu hem uzatma harfleri hem de tenvin konusundan sonraya bırakılmıştır. Ayrıca Allah lafzı, harf-i medler ve belirlilik takısı gibi bazı konu başlıkları farklı kelimelerle verilmektedir. Ayrıca kitapta zamir, uzun med işareti, huruf-u mukattaa, kısa med işareti ve duraklar konularına yer verilmemiştir.

Ünal ve arkadaşlarının hazırladığı setin birinci kitabında harfler tanıtılmaktadır. Setin ikinci kitabında mahreçler konu başlığını harfler ve harflerin birleşme halleri takip etmektedir. Kitapta harekeler konusunun örnekleri hem birleşmiş hem de birleşmemiş olarak iki şekilde verilmektedir. Bu konuları uzatmalar konu başlığı takip etmektedir. Uzatmalar konu başlığını üstün (asar), esre (çeker) ve uzun med şeklinde ifade edilen konu başlıkları takip etmektedir. Harfler, harekeler ve uzatmalar konularını tenvin konusu takip etmekte, cezm ve şedde konuları ise bu

konulardan sonra verilmektedir. İncelenen kitaplar içerisinde cezm konusunun ertelenmesi ilk kez bu kitapta görülmektedir. Bu anlamda diğer kitaplardan ayrılmaktadır. Pek çok kitapta hareketlerden hemen sonra sadece med harfleri konusuna yer verilirken bu kitapta sadece med harfleri konusuna değil asar, çeker, uzun med gibi bütün uzatma konularına arka arkaya yer vermektedir. Aslında hareketlerden hemen sonra uzatma konularının hepsinin arka arkaya verilmesi aynı konunun kolaydan zora doğru ilerlemesi olarak faydalı gibi görünürken öte yandan zor kelimelere ulaştıktan sonra cezm ve şedde konularıyla birlikte yeniden iki harfli kelime örneklerine geçilmesi öğrencilerin bambaşka ve daha zor kelimelere geçiş yaptıklarını düşündürebilir. Ayrıca daha önce ifade edildiği üzere uzatmayı öğrenen öğrenciler daha sonraki konulardaki örnek kelimeleri uzatarak okumak gibi yanlış bir alışkanlık edinebilmekteler. Lafzattullah ve huruf-u mukattaa konularının, duraklar konusundan sonraya bırakılması ve zamir konu başlığının hiç işlenmemiş olması da bu kitaptaki dikkat çeken durumlardandır.

Musab Süleyman'ın kitabında konuların tamamı iki sayfada toplu bir şekilde ve tek bir örnekle verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğrenci bütün konularla aynı anda karşılaşacağı ve pekiştirmesini yapacağı kadar örnek bulamayacağı için konu geçişleri açısından uygun olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Ayrıca kitapta verilmeyen konularda bulunmaktadır.

Ali Haydar'ın kitabında harflerin tamamı hareketlerle ve tenvin işaretleriyle tek tek harf alıştırmaları başlığıyla verilmiştir. Daha sonra hareketlerle ilgili örnek kelimelere ve her harekeden sonra bir med harfinin örnek kelimelerine yer verilmiştir. Üstün hareke-^ا med harfi, esre hareke-^ع med harfi, ötre hareke-^و med harfi konularının örnek kelimeleri bittikten sonra cezm konusu verilmiş ve hemen arkasından iki ötre konusunun örneklerine yer verilmiştir. Burada dikkat çeken husus kitabın en başında harflerin hareketlerle ve tenvin işaretleriyle tek tek gösterilmesine rağmen tenvin kelime örneklerine pek çok konudan sonra yer verilmiş olmasıdır. Tenvin kelime örneklerinden önce araya med harfleri konusu ve cezm konusu girmektedir. Bu durum öğrencinin öğrendiği bir konuya geri dönmesini gerektirir. Ayrıca tenvin konusuna geçiş yapıldığında da iki ötre ile başlanmış ve iki ötreten sonra iki üstün ve iki esre konu başlıkları yerine şedde konusuna yer verilmiştir.

Genelde Elifba kitaplarında tenvin konularının arka arkaya verildiği ve iki üstünden başlandığı bilinmektedir. Uzun med konusuna Lafzatullah ve zamirden sonra yer verilmiş kısa med konusuna hiç yer verilmemiştir. Kısa med konu başlığına yer verilmediği halde zamir konusu içerisinde örneklerine yer verilmiştir. Elif-lam takısı konu başlığı kitapta başlık olarak yer almamış ancak kelime örneklerine çokça yer verilmiştir.

Mehmet Türk'ün kitabında harflerin birleşme halleri tablo halinde gösterilmiş ancak kelime örnekleriyle pekiştirilmemiştir. Harekeler konusundan sonra cezm konusuna yer verilirken cezm konusundan sonra da med harfleri konusuna yer verilmiştir. Burada dikkat çeken husus cezm ve şedde konuları arasında tenvin ve med harfleri konusunun verilmiş olmasıdır. Uzun ve kısa medler konusu tenvin ve şedde konularından sonraya bırakılmıştır. Kitapta zamir konusuna yer verilmezken elif-lam takısı konusuna, vasl hemzesi ve Lafzatullah konularından sonra yer verilmiştir.

Ahmet Gürtaş'ın kitabında harflerin birleşme hallerinin özellikle harekeler konusundan sonraya bırakıldığı, öncelikle harflerin birleşmeyen harflerden oluşan kelime örnekleri içerisinde seslerinin öğrenilmesi gerektiği yazar tarafından ifade edilmiştir. Ancak harflerle uzun süre içli dışlı olan ve neredeyse okumayı öğrendiğini zanneden öğrencinin harflerin birleşme hallerini bu süreçten sonra gördüğünde yeni bir öğretim sürecine girdiğini düşünmesine sebep olabilir. Harflerin birleşme hallerinden sonra cezm, şedde ve tenvin konu başlıklarına yer verilmemiş onun yerine karışık kelime örneklerine yer verilmiştir. Karışık kelime örneklerinden sonra med harfleri ve elif-lam takısı konularına yer verilmiştir. Elif-lam takısı konusunu kısa med ve uzun med konuları takip etmektedir. Zamir konusuna kitapta ayrı bir başlık altında yer verilmezken yazılmadan okunan harf-i medler başlığında zamir kelime örneklerine yer verildiği görülmektedir.

Kasım Yayla'nın kitabında uzatma harfleri, harekeler konusuyla birlikte verilmemiştir. Harflerin birleşme konusu, harekeler, cezm, şedde ve tenvin konularından sonraya bırakılmıştır. Kitapta bazı konu başlıklarına hiç yer verilmezken kitabın sonunda bütün konuları içeren kelime örneklerine yer verildiği görülmektedir.

Âdem Karataş'ın kitabında harflerin birleşme halleri Ahmet Gürtaş'ın kitabındaki gibi hareke öğretiminden sonraya bırakılmıştır. Kitapta dikkat çeken husus, hareketler, harflerin birleşme halleri, cezm, şedde ve tenvin konularının öğretilmesinden sonra yazımda birbirleriyle karışma ihtimali olan harflerle ilgili bir konu başlığına yer verilmesidir. Oysa böyle bir konunun harflerin birleşme hallerinin öğretildiği konuyla arka arkaya verilmesi daha uygundur.

Muhammed Ali Ensari'nin kitabında harflerin birleşme halleri tablo halinde değil her harf için üç halini gösteren kelime örnekleriyle verilmektedir. Ancak bu kelime örnekleri harekesizdir. Dolayısıyla öğrencinin bu kelimeleri incelemesi mümkün fakat seslendirmesi mümkün değildir. Bu durum kafa karıştırıcı ve anlaşılması zor olabilir. Kitapta kısa med konusunun uzun med konusundan sonra verilmesi dikkat çeken bir husustur. Dört elif miktarı uzatılması gereken bir kelimenin, bir elif miktarı uzatılması gereken bir kelimeye öncelenmesi konu geçişleri bakımından düşündürücüdür. Kitapta dikkat çeken bir diğer mesele tenvin konusunun hareketler, med harfleri, cezm, şedde, uzun med, kısa med, yuvarlak te, zamir ve Lafzatullah konularından sonraya bırakılmış olmasıdır. Ayrıca elif-lam takısı konusu da kitapta en son konu olarak verilmiştir.

Davut Kaya'nın iki kitabında konu geçişleri çok benzemektedir. Ancak tecvid bölümünde anlatılan konular farklılık göstermektedir. Ayrıca “şekil benzerliği olan harfler” konusu Sefa yayınlarından çıkan kitabında yer almamaktadır. Yazarın her iki kitabında cezm, şedde ve tenvin konuları arka arkaya verilmekte ve diğer konulara tecvid bölümünde yer verilmektedir.

Faruk Salman ve arkadaşlarının hazırladığı kitapta hareketler ve harflerin birleşme halleri iç içe öğretilmektedir. Birinin diğerine öncelendiğini söylemek zordur. Kelime örnekleri birleşmiş ve birleşmemiş iki halde de verilmiştir. Bu kitapta uzatma harfleri, hareketlerle birlikte verilmemiş, arada cezm konusu işlenmiştir. Şedde ve tenvin konuları ise bu iki konudan sonra arka arkaya verilmiştir. Kısa med konusunun ۷ ve ۸ şeklinde yazılan ۷ ve zamir konularıyla arka arkaya verilmesi yakın konular olması sebebiyle daha doğru olmuştur. Ancak bu konular diğer kitaplarda çok farklı yerlerde verilmektedir. Elif-lam takısı konusunun da Lafzatullah konusundan önce verilmiş olduğu görülmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın, harflerin tenvinli ve kısa medli olanları, cezmlı ve şeddeli olanlarına göre önce verilmektedir. Kitapta konu başlıklarına yer verilmediği için konu geçişlerinin uygunluğunu kelime türetmeleri üzerinden değerlendirmek çok mümkün olmamıştır. Türetilen kelimeler manasız olmakta, sadece harekeler, cezm ve şedde işaretlerini içermektedir. Dolayısıyla tenvinli ve uzatmalı kelimelerin pekiştirilmesi yapılmamış olmaktadır. Ayrıca kitapta verilmeyen çok fazla konu vardır. Pekiştirme sağlanmadan dua ve surelere geçilmiştir.

Tablo 15: Konu Geçişlerinin Uygunluğu Bakımından Elifbalar

Konu Geçişlerinin Uygunluğu Bakımından Elifbalar	Elifba Türü	
	Çocuklara Yönelik	Yetişkinlere Yönelik
Harflerin Birleşme Esasını Vermeden Birleşmiş Kelime Örnekleri Verenler	3	-
Uzatma ve Cezm Konularından Önce Tenvin Anlatanlar	3	5
Kur'an Okumaya Geçmeden Önce Bazı Konuları Vermeyenler (Lafzatullah, zamir, el takısı, duraklar, huruf-u mukattaa, yuvarlak te, vasl, sekte, vav ve ya şeklinde yazılan elif...)	7	5
Harf-i Med Konularını Hareke Konuları İle Birlikte Verenler	2	3
Uzatma Konularını Bir Arada Verenler(harf-i med, kısa med, uzun med)	4	4
Tenvin veya Harekelerde Üstün- Esre- Ötre Sıralamasını Farklı Verenler	1	1

Tablo 15'e göre hareke sıralamasını farklı veren çocuklara ve yetişkinlere yönelik birer Elifba bulunmaktadır. Harflerin birleşme esasını vermeden birleşmiş kelime örneklerine geçen yetişkinlere yönelik Elifba bulunmazken çocuklara yönelik üç Elifba bulunmaktadır. Tenvin konusunu, uzatma harfleri ve cezm konularından önce anlatan çocuklara yönelik üç Elifba varken yetişkinlere yönelik beş Elifba

bulunmaktadır. Uzatma harfleri konularını hareketlerle birlikte veren çocuklara yönelik iki, yetişkinlere yönelik üç Elifba kitabı tespit edilmiştir. Uzatma konularını arka arkaya ya da birlikte veren çocuklara ve yetişkinlere yönelik dörder Elifba kitabına rastlanmıştır. Kur'an okumaya geçmeden bazı konuları vermeyen, çocuklara yönelik yedi, yetişkinlere yönelik beş Elifba kitabı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Elifba cüzlerinin tarihi sürecine baktığımızda ortaya konan araştırmalar genellikle Türkçe öğretimine yöneliktir. Literatürü taradığımızda Kur'an öğretimi açısından Elifbaların incelenmediği görülmektedir. Bu alanda yapılmış çalışmalar çoğunlukla Kur'an öğretimi veren kurumlar, Kur'an öğreticilerinin nasıl olması gerektiği ve bu alanda hangi yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiğiyle ilgilidir. Elifba cüzlerinin teknik, amaç ve içeriğine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Osmanlı devletinde Türkçe öğretiminin Elifbalarla yapılmış olması günümüz Elifbalarına yansımıştır. Bunun yansımaları olarak Kur'an harflerinin öğretiminde Türkçe ifadelerle çok fazla yer verildiği görülmektedir. Dilbilimciler bu Elifba cüzlerinin Türkçe öğretimine uygun olmadığını fark ederek imla, materyal ve öğretim teknikleri konusunda bir birlik sağlamak amacıyla araştırma, inceleme ve geliştirme çalışmaları yapmışlardır. Nihayetinde bu çalışmalar alfabe değişikliğiyle de olsa bir sonuca ulaştırılmış, bu sayede bir imla ve öğretim birliği sağlanmıştır. Ancak tarihsel sürece baktığımızda aynı Elifbaların Kur'an öğretimine uygun olup olmadığı konusunda herhangi bir çalışmanın ya da tartışmanın olmadığı görülmüştür.

Kur'an öğretimi alanında yapılan çalışmalar daha çok öğretim teknikleri, Kur'an öğretimi veren kurumlar ve öğreticilerin nitelikleri ile ilgili olmuştur. Oysa eğitim bir bütündür. Sadece öğreticilerin niteliği, yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi ve Kur'an öğretimi yapan kurumların geliştirilmesi bu birliktelik için yeterli olmayacaktır. Materyal konusunda da bir birlikteliğin oluşması Kur'an öğretiminin bütününe yansiyacaktır. Özellikle çocukların uzun yıllar cami gibi Kur'an öğretimi yapan kurumlara devam etmelerine rağmen her sene yeniden Elifba cüzünün en başına döndürülmesi bu öğretimin hızlı ve kolay yapılamadığını göstermektedir.

Dil öğretiminin üç ana unsuru olan okuma, yazma ve dinleme Kur'an öğretimi için de gerekli ana unsurlardır. Fem-i muhsin, Arz-Sema ve Koro Çalışması Kur'an öğretim unsurlarından okuma ve dinlemeyi karşılayan öğretim yöntemleridir. Öğretimlerde okuma ve yazmanın takibi materyallerle yapılmaktadır. Kur'an öğretiminin en önemli materyali Elifbalardır. Günümüz Elifbalarından seçilen örnekler incelenmiş ve aralarında pek çok konuda farklılıklar olduğu görülmüştür.

Her Elifbada öğretilmesi gereken konular farklı isimlerle farklı sıralamalarla, farklı tanımlarla ve anlatımlarla yer almaktadır. Kur'an harfleri konusunda da Elifbalar farklı sayılar vermektedir. Bazı Elifba cüzleri lamelifi bir harf olarak kabul etmekte bazı Elifbalar ise harf olarak kabul etmemektedir. Harflerin sayısı konusunda dahi bir birliğin olmadığı görülmüştür.

Elifbaların, harfleri öğretirken varlıkların Türkçe isimlerinin baş harfleri veya ilk heceleriyle eşleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca kelime örneklerinin veya ayetlerin doğrudan Türkçe okunuşlarına yer vermesi karşılaşılan önemli sorunlardan biridir. Kur'an harflerinin öğretiminin doğruluğunu sağlayan mahreçler ve sıfatlar bilgisine Elifbalarda ya hiç yer verilmediği ya da yer verilse bile Türkçe ifadelerle desteklenmeye çalışılması dikkat çekici önemli bir husustur.

Günümüzde Kur'an harflerinin öğretiminde farklı öğretim yöntem ve teknikleri denenmektedir. Genellikle tercih edilen harflerin isimlerinin öğretildiği harf yönteminin dışında harflerin seslerinin öğretildiği ses temelli yöntem denenmekte bu sebeple harfler farklı sıralamalarla veya farklı gruplar halinde verilmektedir. Ancak verilen bu harf grupları veya sıralamaların neden bu şekilde yapıldığı hususunda herhangi bir bilgi verilmemektedir. Harf yöntemi yerine ses yönteminin öğrencilerin daha hızlı öğrenmelerine katkı sağlayacağı, harflerin ilerleyen konularda isimlerinin de öğretilmesi gerektiği söylenebilir.

Kur'an harflerinin birleşme hallerinin gösterilmeden örnek kelimelere geçilmesi Elifbalarda görülen olumsuz bir durumdur. Harflerin birleşme hallerinin ne zaman öğretilmesi gerektiği de Elifbalarda karşılaşılan farklılıklardandır. Bazı Elifba cüzleri bu öğretimi en başta harfleri tanıtırken yapmakta bazı Elifbalar ise hareke öğretiminden sonraya bırakmaktadır. Birleşmeyen harfleri ayrı bir başlık altında gösteren Elifba sayısı ise çok azdır.

Kur'an öğretiminde tekrar önemlidir. Bu bağlamda öğretilen konularla ilgili verilen örneklerin miktarı da Elifbalarda çok farklılık gösteren bir husustur. Verilen örneklerin Kur'an'dan olması ya da olmaması da farklılık göstermektedir. Elifbalardan bazılarının verdiği örnek kelimeleri Kur'an'dan seçmedikleri onun yerine Türkçe kelimeleri tercih ettikleri görülmüştür. Anlamsız kelime örneklerine

yer veren Elifbalara da rastlanmıştır. Örneklerin Kur'an'dan seçilmesi öğrenmenin hızlı ve kalıcı olmasına katkı sağlayacaktır.

Elifbalarda farklı yazı hatları kullanılması diğer yazı hatlarıyla yazılan Kur'an'ları okuyamamak gibi sorunlara sebep olmaktadır. Farklı yazı hatlarıyla yazılan Kur'an-ı Kerimler de vardır, bu sebeple farklı yazı hatlarının Elifbalarda tanıtılarak bu sorunun önüne geçilmesi mümkün olabilir.

Yaş gruplarına göre Elifbalarda çok ciddi farklılıkların bulunduğu gözlenmiştir. Bu farklılıklardan birkaçı harflerin öğretim yöntemi ve konu başlıkları üzerinedir. Bazı konu başlıkları, küçük yaş gruplarına yönelik Elifbalarda hiç verilmezken bazılarında da terimsel olmayan ifadelerle verilmektedir.

Elifba kitapları hazırlanırken belli dönemlere yani yaş gruplarına göre hazırlanması dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur. Bu dönemler ya da yaş grupları belirlenirken okul öncesi, ilkokul dönemi, ortaokul dönemi ve lise ve sonrası kapsayan yetişkinlik dönemi gibi dört temel dönem dikkate alınmalıdır. Bu dönemlerde yer alan bireylerin ilgi, istek, motivasyon, dikkat, odaklanma, öğrenme süresi ve becerilerinin birbirinden farklı olması sebebiyle bu dönemlere yönelik farklı Elifba cüzleri hazırlanabilir.

Küçük yaş gruplarına yönelik Elifba kitaplarında dikkat çekici ve motivasyon artırıcı olmasını sağlamak adına desen, renk, şekil ve resme çok fazla yer verilmesi tam tersi etki yaratarak göz yorulmasına ve dikkat dağınıklığına sebep olabilir. Küçük yaş gruplarına yönelik hazırlanan kitaplarda genellikle yazı puntosu büyük tercih edilirken büyük yaş gruplarına yönelik hazırlanan Elifbalarda küçük yazı puntosu tercih edilmiştir. Oysa yaş grupları büyük de olsa hem yeni öğreniyor olmasından hem de yaşı daha ileri düzeyde olması bakımından görme ve tanıma problemleri ortaya çıkabileceğinden yazı puntosunun genellikle büyük tercih edilmesi öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Yazı hattının açık ve anlaşılır olmasına, yazı puntosunun büyük tercih edilmesine daha fazla özen gösterilmelidir.

Bu kadar çok farklılığın bulunduğu bir materyalin aynı öğretimi gerçekleştirmek üzere hazırlandığı düşünüldüğünde ciddi sorunların ortaya çıkabileceği görülmektedir. Bu farklılığı en aza indirmek, mahalli okuyuş sorunları

ve öğretim yöntem ve tekniğinden kaynaklanan hatalar gibi pek çok sorunun önüne geçmeyi kolaylaştıracaktır.

Her Elifba cüzü yazarı kendi uygulamaları, gözlemleri ve araştırmaları neticesinde daha iyi ve yeni eserler ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak ortak hareket edilmediği için bu konuda bir standart oluşmamıştır. Harf sayılarında görülen farklılıklar, örneklerin manasız olması, örnek kelimelerin altlarına Türkçe okunuşlarının yazılması, konu sayısının ya da konu başlıklarının her kitapta değişiklik göstermesi Elifba cüzlerinde bir birliğin sağlanamadığının açık bir kanıtıdır. Hala günümüzde yaşanmaya devam eden harflerin mahreç ve sıfatlarını hakkıyla çıkaramama sorununu harfleri kendi sesleriyle değil de Türkçedeki kullanımına benzer şekilde söylenmesini tarihsel sürecin günümüze yansımış olmasına bağlayabiliriz.

Kur'an öğrencilerinin daha kolay, hızlı ve Tecvid ilmine uygun bir öğretim alabilmeleri için Kur'an öğretiminde özgün tekniklerin geliştirilmesi ve Elifba cüzleri üzerinde daha ayrıntılı bir çalışma yapılarak bu tekniklerin Elifba cüzlerine yansıtılması ve standart düzeyde Elifba cüzlerinin oluşturulması gerektiğini söylemek yanlış olmaz. Bu bağlamda Elifbalar üzerine daha fazla araştırma ve ortaya konan verilerle geliştirme yapmak gerektiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AÇIK, Abdullah; Alpaslan Durmuş, Hatice Işılak, Ses Temelli Elifba, Edam Birdirbir Kitaplığı, İstanbul, 2011.
- ADIGÜZEL, Mehmet; “Kur’an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2003, 19, 190-214.
- AKDEMİR, Mustafa Atilla; *Kıraat Eğitiminde Tarikler*, Kur’an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı, Adapazarı, 2006, 165-177.
- ARAS, Zehra; Ahmet ile Elif Kur’an Okumayı Öğreniyor, Zaras Çocuk Kitapları, İstanbul, 2012.
- BAYRAKTUTAN, Osman; “Kur'an-ı Kerim Derslerinin Toplu/Koro Halinde Okutulmasının Avantajları ve Dezavantajları”, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9, 2017, 145-171.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit. “İlk Okuma ve Yazma Öğretiminin ve Alfabe Kitaplarının Tarihsel Gelişimi”, Eğitim ve Bilim, 114, 1999, 8-32.
- BİRİŞİK, Abdülhamit; *Kıraat İlmî ve Tarihi*, Emin Yayınları, Bursa, 2004.
- ÇAVUŞOĞLU, M. ve A; Renkli Elif Cüzü, Müslim Çocuk Yayınları, İstanbul, 2012.
- DAĞ, Mehmet; "İlahiyat Lisans Tamamlama (İLİTAM) Programlarında Kur’ân Dersi-Müfredat, Materyal Hazırlama ve Karşılaşılan Sorunlar", Ekev Akademi Dergisi, 17, 55, 2013,37-54.
- DEMİRCİ, Ümit Özgür;“Türk Dünyasında Latin Alfabesine Geçiş Süreci” (Geçmişten Günümüze), Türk Yurdu Dergisi, 31, 2011, 225-229.
- DEMİRCİ, Muhsin; *Kur'an Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.
- ENGİN, Gizem, Selçuk Uygun; “Osmanlı’dan Günümüze Okuma Yazma Öğretimi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 2011, 197-216.
- ENSARİ, Muhammed Ali; Neşeli Elifba Seti, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2012.

- ENSARİ, Muhammed Ali; Tecvidli Kur'an Elifbası, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2012.
- GÖĞÜŞ, Beşir; "Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 18, 1970, 123-154.
- GÜRTAŞ, Ahmet; Kur'an Okumayı Öğreniyorum, Marifet yayınları, İstanbul, 2013.
- HARPUTOĞLU, Hüseyin; trc. Mukaddime-i Cezeri, Berekat Yayınevi, İstanbul, 1983.
- HAYDAR, Ali; Kur'an-ı Kerim Elifbası, Merve yayınları, İstanbul.
- KARAÇAM, İsmail; *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.
- KARATAŞ, Âdem; Kur'an Elif Ba-Sı, Özdemir Kitabevi, Konya.
- KAYA, Davut; Elif- Ba, Sefa Yayıncılık, Ankara, 2008.
- KAYA, Davut; Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi (Elif - Ba), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- KILIÇ, Mustafa; "İmam-Hatip Ortaokul ve Liselerinde Kur'ân Eğitimi Üzerine Bir Araştırma", Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 47. 2014,69-106.
- KILIÇ, Mustafa; "Kur'ân-ı Kerîm Eğitiminde Öğretmenin Yeri ve Kur'ân Öğretim Yöntemleri", *Din Eğitiminde İyi Örnekler Sempozyumu*, Osmaniye, 2015.
- KORKMAZ, Zeynep; "Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri", *Turkish Studies*, 4, 3, 2009, 1470-1480.
- KÜÇÜK, Cemil; "Kur'ân Harflerinin Sıfatları (Sıfat-ı Hurûf)", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 2017, 63-76.
- ÖCAL, Mustafa; "Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcâzetname Örneği", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, 13(2).
- ÖZGÜL, Lale; Kur'an Okumayı Öğreniyorum, Bilge Yayınları, İstanbul, 2007.

- PAKSU, Ömer Faruk; Kur'an Öğreniyorum, Nesil Çocuk, İstanbul, 2010.
- SALMAN, Faruk, Nazif Yılmaz, Nihat Morgül; Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elif-Ba'sı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2013.
- SARI, Mehmet Ali; "Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Tekniği ve Kuralları", Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 31-32, İstanbul, 2011.
- SÜLEYMAN, Musab; Elifba (Kur'an Elifba'sı), Nakkaş Yayınları, İstanbul.
- ŞAHBAZ, Namık Kemal; "Türkçe Öğretimi Açısından Elifba Kitapları", İnönü Üniversitesi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya, 2004.
- ŞAHBAZ, Namık Kemal; "Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kadar (1839-1928) Türkiye'de İlkokuma ve Yazma Öğretimi", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.
- ŞAHBAZ, Namık Kemal; "Türkçe İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Ses Yöntemi ve İsmail Hakkı Elifba'sı", HÜTAD 2, 2005.
- ŞENAT, Fatma Asiye; "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersinin İşlenişiyile İlgili Kanaatleri Üzerine Bir Araştırma", Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, 42.42.
- TONGUL, Neriman; "Türk Harf İnkılâbı", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Ankara, 9,33, 2004, 103-130.
- TUNAHAN, Süleyman Hilmi; Kur'an Harf ve Harekeleri, Fazilet Neşriyat, İstanbul, 2011.
- TURAN, Birsen, Aysun Keskin; Güzel Elifbam, Muştu Yayınları, İstanbul 2013.
- TÜRK, Mehmet; Kur'an-ı Kerim Elifbası, Hüner Yayınevi, Konya.
- TÜRKMEN ÇOMAKLI, Zehra, Nilüfer İnan ve Gülay İntepe; Etkinliklerle Elif Cüzü, Ekin Çocuk, İstanbul, 2012.
- UYSAL, Asım; Boyamalı ve Alıştırımalı Kur'an Elifbası, Uysal Çocuk Kitapları, Konya.

ÜNAL ÇALIŞKAN, Hülya, Zehra Aras ve Nezafet Yıldırım; Kur'an Öğreniyorum Seti, Muştu Yayınları, İzmir, 2014.

YAYLA, Kasım, Kur'an Dili Elifbası, Merve Yayınları, İstanbul.

HARFLERİN İSİMLERİNİN TÜRKÇE OKUNUŞU

1- Harflerin isimlerini aşağıdaki şekilde öğrenmeye dikkat ediniz.
2- İsimlerini öğrenirken, harfleri kendi özel yerlerinden çıkarmaya gayret ediniz.
3- İsimlerinin Türkçe yazılışı birbirine benzeyen harfler arasındaki farkı öğrenmek için hocanın okuyuşuna dikkat ediniz.

Cim	Sâ	Tâ	Bâ	Elif
Râ	Zâl	Dâl	Hâ	Hâ
Dâd	Sâd	Şin	Sîn	Zây
Fâ	Ğayn	Ayn	Zâ	Tâ
Nûn	Mim	Lâm	Kâf	Kâf
		Yâ	Hâ	Vâv

Ahmet Gürtaş, “Kur’an Okumayı Öğreniyorum” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
Esirgeyen ve Bağışlayan Allah'ın Adıyla

رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّ تَمِّمْ بِالْخَيْرِ

ج	ث	ت	ب	اء
Cim	Se	Te	Be	Elif
ر	ذ	د	خ	ح
Ra	Zel	Dal	Hi	Ha
ض	ص	ش	س	ز
Dad	Sad	Şin	Sin	Ze
ف	غ	ع	ظ	ط
Fe	Gayn	Ayn	Zı	Tı
م	ل	ك	ك	ق
Mim	Lam	Kef	Kaf	Kaf
ي	لا	هه	و	ن
Ye	Lamelif	He	Vav	Nun

Ali Haydar, “Kur’an-ı Kerim Elifbası” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

KUR'AN-I KERİM'I ÖĞRENME REHBERİ

PELTEK OKUNAN HARFLER

Kur'an-ı Kerim'in yazıldığı harflerin kendilerine mahsus okunuşları vardır. Bazısı düz, bazıları ise peltek okunmaktadır.

Peltek okunan harfler üç tane'dir. Bunlar ط ذ ث harfleridir. Bu harfler okunurken dil ucu, üst ön dişlerin başlarından biraz dışarı çıkarılarak ses peltekleştirilir. ث harfleri ince peltek, ط harfi ise kalın peltek harflerdir.

PELTEK HARFLERİN BULUNDUĞU ÖRNEK KELİMELER

آثِمَ	مَثَلٌ	عَلَّظَ	نَظَرَ	جَذَعَ
وَرِثَ	أَخَذَ	زَهَبَ	رَفَثَ	ذَكَرَ
نَذَرَ	كَذَبَ	جَذَبَ	وَعَظَ	بَذَلَ
لَهَثَ	حَفِظَ	ضَغَثَ	ظَلِمَ	بَعَثَ

Ceze'e	Nezara	Ğaleza	Mesele	Eşime
Zekera	Rafese	Zehebe	Ehaze	Verise
Bezele	Ve'eza	Cezebe	Kezebe	Nezera
Be'ese	Zulime	Đağase	Hefiža	Lchese

Davut Kaya, "Elif- Ba" Kitabından Örnek Bir Sayfa.

16. DERS

Alıştırmalar-2

عَالِمِينَ	كَافِرِينَ	فَاسِقِينَ	جَاهِلِينَ
يَقُولُونَ	يَنْصُرُونَ	تَنْظُرُونَ	تَشْكُرُونَ
يَرْجِعُونَ	يَكْذِبُونَ	يَخْدَعُونَ	يَشْعُرُونَ
تَعْلَمُونَ	يَنْفِقُونَ	يُوقِنُونَ	يُؤْمِنُونَ
يُخَادِعُونَ	يُجَاهِدُونَ	يُقِيمُونَ	يُقِيمُونَ
مُفْلِحُونَ	مُفْسِدِينَ	مُؤْمِنِينَ	مُضِلِّحُونَ
يُحِيطُونَ	مُسْتَقِيمٍ	نَسْتَعِينُ	مَغْضُوبٍ

"Kur'an'ı güzel seslerinle, güzel okuyun!"
(Buhari, Tevhid, 52)

19

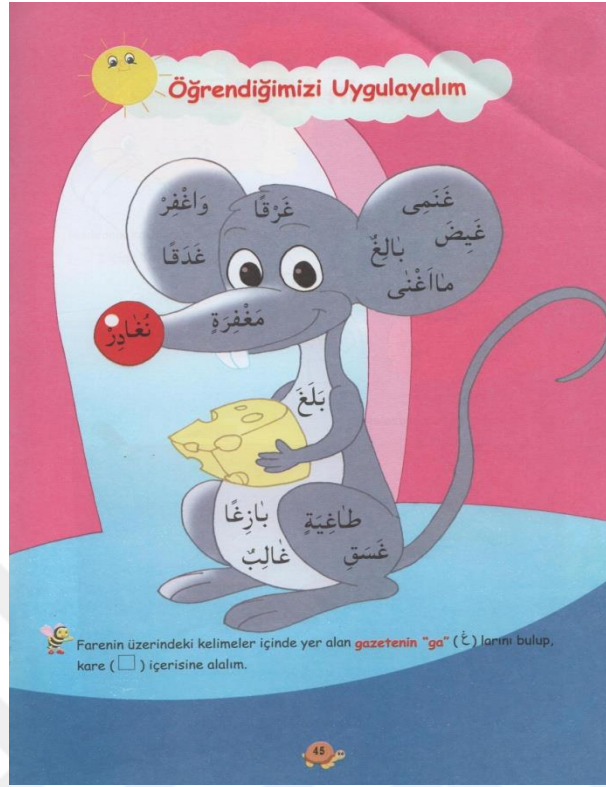
Faruk Salman, Nazif Yılmaz, Nihat Morgül, "Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elif-Ba'sı" Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Hülya Ünal Çalışkan, Zehra Aras ve Nezafet Yıldırım, “Kur'an Öğreniyorum Seti” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

4 KUR'AN-I KERİM HARFLERİNİN ÇIKIŞ YERLERİ		
ا	ELİF	Boğazın sonunda göğüse bitişik olan yerden çıkar, ince, aşikâr ve şiddetli okunur.
ب	BE	İki dudağı birbirine vurarak kuvvetli bir ses çıkarmak
ت	TE	Dilin uçunu yukarı dişlerin ortasına vurmak suretiyle ince, gizli ve şiddetli okunur.
ث	SE	Dil uçunu üst dişlerin başlarından biraz dışarı çıkarmak suretiyle çıkarılır. İnce, gizli ve yumuşak okunur.
ج	CİM	Dilin ortasını üst damağa vurmak suretiyle çıkarılır, ince aşikâr ve şiddetli okunur.
ح	HA	Boğazın ortasından, boğaz hafif sıkılarak çıkarılır. İnce, gizli ve yumuşak okunur.
خ	HI	Boğazın evvelinden boğaz hırıldatarak çıkarılır. Kalın, gizli ve yumuşak okunur.
د	DAL	Dilin ucu üstteki ön dişlerin ortasına vurarak çıkarılır, ince, aşikâr ve şiddetli okunur.
ذ	ZÂL	Dilin uçunu, üst dişlerin başlarından biraz dışarı çıkarmak suretiyle çıkarılır. İnce, aşikâr ve yumuşak okunur.
ر	RA	Dil uçunun biraz arkasını üst ön dişlerin dibine vurarak çıkarılır. Kaidesine göre bazen ince, bazen kalın ve aşikâr okunur.
ز	ZE	Dil ucu ön dişlerin uçlarına değerek çıkarılır. İnce, yumuşak ve aşikâr okunur.
س	SİN	Dil ucu iki alt ön dişlerin ortasından başlarına yakın yere vurmak suretiyle çıkarılır. Gizli ve yumuşak okunur.
ش	ŞİN	Dil ortasını üst damağa dayamak suretiyle çıkarılır, ince, gizli ve yumuşak okunur.
ص	SAD	Dilin ucuyla ön dişlerin yarısından çıkarılır. Gizli, yumuşak ve kalın okunur.

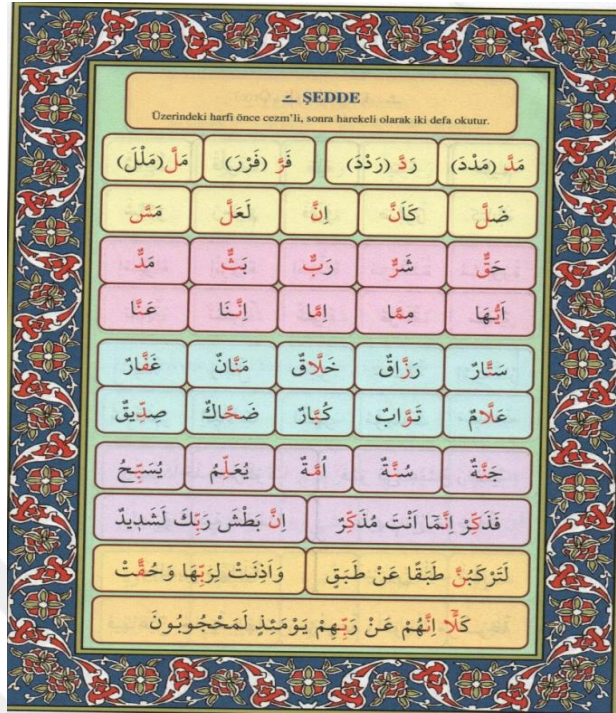
Kasım Yayla, “Kur'an Dili Elifbasi” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Lale Özgül, "Kur'an Okumayı Öğreniyorum" Kitabından Örnek Bir Sayfa.

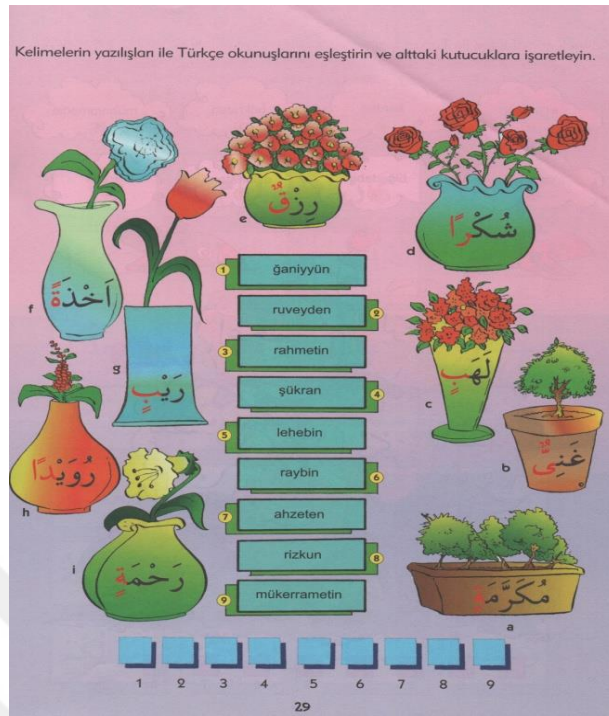
M. ve A Çavuşoğlu, "Renkli Elif Cüzü" Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Mehmet Türk, “Kur’an-ı Kerim Elifbası” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Muhammed Ali Ensari, “Tecvidli Kur’an Elifbası” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

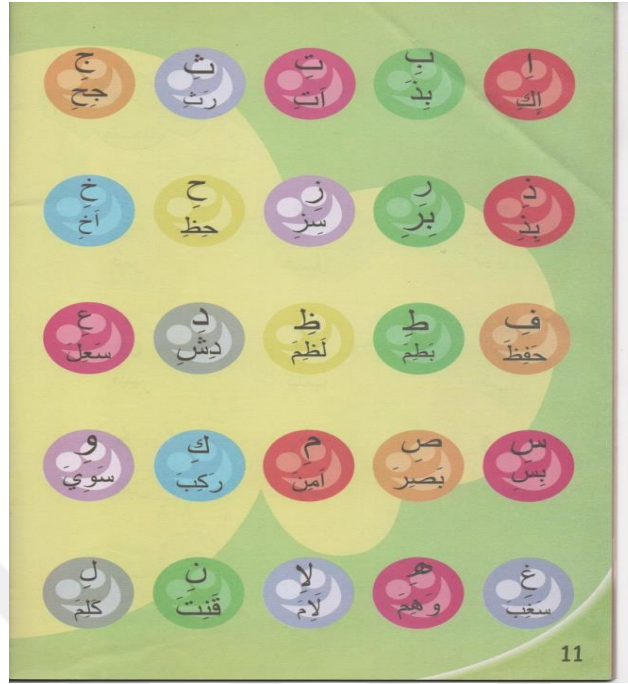
Ömer Faruk Paksu, “Kur’an Öğreniyorum” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

- 2 -

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿١﴾ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾
رَبِّهِمْ يَوْمَ لَا تَعْسَىٰ لَهُمْ رَبِّتُمْ بِأَلْحَيْنِ ﴿٣﴾

ا	أ	آ	أ	أ	أ	أ	أ	أ	أ	ا	Elif, E
ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	ب	Be, B
ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	ت	Te, T
ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	ث	Se
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	Cim, C
ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	Ha
خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	خ	Hi
د	د	د	د	د	د	د	د	د	د	د	Dal, D
ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	ذ	Zel
ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	ر	Ri, R
ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	ز	Ze, Z
س	س	س	س	س	س	س	س	س	س	س	Sin, S
ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	ش	Şin, Ş
ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	ص	Sad
ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	ض	Dad
ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	ط	Tı
ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	ظ	Zı
ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	ع	Ayin
غ	غ	غ	غ	غ	غ	غ	غ	غ	غ	غ	Gayin
ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	ف	Fe, F

Süleyman Hilmi Tunahan, “Kur’an Harf ve Harekeleri” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Zehra Aras, “Ahmet ile Elif Kur’an Okumayı Öğreniyor” Kitabından Örnek Bir Sayfa.

Zehra Türkmen Çomaklı, Nilüfer İnan ve Gülay İntepe, “Etkinliklerle Elif Cüzü” Kitabından Örnek Bir Sayfa.